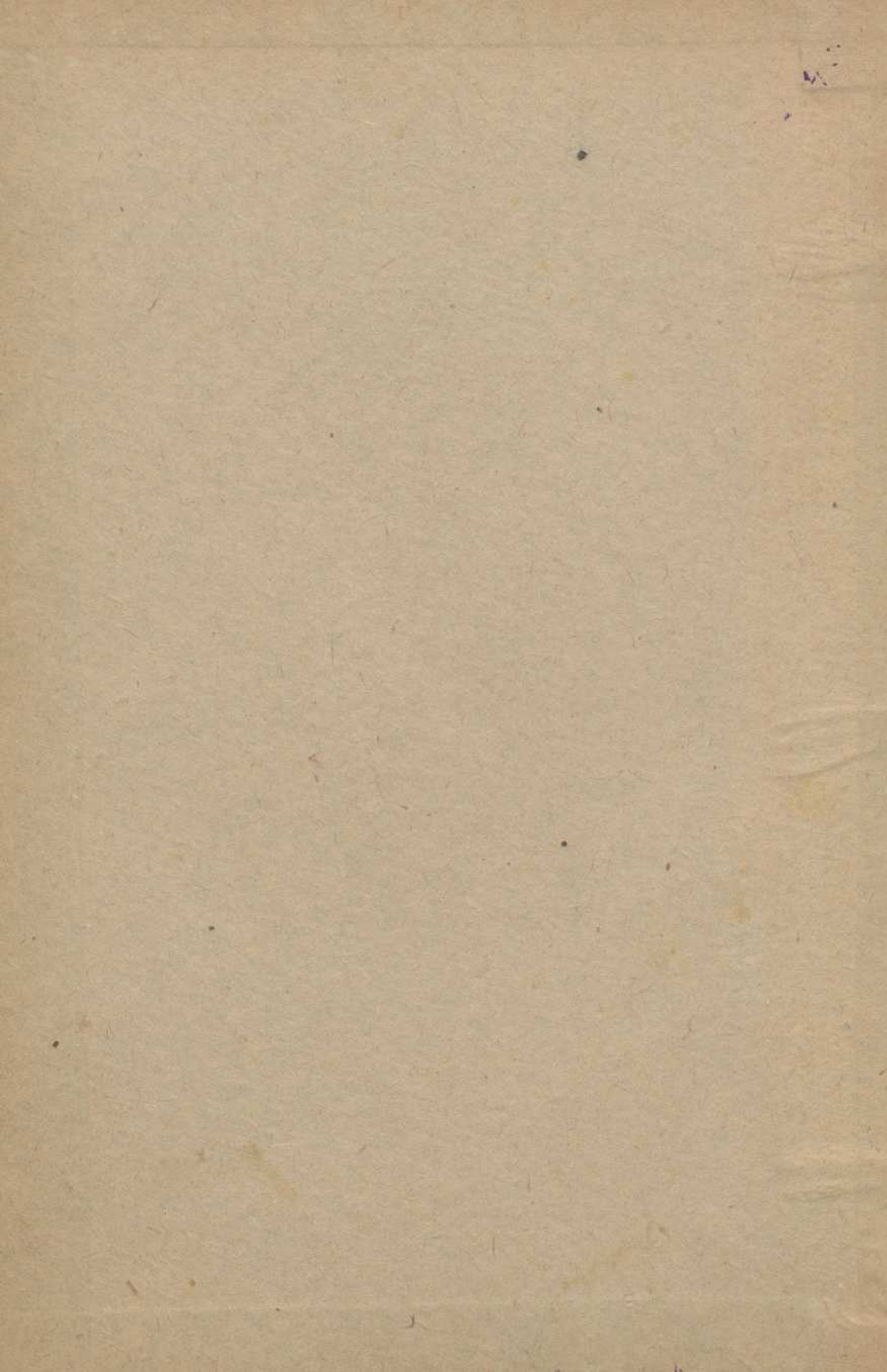

52 89

52.1

FM $\frac{8}{211}$

Б $\frac{8(08)}{M-18}$

52 89

127

„Zahlanie sonce i ŭ naše wakonce“
„Затмяне сонца і ў нашэ ваконца“.

МАЛАДАЯ БЕЛАРУСЬ.

 МАЛАДАЯ БЕЛАРУСЬ.

Seryja |
Сэрыя |

1

Sšytak
Сшытак

ПЕЦЯРБУРГ.

Друкарня Пенткоўскага, В. Падычэская, 22.
1912.

Мінв. 1932
62-89

56600
2119

MAKASSAR

MAKASSAR

MAKASSAR

15. 04. 2009

Беларускай Мбладзі.

Вы —маладые, вам у вашым жыцьцю прыдзеца убачыць ешчэ гэтэўлькі, як здужывае чэлавечы розум сілы прыроды. Новыя аткрыцьця, новыя выдумкі у тэхніцы, новыя спосабы у медыцыні зраблюць нашэ жыцьцё і даўжэйшым і прыятнейшым. Жаль адно, што ад гэтаго жыцьця з надворку атстаець жыцьцё с сярэзіны—жыцьцё думак, ідэй.

Ці дажывіце с часам і вы тэй пары, калі кожны гвалт над станам, родам, нацёй, верай ня будзе лічыцца якой небудзь гасударственнай заслугай, а будзе лічыцца тым, чым ён ёсьць напраўдзе: брыдою і прастукам.

Мы лёгка прывыкаем да ўсяго, што дзеіцца дужэ часта навокала нас. Там, дзе мы сваімі вачыма не бачым скрыўджанаго і церпячаго, нас сумленне ня мучыць, асабліва тады, калі мы можэм сунакоіць сябе, сказаўшы: «не я гэта зрабіў». Але крыўда заўсяды будзе крыўдай, і хто з ёю не змагаецца, той згаджаецца з ёю і пакрываець яе. Хітрае сумленне заўсяды знайдзець выкрут. Не здарма-то Дон-Кіхот ваеваў з ветракамі. Хто рупіцца аб сваім спакою, таму гэтыя ветракі мігацяць у ваччу і там, дзе ёсьць рэальнае зло, с каторым трэба змагацца. Чым бы ня скончылася змаганне з гвалтам і непраўдай, усёж такі змогуць свабода і дабро: іначэй жыцьцё само сабе пяречыла бы і скончыласяб, а гэтта мы бачым, што жыцьцё трывае і хавае ў сабе насеньне вечнасьці. Вось таму-то, хацябы і цяжка прышлося у змаганні, нельга вам ні

апушчаць рук, ні пакідаць барацьбы. Свабода асобы, свабода і роўнасьць мужчыны і жонкі, свабода усякой націі і народу будуць такімі, якімі яны здалеюць стаць, і ў канцы-канцоў сходаюць усякія перашкоды і насільства.

Вось таму-то вашы стараньня падняць нацiональнае пачуцьцё беларускага народу будзюць у мяне жывую сымпатыю ня глядзячы ужо на тое, ці удала вам гэта споўніць, якіе з гэтага выйдучь рэзультаты для гасударства і т. д. Над гэтым трэба працаваць, бо для народа нема культурнага развіцця без пачуцця сваёй нацiональнай асобнасьці, самабытнасьці. Як дзіцянё надрастаючы пыгаець: «хто я такі», і выдзяляючы самога сябе пачынаець свядома адносіцца і да ўсяго сьвету навокала яго, так і народ зьмяняецца у свядомую і карысную часць чэлавецтва, і с сырога матэр'ялу стаецца работнікам жыцця свайго тады толькі, калі ён пачынае чужую нацiональную солідарнасьць. Яно і так быць можэ, што, прайшоўшы гэты успомнены этап, ён захочэ аткінуць усё нацiональнае, мейсцовае, узяўшы шырэйшае нацiональнае—гасударственнае, як гэта рабіцца з амэрыканскімі эмігрантамі,*) але проста пераскочыць ад нацiональнага небыцця да гасударственнага пачуцця ён ня можэ: дэле таго добра таму гасударству, дзе народнасьці могуць разьвівацца у волі і згодзе — і чым свабадней, тым і лепей. Гэтак нацiональнасьцям цяпер лепш жыць у Аўстрыі, чымся у цяперашняй „нацiоналістычнай“ Рассеі, і як гасударства, цяперашняя Аўстрыя звязана мацнейшымі вузламі, чымся наша бедная Рассея: у

*) Рэдакцыя ня можэ згадзіцца з гэтакімі думкамі паважанага прафэсара на прышласьць нацiональнасьці; нам здаецца, што нацiональнасьць—грамада людзей, аткрыта і сьведома прызнаўшыхся да супольнага для іх усіх складу душы—будзе трываць, разьвівацца і паглубляцца дасюль, дакуль будзе трываць, разьвівацца, паглубляцца чэлавецтва індэвідуальна для кожнага па сабе, а не адным шаблонам для ўсіх. — Мы верым, што нацiональнасьць—рэч вечная.

ёй угнетанне „інородцаў“ (нерасейцаў) можа паразрываць у мільёнаў усякае пачуццё дабравольнага злуча з Рассеей.

Як зністажэнне гэтаго гнібеньня „націоналізму“, як пробу да вышага ідэяваго, культурнаго жыцця чалавечэства новых супрацоўнікаў, як работу, карысную для змацавання, узбагачэння і агульнага падняцця гасударства, — я вітаю працу беларускай моладзі — працу, ідучую да нацiональнай прасветы беларускіх мас.

Так, гэтай ідэяй варта жыць!

17/V, 1912 г.

А. Погодін.

К пытанняю аб нацiональных адносiнах у Беларусi i Лiтве.

Да апошняго часу у Беларусi i Лiтве сустракаем дужэ асаблiвае з'яўленне: дзельба народа на класы i сацыяльныя групы саўсiм праве злiваецца с дзiальбой яго на нацiональныя групы. Такiм парадкам элемент польскi—гэта блiзка адны паны—дваране i зямельная буржуазiя; класы тарговы i прамышленны—займаюць жыды; беларусы i лiтвiны агулам—гэта ня лiчучы малай часцiны фабрычных i мешчан—адны мужыкi—хлебаробы. Расейцы у гэтым краi—элемент чыноўнiцы, i толькi крышку намешчыцкi.

Ёсць вядома, такое палажэнне злажылася дзякуючы так ужо выпашным варункам мейсцовага жыцця; чуць толькi варункi змяняцца—то гэта палажэнне ня можа трываць далей некранутым: даволi будзе успомнiць хаця бы тое, што лiтоўская i беларуская народная маса, дасюль спячая, прагнулася, пачала жыцi незалежным культурным жыццём, борзда шчэпаецца на класы, с которых кожны стараецца аслабаниць для сябе мейсца—дасюль занятае прадстаўнiкамі другiх нацiональнасцей.)

Дзякуючы таму, што кранулася, калi гэтак можна сказаць, сацыяльна-нацiональная спакой-вага, мы нашымi вачыма бачым, як сябры аднэй сацыяльнай групы, апанаваной монопольна якой нацiональнасцю, уклiняюцца у чужую павэдлуг нацiональнага складу сацыяльную групу. Такое абустароньне уклiненне, калi яго не штучнае, цяжэ заўсёды ня

крыўдочы нікога. Але нехай жэ толькі да сфэры чыста
эканомічнай прыбьюцца сьведомыя элементы захапляючага
націоналізму—то гэты спакойны і згодны працэс вызываець
няхібна самае гарачае нацiональнае змаганьне. Гэта зразу кі-
нецца у вочы кожнаму, хто паруніцца прыглядзецца бліжэй
да адносiн меж хрысьціянскімі нацiональнасьцямі нашага краю
і жыдоўскай таргова-прамышленнай клясэй. За колькідзесят
апошніх гадоў ўраз жэ за такімі важнымі здарэньнямі, як
скасаваньне прыгону—паншчыны, каторае аткрыла селяніну
свабодны выхад з вёскі, польскае паўстаньне, што пусьціла
у сьвет вялікую часьць польскіх зямельных паноў—эконо-
мічнае жыцьцё краю пад напорам усё раўнуючага капіталізму,
самым натуральным парадкам памагала хрысьціянам: паля-
кам, літвіном, беларусам, расейцам укліняцца у таргова пра-
мышленныя сфэры. Пачаткі гэтага процэса ня мелі і званьня
болю дзеля таго, што у зменах чыста эканомічных працавалі
і прычыны чыста эканомічныя. Так плыў бы і разьвіваўся гэ-
ты процэс і далей, каліб нацiоналізм хрысьціянскіх народнась-
цей—найбольш палякаў і расейцаў, ды йшчэ с патпору рэ-
лігійнага фанатызму, ня увёў у жыцьцё вокліча, што стварыць
хрысьціянскае купецтва—гэта ужо не эканомічная канечнасьць,
а нацiональная справа. Стуль то нашла пропаганда бойкотаваць
жыдоў і паттрымаць за усяку цэну „сваіх“, хоць бы гэта было
саўсiм безнадзейнае у грамадзянскім значэньні паттрымываньне
адзельных асоб, ня здольных да жыцьця і разьвіцьця таргоўлі.

Так, у Вільні, дзе і без помачы нацiоналізма лік хрысь-
ціянскіх крам, майстэрні і фабрык расьце дужа борзда, меж
палякамі злажылася ліга купцоў і прадаўцоў, што паставілі
сабе вокліч: «*kuńujcie tylko u swoich*» *). [Клерыкалы і на-
цiоналісты стараюцца нават скрывіць усю душу важнай для
народных масе справы коопэратыўнай; яны рады кладуць у
яе проціжыдоўскую істоту, роблючы з усяго гэтаго прыладу,

*) „Купляйце толькі у сваіх!“

каб правесці чалавека-ненавістныя думкі. Агітуюць за коопэрацыю не як за спосаб абараніцца ад здзірства ўсіх тарговых пасрэднікаў, а як за спосаб змагацца з жыдамі. Таму то, ёсць ведама, ўсе жыды разам, глядзяць косымъ вокам, а то проста непрыязна, на рост хрысцянскай тарговай і фабрыканцкай клясы.

А гэтакім парадкам жыцьцё збываецца з свае дарогі, экамічныя адносіны ад накінутых лішніх нацыяналістычных элементаў развіваюцца крыва, хвора.

Справы агульна-краёвыя, справы развіцця мейсцовай таргоўлі затрымліваюць і робяць з яе пляц для нацыянальнага змаганьня.

Такім чынам захопліваючы драпежны нацыяналізм, убіўшыся у круг экамічных адносін робіць немагчымай згодную супольную працу народнасьцей нашага краю на экамічнай ніве. Ёсць ведама — з гэтага, што мы сказалі нельга ізноў думаць, што, калі не ўмешаўся нацыяналізм, то жыды з аткрытымі рукамі спаткалі бы ўход хрысцяян у тарговую і фабрычную клясу.

Тутака і без нацыяналістычнай агітацыі была і будзець зайздрасць, а, калі хочэце, і вайна. Але тады вайна ідзець не між палякам, расейцам і жыдам, а між крамнікам і крамнікам, меж фабрыкантам і фабрыкантам. У гэтакім змаганьні зваюць не паляк, не жyd, не літвін, не беларусь, а той з іх, хто дужшы і лепш прыладзіўся да жыцьця і да працы. Такое змаганьне не адбываецца на добрых, спакойных адносінах меж нацыянальнасьцямі краю: яно ідзець за граніцамі нацыянальных спраў.

У які кут экамічнага жыцьця краю мы бы ні заглянулі—усюды бачым тое самае: З аднаго боку нацыяналістычная палітыка расейскага ураду, што саджаець расейцаў-старавераў у Літве, на зямлі, патрэбнай літоўскім мужыкам — хлебаробам, будзіць у апошніх ненавісьць ужо не да офіціальных прэдаўнікаў расейскага гасударства, а да расейскага народу, — з другога боку ізноў работа польскіх панюў на Бе-

ларусі, што вынісываюць с Польшчы парабкаў палякаў і прадаюць землю кавалкамі толькі мужыкам с Польшчы, а не суседзям—мужыкам беларусам *), ведама, будзіць у апошніх ненавісьць не толькі да паноў палякоў на ніве нязгоды супольных клясовых інтэрэсаў, але і да палякаў, як нацiональнасьці.

Падобных прыкладаў можна знайсць даволі.

Калі выжываньне нацiональнага шовiнізма з эканамiчнай сфэры, лічыцца ужо гвалтоўнай патрэбай, то вызваленне ад нацiоналістычных ідэй там, дзе справа аб культурных народных пытаннях — гэта ужо не патрэба, а канешнасьць, без якой нема у нашым краю згоды меж народнасьцямі.

Аб гэтым нам прыдзецца даўжэй пагутарыць, бо дзякуючы асаблівым адносінам жыцця Беларусі і Літвы — нацiоналізм там стаў нейкім хворым вырадкам, ён так глыбока убіўся у псыхіку цэлых нацiональных груп, што сам ён стаў тым нечым, чаго розумом ня мераецца—ну бытцым нейкім сьляпым інстынктам жывёлы. У пытаннях эканамiчнага жыцця краю мы сустрэкаем нацiоналізм толькі ясна вядомых партыйных груп—за тоеж у пытаннях культурна-нацiональных прыроднае нацiональнае пачуцьцё выразiлася у нацiональны шовiнізм і апанавала як пошэсьць цэлыя нацiональныя групы.

Калі мы пакiнем у старане жыдоў—як народнасьць яна пашчапаўшуюся на клясы і грамадзянскіе групы — мы убачым, што у Беларусі і Літве раздзел па вышынi культурнасьці і раздзел па клясах (соцiальны) памешчаецца як раз у гранiцы раздзелу павэдлуг нацiональнасьці.

Восяка польскі і расейскі элемент краю стаіць над народамі—хлебарабамі: лiтвінамі, а ўжо найбольш над беларусамі, як усякая інтэлігэнцiя над масай народа.

Але у ваўсякам сучасным грамадзянстве ёсьць парадак у раздзеле працы: Інтэлігэнцiя працуець больш галавою, шэрая народная маса — рукамі. Яна і даець інтэлігэнцiі ўсё,

*) Такіе прыпадкі мы бачылі у Ашмянскім, Полацкiм, Лiдзкiм наветах.

што патрэба, каб жыць, а за тое бярэць ад іх прасьвету. Здаецца зусім справядліва спадзевацца, што і ў Беларусі і ў Літве „тутэйшая“ мейсцовая інтэлігэнцыя, хаця яна па нацыянальнасьці і не літоўская і не беларуская, павінна владзіць народнай масе прасьветай за цяжкую фізычную працу.

Яно то так і павінна было быць—яле тут мы падыходзім да самай балячай скулы нашых нацыянальных адносін.

Некалісьці у серэдніе векі панавала права: „мой край — мая і вера“, у нашым жэ краю умацаваўся йшчэ дзічэйшы погляд: „мая земля—мая і нацыянальнасьць“. Без мала кожны польскі пан лічыць, што даваць прасьвету літвінам і беларусам пасколькі яго рука захоніць, можна і трэба толькі па польску. Ён і ня рупіцца аб тое, што польская мова для народу чужая, ён і не ўзіраецца ні на дух народу ні на яго нацыянальны асаблівасьці

Так самюсенька робіць і расейскі пан, ужываючы толькі заместа польскай—расейскую урадовую мову. І не будзецц грэху, калі мы скажэм, што ўся польская і расейская інтэлігэнцыя нашага краю трымаецца гэтых жэ самых поглядаў, прынцыпаў. Расейская інтэлігэнцыя ня можаць тут нічога ідэйнага сказаць на сваю абарону. Польскі жэ захопліваючы нацыяналізм можна йшчэ бараніць тым, што палякі можа і не змагаліся бы так умацаваць і расшырыць свой «stan posiadania» (круг панаванья), каб не гнібеньне расейскім урадам усяго польскага.

Есьць ведама, што ўсе рэпрэсіі знадворка на палякаў прымуцілі іх з усей моцы узяцца за сваю ўнутрэнную работу, каб развіць сваю культурную мацатў, каб перэхаваць свае нацыянальнае „Я“. Аднак усё гэта не дасць ім права—асабліва цяпер, калі будзіцца літоўская і беларуская нацыянальнасьць, забыцца аб сваіх павіннасьцях, як краёвай інтэлігэнці. І калі палякі рады выкручываюцца, што яны працуюць для прасьветы мейсцовай польскай народнай масы, гэтак сьмех адзін: Тож гэта польская маса праэтага народу

лічыцца дзесяткамі—многа соткамі-тысячаў, а літоўска-беларуская маса больша за 12 мільонаў. Ціж можна лічыць грамадзянамі краю такую інтэлігенцію, што працуець для сотак тысяч народу, а есьць хлеб цэлых мільёнаў... і за хлеб гэты не даець назад таго, што павінна даваць інтэлігенція: прасьветы?

Як мы казалі—польская інтэлігенція, самая дужая у краі, адварачываючыся ад мовы і нацыянальнасьці спрадвечнага народу краю, на сваю абарону тычэць у вочы канечнасьць працаваць для свайго польскага народу у Літве і Беларусі. Такі аднабокi вузкі пагляд—самы той пагляд прыблуды заваевацеля, нават не пагляд разумнаго колэнізатара, а ўжо ніколі не погляд шчыраго грамадзяніна краю. Гэты пагляд ешчэ можна слухаць, бачучы раней успомненую проціпольскую палітыку ураду.

Але так думаюць толькі лепшыя с палякаў: шмат больш за палавіну глядзіць на сваю прасьветную работу, як на магучы спосаб спалачыць край. Беларускі і літоўскі народ рвецца да прасьветы; казённая школа даець навукі мала, даець навуку аднабокую, у чужой яму незразумелай мове.

І вось палякі, знаючы словы закліяцця, што атчыняець дзьверы к сьвету, дзеляцца гэтымь ськрытам за страшную цэну: за дэнацыяналізацыю, за здраду родных братоў і мовы, за прылічэньне сябе да польскага народу.

Гэты захопліваючы нацыяналізм мейсцовых палякоў, можаць быць, і мае мэту аслабіць клясавыя антагоцізмы меж літоўскім і беларускім мужыком з аднаго боку і панам палякам з другога. Але ён немінуча павінен быў давесці да нацыянальнага антагонізму, як толькі апалачываная маса стала дарастаць да пачуцьця сваёй нацыянальнай асабнасьці, да нацыянальнага самопачуцьця. І праўда, сярэд літвіноў мы гэта бачым. У беларусаў, каторыя цяпер далёка ад нацыяналізму і нацыянальнай ненавісьці, гэта мы убачым не сягоньця, заўтра, калі толькі палітыка палякаў не пераменіцца. Да і тое самае можна сказаць аб адносінах беларускай масы да ра-

сейскай інтэлігэнці у краі, которая складаецца найбольш з дэнаціоналізаваных казённых школай беларусаў.

Як бачым, самыя заядлыя ворагі націаналізма і памежы палякаў і расейцаў у нашым краю робяцца, мо і несведома, націаналістамі, шовіністамі; яны не прызнаюць для другіх аднаго адзінюткага раціанальнаго і бесспорнаго спосаба прасьветы: прасьветы у роднай мове. У нас яны робяць у самай рэчы тое, с чым змагаюцца і у тэорыі і у самым жыцьці у другіх варунках і мейсцах. Гэтыя людзі устраняюліся бы да дна душы, калі бы нямецкі або расейскі пан у каралеўстве польскім стаў шырыць прасьвету у польскай вёсцы толькі у расейскай ці нямецкай мове.

Аднак той самы пан, панаўшы у Літву ці Беларусь вучыць літоўскіх і беларускіх дзяцей толькі ў польскай мове і ўсякіе протэсты літвіноў і беларусаў называець актамі шовінізма, ненавісьці да палякоў, чуць не чэрнасоценствам.

Так жэ сама очывіста, наступовыя літоўскіе і беларускіе групы, яно вядомыя як антыклерыкальныя, ўсе агулам палякамі вінаяца у... клерікалізме, калі толькі яны асьмеляцца падняць голас на абарону праў роднае мовы у каталіцкім касьцёлі.

Ведама, у цяперэшнім часі у Літве дзе-недзе, у Беларусі усюды, у каталіцкі касьцёл — разам з лацінскай — допусчэна адно толькі польская мова. Мова жэ народнай массы, літоўская, дзе гэта удаецца, а беларуская — усюды ігноруецца, ня глядзючы на дазвольне з Рыму дапускаць у касьцёл і «*linguam vernaculam*» — мову штодзённай гутаркі. Дзякуючы гэтаму р.-каталіцкі касьцёл у нашым краю стаў сільнай прыладай, каб шырыць у народ польскую мову і польскую цывілізацію. Польская мова бытцым асьвячэнная касьцёлам, стала запраўды сьвятой у ваччу беларускаго мужыка і астаецца такой жэ сьвятой і у вялікай часці Літвы, хаця там ужо борзда расьце націанальнае самопачуцьцё. Увесці у касьцёл заместа польскай мовы — мову народную, а такжэ ўвесці гэтуж народную мову да ўсіх грамадзінскіх устаноўлі,

каторыя абедужываюць прасты народ — воеь гэта апора нацiональнай палiтыкi беларусаў i лiтвiноў. Такое жаданьне ачы-
віста справедлівае. Усе палякi нашага краю, ад зямельнага буржуа да канцэвога социаль-дэмократа, ад чэлавека шчыра набожнага — да безбожніка, протэставалi бы процi пробы увясьцi ў касьцёлы каралеўства Польскага заместа польскай мовы якую небудзь другую. Аднак тые самюсенькiе палякi лiчаць жаданьне беларусаў чуць родную мову ў касьцёлі чым то дзiкiм, актом беларускага нацiональнага шовiнiзму процiў палякоў — чуць-чуць не iнтрыгай расейскага ўраду ..

Апiсанныя праывы драпежнай палiтыкi краёвых палякоў да лiтвiноў i беларусоў, як мы ужо казалi, рэзультат хворага, нацiональнага пачуцьця вырадзiўшагася ад ненормальных варункаў жыцьця краю

Аднак выяенiўшы прычыны гэтага з'яўленьня, лёгiчны фундамэнт яго канешнасьцi у даных варунках, мы гэтым не адбярэм усей шкоднасьцi яго як для справы адраджэньня лiтоўскага i беларускага народу, так i для палякаў, так i для міжнароднай згоды у краю.

Хiба калiб палякi як найхутчэй кiнулі палiтыку зававацелёў, калiб яны сталi як трэба разумець свае павiннасьцi да народнай масы — павiннасьцi краёвай iнтэлігэнцii — толькi тады можна думаць, што ня зродзiцца да палякаў глухая нацiональная ненавiсьць. Пры цяпер трываючых варунках яна немiнуча зродзiцца, а пакуль што у беларускага народу яе нема, а у лiтоўскi яна урэшiлася не так ужо глыбака. Польская iнтэлігэнцiя Лiтоўска-Беларускага краю можаць стаць поўнапраўнымi грамадзянамі толькi адрокшыся ад дзiкага вокліча: „мая земля — мая i народнасьць“.

Свайго часу дэпутат Государственнаго Савета Корвін-Мiлеўскi чэлавека с шырокімі палiтычнымi паглядамі у гутарцы с таварышамi аб Лiтоўска-Беларускай зямлi — сказаў такую характэрную рэч:

„Нешчасьце маё што мне прышлося прадстаўляць у Га-

суд. Савеце варты пагарды беларускі дэмос“. Не ў тым беда, што гэтымі славамі ён выразіў свае непрыхільныя адносіны да беларускай народнай масы, чагож другога можна было чакаць ад тыповага пана—феодала. Нас цікавіць тутакж другая старана, вось гэты феодал, гэты выборны вялікіх зямельных паноў, палякаў краю, што сам так пагарджаець усякім дэмосам усёж такі чуець, што ён урэдстаўнік і гэтаго дэмосу.]

Корвін-Мілеўскі як прэдстаўнік краю з усімі яго жыхарамі, вядома разумеў, што ён чым то звязаны з беларускім народамъ, што проціў усіх яго самых глыбокіх антыпатій, ён моральна павінен дбаць аб справы і гэтай пагарджанай мужыцкай масы. Гэта яго дужэ мучыла і ён не стрымаўшы ужо злосьці—выліў яе у верхуменёных словах.

Ёсьць ведама. могуць знайсьціся і такія, што перэпыняць быццам фраза Корвін-Мілеўскага, довад того, што можна быць грамадзянінам краю і пагарджаць адначасна народную масу. Але такія сумесьціны магчымы толькі у галаве прэдстаўніка струхлеўшага фэодалізму. [І калі цяперэшні краёвы кірунак серод палякоў будзець заплішчываць вочы на нацыянальныя пытаньня у нашым краю—то з гэтаго кірунку, як ясна з раней сказанаго, вылезець праўду кажучы, таяж палітыка заваеццеляў, палітыка, што не даець у згодзе жыць і працаваць народам Літвы і Беларусі.]

Тыя самыя жаданьня, котрыя мы можэм мець да палякаў, як да самай вялікай інтэлігэнтнай сілы, мы маем і да расейскай інтэлігэнціі краю.

Успамянуўшы аб гэтым мы вернемся да жыдоў, котрых пакуль што пакінулі ў старане.

Гаворучы аб жыдох, мы ужо казалі, што гэта народ у шырокім значэньні слова, народ пашчапаўшыся на клясы. Серэд іх ідзе клясоеае змаганьне, як серэд кожнаго дэфэрэнцовааннаго народа. І інтэлігэнція раней за ўсё маець павінасьці да сваей беднаты цёмнай, цёмната і некультурнасьць каторай іншы раз горша за цёмнату хрысьціянскай беднаты.

Дзеля гэтаго нам і трудна гаварыць аб адносінах жыдоў, як нацiональнага цэлага да нашага краю і да народнасьцей, што у ім жывуць. Усёж такі у гэтых адносінах можна угледаць нешта агульнае.

Раней за ўсё можна убачыць меж жыдоў два глаўныя ідэйныя кірункі. Адзін стараецца сваю будучыню умацаваць за граніцамі нашага краю—гэта сiонiсты і часьць грамады, што зусім дэнацiоналізавалась і прыняла расейскую мову, расейскую цывiлізацiю. Другі кірунак жыве найбольш серэд шэрай жыдоўскай массы, котарая хаця і носiцца з iдэалам вярнуцца у „святую зямлю“, ўсёж такі так зжылася, так зра-слася з краем, дзе лежаць косыцi іх бацкоў, што яны, як неаддзельная часьць краю, звязываець з iм сваю будучыню. Да гэтаго іх хiлiць і акуратнае разуменьне іх эканамiчных карысьцi: развiцьце жыдоўскай тарговай і фабрыканцкае классы звязана крэпка з развiцьцем і узбагаценьнем краю. Але і серэд гэтай другой часьцi жыдоў ёсьцяка дзеве групы: адна трымаецца сваей нацiональнай культуры, другая кiдаець яе для расейскай. Ёсьць ведама, цi будуць жыды трымацца свае нацiональнай асабнасьцi, цi кiнуць яе—гэта іх жыдоўскае дзела. Але для нашага краю маець вялiкую вагу пытаньне, у які бок пахiлiцца гэта справа.

Тутака важны ня толькi гэтыя элементы расейскага цэнтралiзму, котарыя уносяць усюды жыды-ассымiляторы. Самае глаўнае тут тое, што жыды, як тарговая і рэмесленная класа стаяць дужэ блiзка да народнай массы і дзеле гэтаго, калi, усе жыды зассымiлююцца з расейскiм народам, яны тады будуць насрэднiкамі у зрасейшчыннi ешчэ пакуль што мала нацiональна сьведомага беларускага мужыка.

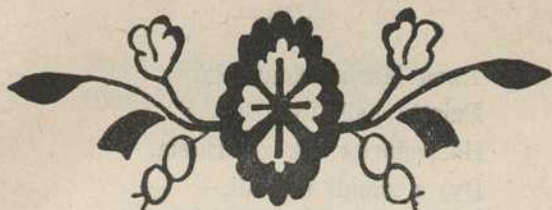
За гэта самае беларускi мужык, даросшы да нацiональнай сьведомасьцi, будзець аднасьцiца да жыдоў проста такi як да ворагаў. А тые жыды, што трымаюцца сваей нацiональнай iндывiдуальнасьцi—сваей мовы, як гэта мы бачым на практыцы, стыгаючыся з народам, шануюць яго iндывiдуальную асаблiвасьць і ужываюць яго мову.

На гэтым полі ужо цяпер з жыдамі ассымілятарамі вадзяцца мейсцовыя палякі. І хаця мы ня верым у магчымасць дэнаціоналізацыі да канца шэрай жыдоўскай масы усёж такі лічым патрэбным звернуць увагу на тое, што вайна меж палякамі і зусім абрусёўшай жыдоўскай інтэлігэнцыяй с часам займецца сільным полымем: Прычына тае вайны— гэта глыбока уросшае перэкананьне — што наш край, гэта польская колёнія, што польская культура тут павінна панавать, што прыход расейскай культуры гэта аткрыты паход проці палякоў. І толькі тады, калі наш край перэстанець быць у вачах тутэйшых палякоў „польскай провінцыяй“, а у вачах жыдоў: „расейскай акраіной“, калі і тые і сіе зразумеюць сваё мейсцэ грамадзян самасільна развіваючагася эканомічна і культурна краю — толькі тады нацыянальная вайна між імі знішчыцца да мінімум.

З усяго, што мы казалі, можэм зрабіць адзін вывад: згодныя, добрыя адносіны між нацыянальнасьцямі нашага краю найбольш залежаць раней за ўсё ад адносін мейсцовых культурных кліссаў да народнай масы, ад тае ролі, якую возьмець на сябе расейская і польская інтэлігэнцыя у беларуска-літоўскай зямлі: ад таго, ці будзець яна лічыць сябе інтэлігэнцыяй запраўды краёвай і захочэ узяць на сябе лёгічна патрэбныя павіннасьці, ці не. Але тое ці другое распутаньне гэтаго пытаньня ізноў такі неразрыўна звязана с паглядам на наш край як на нешта трываючае само-сабой, ці як на „акраіну“ „колёнію“. І мы цвёрда верым, што толькі шчыра дэмакратычна сцямлэная краёвая ідэя, у разуменьні выжэй выложаным, а не у разуменьні Корвін-Мілеўскага і да яго падобных, можаць быць фундамэнтам для нацыянальнай згоды на Беларусі і Літве.

Антон Новіна.

BATRĄK.

Apawiadańnie z żyćcia palešukoŭ.

Stohnie, plače i hałosić,
I hudzie Palešsie;
Plač toj wiecier ũ poli nosić,
Honie ũ padniabiěšsie;
Hłucha homan daletaje
Z lesu wiekawoha,
I ũ tym homanie hłuchaja
Čujecca trywoha....
Les rakoče i bušuje,
Lesu ũtorać lozy,
A nad hetym ũsim panuje
Wiecier i maroży.
Tolki z tym nie strašna bura,
Tym, chto ũ cioplaj chacie,
Hdzie jošć zapiek i piačura
Cioplyje pałaci;
Hdzie tak wiesieła šuhaje
Korčyk na kaminku,
Hdzie kabiecina staraja
Ŭspomnić pra starynku,
I pačnie raskaz cikawy.
Jak dańniej żyłosia,
Bo jej roznaj ũ šwiecie sprawy
Šwiedkaj być pryšłosia.

* * *

Ив. 1963 г. 6-89.
2

Rana Marja aŭdawiela,
Dzietki paŭmirali,
Haspadarka tak zmarniela,
Dyj z ziamli sahnali,—
Nie pa praŭdzie rassudzili
Sprawu maładzicy!
Hdzie Ź dziewacca?... Prychilili
Marju čuzanicy.
Woś i służyć, wiek zzywaje
U čuzych słuhoju;
Dola, musie, ūzo takaja —
Wiek żyć siratoju.
Tolki-ž Marja ūsim dawolna
I nia myślić zloha
Tym, chto wyhnaŭ swajawolna
Z muźnina paroha...
A wiatruha nie ścichaje,
Plače i hałosić,
Plače horka i ūzdychaje,
Jak ratunku prosić.
A pad hetu pieśniu żalu
Babka, jak zwanoček,
Syple sloŭki, jak karali
Nize na šnuroček.
A raskazaŭ Marja znała,
Znała ich bahata!
I pa sloŭku raskazala
Žyćcie hetaj chaty.
Na chryścinach haspadary
U dački hulali.
Cicha ū chaci, tolki mary
Serce kałyehali.
Tolki wiecier ū wakianicy
Stuknie, jak darožny,

Myška hdzieš-to na palicy
Skrebnie ašciarozna.

I

Oš, jak dumać časam stanieš,
Dy pryhledzišsia blizej —
Nie, sakolu! jak ni hlanieš,
Lepš było taki dańniej:
Mieniej chitrašci i ździeku
Miež ludźmi tahdy było,
Lepš zylosia čelawieku,
Roŭna žyciejka ciakło.
Dzieci staršych paważali,
Dobra sluchali baćkoŭ;
Jak ciapier, tahdy nie znali
Ni dzialićby, ni sudoŭ,
Dyj ũ baćkoŭ macniej ležala
Serce k dzieciam: nie klali,
Choć karali ich, bywała.
Ale zhodnieńka žyli, —
Mierkawališ, tak i treba,
Dyk i Boh im pamahaŭ,
I bahactwa, jakby z nieba.
Biednym ludziam pasylaŭ. —
Tut staraja pamaŭčala,
Jak zhubiŭšy mowy nić,
Haławoju pakiwała,
Dy tak stała hawaryć.

„Bahatyr na ũsiu wakruhu,
Panam žyŭ stary Adam.
Mieŭ jon les swoj, kawal luhu;
Kolki hrošy, znać nie nam.
Bank dańniej byŭ nie u modzi—
Znać nihto jaho nie znaŭ:

Pad padrubu, ci ů kałodzi
Kožny zolata chwauů.
Nu takich ciapier nia mnoha
Znajdzieŝ ů wioskach bahačoů:
Adnych pčoł bylo ů staroha
Socień niekolki wulloů.
Mieů ů dostatku i skacinki,
Ůsiakaj zyůnaŝci stary,
Chleba, zboża, sadawinki....
Ŝto ciapier haŝpadary?...
Nawat blizka nie stajali,
Oj, daloka im da tych!
A čamu?— zakon trykali
Dziedaů, pradziedaů swaich...
J Dy i to skazać, sakolu:
Ciesna ů ŝwiecie stala żyć,
Ciażka ludziam hore-dolu,
Ciażka stala walaćyć!
Mieů ůsiahu Adam dawoli,
Żyć jamu b dy spażywać.
Ů adnym tolki nia mieů doli:
Nia moh dzietak ůzhadawać!
Miorli dzietki, Boh ich znaje.
Tolki stanuć padrastać, —
Ŝmierć nieŝčadnaja, lichaja
Tut jak tut! Takaja, znać,
Im ůžo dola wypadala,
Pakoj wiečny ich duŝam!
Matka duch pa ich raniała,
Chmurny ciaham byů Adam.
Z usieh dzietak zastałasia
Tolki dzieůčynka adna;
Nu skażu z wam: udałasia
Uradliwaja jana!

Wočki jasny, jakby nieba;
Kolki ů ich byto zyćcia!
Bačyc by samomu treba,
Što bylo to za dzicia.
Čornaj dužkaj lahli broŭki,
Ščočki šwieży, jak rasa.
Pohlad — ranica ů Piatroŭki,
Lubata adna — kasa.
Zhrabna, miła, jak kwiet ů poli
Na miazy šredź kałaskoŭ.
Nie skazaŭby ty nikoli,
Što dačka to muzykoŭ.
Padrastała, charašela.
Swaty stali učaščać.
Matka j sluchać nie chacieła:
«Oho, skwapny jany brać!
«Dy hdzie im da Banedysi!
«Daś Boh, budziem żyć biaz ich:
«Ludzi ů šwiecie nie zwialisia —
«Lepšy znajdziecca žanich».
Tak staroju hawaryła
Hordaś maciery nie raz.
«I—i—, dačuška! hulaj, miła:
«Prydzie twój, haľubka, čas!»
Banedysia i nie dbała,
Joś žanich joj, ci nima:
Tolki inšy raz, bywała,
Na jaje najdzie duma.
Na twar jej zaduma laze,
Cień pa wočkach prabiažyc.
Nawat maciery nie skaže,
Ab čym serce hamanić.
— «Što ty?» matka zapytuje:
«Niešta chmurycca wiesna?» —

Zaśmiejecca, zašpiewaje,
Razwiasielicca jana.

II

Žyćcio šło swaim paradkam.
Jak Adam nia mieŭ synoŭ,
Dy rabočych ruk nie chwatka,
Dyk trymaŭ jon batrakoŭ.
Zdatny, krepki byŭ chłapčyna
Małady batrak Jakim,
Pieršy ŭ wioscy małajčyna.
Redka ŭ sprečku chto soŭ z im
Ŭ sile, ŭ sprytnaści, ŭ rabocie;
Što ni ŭziaŭ — spaliŭ ahniom.
Ščyra Boh daŭ ŭsio sirocie,
I pryhož jon byŭ licom!
Wočy čorny, twar pryhoży,
Strojny, zwiazisty, jak suk...
Kab ubrać jaho, niabože,
Ech, što byŭ by za dziaciuk!
Žyŭ pry matcy pierš chłapčynka,
Chatku z joju zbudowaŭ,—
Hdzie kałoček, hdzie tyčynka —
Pieč Jakim sam zmurawaŭ.
Matka sim-tym zarablała:
Pražu prała, ci šła zač,
I Jakim tož, tak bywała,
Šoŭ u dwor na sienažac.
Bačka s torbaj soŭ ŭ dorohu,
Wioski, dwory apchadziŭ —
Byŭ kalekaj—imiem Boha
Chleba, skoramu prasiŭ.
Jak by tam nie wypadala,

Ůsiož u ich byŮ swoj kutok,
Swoj prypynak, i bywała,
Ů cioply letni wiečarok
Siadzie wažna kala chaty,
Trochi wypiŮšy zabrak.
—«Bać, Krystyna, my bahaty!
«Daj Boh žyć i dalej tak!
«Čym ze kiepska? zapytaješ....
«Znajješ, što? zdajecca mnie,
«Ů tym abrazie ščaćie majem,
«Ů tym, što Ů chacie na ścianie».
Tak stary Kazimier stanie,
ŽniaŮšy torby, hawaryć.
--«Dziakuj Tabie, Wiečny Panie!
«Ůsiož na świecie možna žyć!
«Prašdu ja kažu, staraja?
«My nia horš ludziej żywiom....»
Z dzień Kazimier spačywaje,
Potym znoŮ idzie s kijom
Dy nia doŮha krasawała
Ů chacie ščaćie i pakoj:
Letam Krysia zaniepała, —
Nie pryšlosia biednaj joj
Ůstać s paścieli. S času toha
ApastyŮ Jakimu dom.
Tak niewiesieła, uboha,
Tak praciŮna stała Ů jom!
Sam Kazimier apuściŮsia,
PastareŮ, apaŮ, ayz,
I ubor jaho zrabiŮsia
Komam lat, anuć i ryz.
Nizej chatka Ů doł Ůrastala,
PatačyŮ jaje čerwiak,
I na pryzbu, jak bywała,

Nie sadziŭsia ŭžo zabrak,
Byŭ nia prybran, nie padmieciem
Kališto prywietny kut.
Och, sakolu, nie prymieciem,
A wialik zanočy trud!
Woś tahdy Jakim naniaŭsia
Da Adama batrakom;
Tam jon wyras, ŭzhadawaŭsia,
Tam znašoŭ jon rodny dom.
Zdolny byŭ rabotnik nowy!
Pojdzie ŭ łuh kasić muroh,
Ni adzin kasiec wiaskowy
Z im uprawicca nia moh.
Palubiŭ jaho, jak syna,
Darażyŭ im haspadar.
«Oj, štož heta za chłapčyna!
«Heta Boh pasłaŭ nam dar!»
Ŭsio šło zhodna i pawoli,
Doma koškaŭsia stary,
A Jakim z wałami ŭ poli
Z ranku byŭ aź da zary.
Chodzić chłopiec za sachoju,
Družna ŭ pary jduć wały,
Tolki j čuješ za haroju:
«Hej, Piaresty! no, Mały!»
A jak poŭdzień patstupaje,
Znimie z ich Jakim jarmo,
A sam siud-tud pahladaje
Na dorożeńku ŭ siało,
Na kurhany i na horu.
Hdzie darožka pralehła;
Banedysia ŭ hetu poru
Jamu połudzień niasła.
Ŭsio ŭ Jakimie aź zaskače.

Zadryžyc i zapiaje,
Jak zdalek jon tolki ũbaće
Postać miŕuju jaje.
Ŭ bielaj chustaćece z bryzzami
Chutka blizicca jana,
Wuziel chleba za plecami,
A ũ sparyšniku s pšena
Kaša, kwas ci inša strawa
Dy hładyšk malaka.
Woš padydzić i laskawa
Tak zirnje na batraka.
«Nu, Jakimka, patkrapisia!
«Papaŭdnawać para.»
—«Dziakuj, zorka Banedysia!
«Kab tabie daŭ Boh dabra.
«Siadu, štož jak raz časina:
«Siadz i ty bližej siudy!»
Jeść Jakimka, a dziaŭčyna
Z jaho ciešycca jady.
«A mo'b ty paprabawała?
«Ŭ hurcie jesseca niej k smašniej».
I dziaŭčyna lŕžku brała.
«Praŭda, ũ hurcie wiesialej.»—
Adnej lŕžkaju dzialiliš
Hlanuć by sa starany...
Što j kazać? a palubiliš
Ščyra, krepieňka jany.
I nihto nie znaŭ, nia wiedaŭ.
Čym tak mocna prykawaŭ
Dom Jakima, što ũ susiedziaŭ
Jon nikoli nie bywaŭ;
Nie chadziŭ jon na hulanki,
Piesieň s chłopcami nia pieŭ
I aproć swajej kachanki

Znać nikoha nie chacieŭ.
Časta ŭ wiečer ŭ sad cianisty
Pojdzie z dudkaju Jakim.
Plačeć dudka hałasista
Plačem żalosnym takim.
Banedysia pry wakoncy
Siadzie, słuchaje dudu.
Sumna stanie joj biaz konca,
Jak by hraŭ jon na biadu:
Aż niejk serce zamiraje,
Mleje, prosieca jano;
Dudka plače, nie ścichaje,
Ljecca żalosna ŭ wakno.
I pra heta ich kachańnie
Tolki wiedaŭ sad stary
Wiedaŭ šopat dy ŭzdychańnia
Sredź wiečornaj cišyni.

III

Čas byŭ tak kala Mikoly,
Pomniu ot, jak by ciapier;
Wiesnawy dzianiok wiasioły,
Nawat pomniu, što ŭ čačwier.
Da Adama pryšli hości: —
Dwoje stałych muzykoŭ.
Pasiadzieli jahamości,
Nu, skazali kolki stoŭ
I pra toje, i pra sioje,
Jak ŭžo wodzicca ŭ ludziej.
—«U nas dzieła woś jakoje»,—
Hamanić adzin z haściej:
—«U was dočka maładaja, —
«Ŭžo i замуż joj para,
«Dyk nichaj Boh pamahaje!

«Naš žanich — haspadara
«Syn małòdy dy pryùdały —
«Para budzie jon jak raz;
«Nie zadzira, chłopiec stały,
«I dabra nia mieńš, jak ũ was.
«Kab nie tracić čas raboty —
«Tak, ci nie—kažu, Hryhor?
«Pačekajem ða suboty,
«Dy pryjedziem na zhawor.»
Pakłaniłaš im staraja,
Z lawy ũstaŭ stary Adam:
«Štož? nichaj Boh pamahaje!
«Pryjezdżajcie, hości, k nam». .
Serce ścisnułaš ũ dziaŭčyny,
Noh nia čuje pad saboj,
Zatrasłaš, jak list asiny
Pierad buraju lichoj.
—«Skoknu, mama, ũ sad: cielaty
«Kab hdzie k nočy nie zyšli.»—
—«A hłań, rybka, wyjdz s chaty!»
I, nia čujučy ziamli,
Sad dziaŭčyna prabiehaje —
Nu, hdzie joj tam do cielat,
Kali ũ sercy bol hluchaja,
Kali inšych dumak šmat.
A Jakim araŭ na poli.
«Oj, Jakim, ty čuŭ, ci nie?
«Biednaž maja horka dola!
«Što rabić, paradź ty mnie.»
—«Što s taboj tam učyniajuć?»—
—«Och, Jakimka załaty!
«Nas na wieki razlučajuć:
«Da mianie iduć swaty,
«I bački addać hatowy!...»

Biedny chłopiec pabladniů,
Apuściliš nizej browy,
Jasny pohlad paciamnieů.
Hlucha jon skazaů niaboha:
«Nu štož? z Boham, kali tak!
«Dla mianie ž adna daroha,»
I pahnaů waloů batrak...
«Što ja čuju? Och, tyž hubiš
«Mianie biednuju, Jakim!
«Ci mianie ty ůžo nia lubiš?
«Ci ůhniawila ciabie čym?
«Ci ty lepšych sloů nie znaješ,
«Aproč hetych šorstkich sloů?
«Ci druhuju sabie maješ?..»
Znoů Jakim spyniů waloů.
—«Sluchaj, serce— Banedysia!
«Kab ciabie ja nie lubiů,
«Kab s taboj my nie syšlisia,
«Možeb ja ščasliůšy byů.
«Tolki ž ja tabie nie para:
«Ja—słuha waš i batrak,
«A ty — dočka haspadara!
«Nie, hałubka! ty bahata,
«A ja hoły, jak sakol;
»Ů mianie budka, a nie chata,
«J taja ůjechała u doł.»
—«Čuj, Jakimie!» Banedysia
Prepyniaje batraka:
«Rubloů z dziesiac mo' b znajšlisia
«Ů twajho baćki — zebraka?» —
—«Što-ž s taho? choć jon ich maje?
«I na što tabie jany?»
Hlucha parabak pytaje.
«Oj, Jakim, jaki durny!

«Treba hrošy: ů cerkwu pojdzim
«Da papa i woźniem šlub,
«Budziem zyć i sposab znojdzim.
«Krepki ty Jakim, jak dub:
«Ci raboty nam pużacca?
«Ci nia zdolny pracawać?
«Što nam biednaści bajacca?
«Zmożem chleba dastawać!»
Prašwiatleůsia twar Jakima,
Puhu ob ziemlu špurnuů,
Šmieła ůskinuů jon wačyma,
Wałasami strasianuů.
—«Ja, sakolka, nie bajusia
«Ni trudoů, ni biednaty;
«Sam ů jarmo ja zaprahusia,
«Kab ščašliwa była ty!
«Nie, nia zhiniem my s taboju!»
Ů wočy joj Jakim zirnuů
I dziaůčynu jon rukoju
Ščyra k sercu pryharnuů.

IV

U niadzielku, čuć świetaje,—
Wiorst za dwaccać byů prychod—
Wyšla para maładaja
Z domu. Spaů jašće narod.
Končyů pop uzo maleńnie;
Ů dom k papu jany iduć,
Pad jaho blahasłaůleńnie
Serce bojazna niasuć
—«A swaty hdzie wašy, dzietki?»
Pop ich stroha zapytaů—
«A hdzie wašy družki, świedki?»
«Chto na zapawieź dawaů?

«Uciakli wy, znać, ad woli
«Blizkich kroūnych, ci baćkou.
«Nie! wienca nie dam nikoli.»
Choład wiejaŭ z hetych sloŭ.
—«My zapłacim, pawienčajcie
«Tolki, baciūska, wy nas!»—
—«Nie! na heta wybačajcie:
«Ja nie znaju, dzietki, was:
«Chto wy? moze ũ pieršaj strečy,
«Može brat wy i siestra?
«Hrech prad Boham budu mieci,
«Dy i wam nie znać dabra.
«Dyk niema błahasławieńnia!—»
—«Kali tak, dyk što ž rabić?
«My ž ũsio roūna pa sumleńni,
«Jak muž z žonkaj, budziem żyć.
«My prad Boham abručyliś,
«Klatwu Bohu my dali...»
• Tak skazaŭšy, paklaniliś,
Razwitaliś i pašli.
Pop, sčekaŭšy, wyšoŭ ũ sieni:
Źałość k im pačuŭ stary —
Bačyc: stali na kaleni
Prad carkwoj, na ćwintary,
Tam jany, prad domam Bozym,
Prysiahali zhodna żyć.
Źyciem ludzkim dy pryhozym,
Źyc pa praŭdzi i lubić.
«Baču zhodu wašu, dzietki...
«Daj Boh zhodna wiek wam żyć!
«Štož, idzicie ũ cerkwu, kwietki,
«Pawienčaju, tak i być»».
I ũwioŭ ũ cerkwu, pamaliŭsia
Z imi pop i pawienčaŭ.

Jak by kamień z ich zwaliüşia,
Jakby inşy űwiet im staű.

V.

Nie prywietna wyhledaje
Chatka dzieda-zebraka,
Pawuűcio kuty zatkaűa,
Dźmuűa syraűć z wuhalka.
Na wakoney wiecier pyűu
Cely plast nanios, nahnaű;
Tam caryű pakoj mahiűy,
Duch biadnoty panawaű.
Pieű asiela, hrunt zahniűsia;
ű pieűy hliniany harűűok,
űzo zabyty, prychiliűsia,
űtaű, niaűepany, ű kutok.
Zahnilisia prachom ławy,
Duch prakisűy padychaű.
A staűom byű pieű truchławy,
Hdzie Kazimier chleb zawaű...
űsio pra biednaűć tut kazala,
Pra niadolu biedaka...
Nieprywietna wyhledala
Chatka dzieda-zebraka!
Tolki ű wieűer na źmierkaűni
Widzien tam byű űyciua űled:
Maűadyje pa wienűaűni
Tam spraűłali swoj bankiet.
Zlez zebrak s chaűodnaj pieűy,
Torbu s chlebam razwiazaű,
Dziela hetaj waűznaj űstreűy,
Łustu lepűuju dastaű;
Maűady paűoű pa wűdu,
Potym droű prynios, schadziű;

Dzied-kaleka na kalodu
Ťsie prypasy paľazyŤ,
Maľadaja prybirala,
Myľa, ťyťcila, miela,
Pawucinku, pyl zhaniala,
Adnym ťlowam—praca jťla.
Woť wiaĥeru zhatawali—
Sol dy ĥorny ehleb z wadoj.
Tak svoj bal jany spraŤľali
Kala miski dzierwianoj...
«Nu, ťtoť, dzietki! wybaĥajcie!
«Boľej nieĥym ĥestawaĥ,
«Dyk idzicie, spaĥywajcie—
«Ĉas nie raŤni—budziem spaĥ!..
«Och, wy, miľyje blaťnotki!»
Dzied zirnuŤ na ich, skazaŤ,
ŤstaŤ i wylez z za kalodki,
Haľawoju pamataŤ.
Tolki ťstali z za wiaĥery,
Ĉujuĥ—chodziaĥ za waknom
Aťciaroťna, potym ť dťziery
Niechta stuknuŤ kuľakom.

VI.

«Hdzie ť to, baĥka, naťa doĥka?
«I Jakim, jak ť wodu, paŤ!
«DzieŤ prachodziĥ, skora noĥka...
«Ĉto i hdzie ich zatrymaŤ?»
Matka rozna razwaťaje:
A mo' heta, a mo' to...
— «Och, durnica-ť ja staraja!
«Baĥka! wiedajeť ty, ťto?
«Ci nia zniuchaliť, hľadzi ty!
«Otoť soram budzie nam!

— «Nu, ty skážeš; lepš maŭčy ty!»
I rukoj machnuŭ Adam.
«Mo' pašli hdzie na hulanku:
«Maładym hulnia na ŭmie».
— «Čamuž ich nima ad ranku?
«Nie, nia to ŭ mianie ŭ dumie!..»
I zadumałaš staraja,
Znoŭ jaje strach aharnuŭ;
Tut jana uspaminaje,
Jak Jakim kali zirnuŭ
Na dziaŭčynu, jak časami
Zahladałasia jana
Na Jakima wiečarami,
A što skryła cišyna
Ciomnych nočak, wiečarkoŭ!
Oš čaho jon prapadaŭ
Až da poŭnačy ŭ sadočku,
Čaho tam na dudecy hraŭ.
A tut zaraz pahałoska
Pa siału chadzić pašla;
Ŭ adzin hołas trubić wioska,
Što dziaŭčyna uciakła
Ad swatoŭ i maładoha,
Što syšlaŭsia z batrakom;
Roznych čutak chodzić mnoha,
Mieńciac baby jazykom!
Maci dalej nie strywała,
Wyšla s chaty, dy truškom
K zabraku pakawylała,
Byŭ na otšybi toj dom.
Padbiehaje pad wakonce,
Zirk! nia wieryć i wačam,
Banedysia, jaje sonce,
Bože ž mily! tam, och, tam!

Matka ruki zalamala,
Znoŭ nazad biazýc jana;
Z hora namitku sarwala.
— «Bože! ŭ čym maja wina?»
Pryčytaje, plače matka,
Walasy rwie, jak ŭ wahní.
— «Budźze ty, majo dziciatko!..»
— «Stoj, staraja! nie klani!»
Utrymaŭ Adam staruju,
Ŭstaŭ spakojna z-za stała.
— «Kiń ty hutarku pustuju,
«I nia śmiej jej myślić zła!
«Bo jana nam nie čuzaja,
«Bo jana adna u nas.
«Picuj koraby, staraja!
«I čym bolejš, ŭ dobry čas!»
A dwa razy adno j toje
Nia lubiŭ jon hawaryc;
Jaho słowa nia pustoje:
Što skazaŭ, dyk tak i byc.
Wyšla borzda ŭ klec staraja,
I kubły wiarnuéc dawaj;
Žywa korab nabiwaje
Syrám, maslam cierez kraj.
Tut i sala, i kilbasy,
Rozny skorám i dabro,
A Adam pašoŭ tym časám
Pa harelku na siało.
«Štož, staraja! pojdziem z Boham!»
Kaže jej stary Adam:
«Nie pamože tut ničoha;
«Jak jano zrabilaš tam,
«Dyk nichaj tak budzie, maci:
«Nie adrobiš, dyj našto?»

«A swajmu, niaboz, dziciaci

«Nie zadaje zła ничто.»

Tak jany pahamanili.

«Nu, štož?—pojdzim ũ dobry čas,

«Choć my ich i nie žanili,

—«Dyk štož, baćka, ũsio hatowa!

«Pojdzim chutka, kali tak.»

Žniaŭ Adam kaptan svoj nowy,

Maci-čysty andarak.

Ciemačkom iduć staryje

Ŭ chatu dzieda da dziaćiej.

Nie čekali maładyje

Darahich takich haććiej.

«Dobry wiečar, ziać małódy!

«Dobry wiečar, haspadar!»

I staŭlajuć na kałody

I harelku, j Boży dar.

Dzied stary byŭ, jak ahlušen,

Jakby hrom jaho pryšyb,

I jazyk staŭ nie paslušen,

Nie waročaŭsia, pryłip.

Papuzališ maładyje,

I nie znali, što kazać.

—«Tatka! Mamka! darahije!

«Wy nia budzicie karać?»

Dočka stała na kaleni,

Ŭ nohi kinulaš baćkom,

A Jakim panura ũ cieni

Staŭ prypioršyš plačukom...

«Nu, što kara tut pamože?»

Tak stary Adam skazaŭ:

«Tolki ž, dzietki, tak nia hože,

«Nie taho ad was žadaŭ...

«Złości ja na was nie maju

«I karać nia budu was.
«Štož, dabra wam pažadaju!»
Sa ściany jon źniaŭ abraz,
Toj stary abraz, katory
Dzied Kazimier pawazaŭ,
Prad katorym ščyra ŭ hory
Ŭsie nadziei swaje klaŭ.
Maładych blahasławili.
«Nu daj, Boże, ščaścia wam!»
Pašla ŭ kut ich pasadzili.
Wypiŭ, zmiak zusim Adam,
Pa plaču pachłopaŭ ziacia.
—«Uj, Jakimie, batrakom
«Zmałku zyŭ ty ŭ majej hacie,
«Ciapier budzieš prymakom!»
Bolš harelka razbiraje,
Staŭ bankiet ich ażywać,
I Adam uzo hukaje:
«Na jaki čort lepšy ziać?!
Zašumieli, razyšlisia,
Razdabreŭ Adam ŭ kaniec:
«Małajčyna, Banedysia!
«Maci! praŭda, maładziec?»
Zhoda ŭ domi znoŭ nastała;
Zhodna ŭ ich na hety čas.
Wot, sakolu, jak bywała!
Marja končyła raskaz.

Jakub Kotas.

Minsk, Astroh. 1910.

Jak Janka zabahacieú.

(Legiendá).

Chodzić Janka za sachoju
Pry darozi ů poli.
Konik miernaju stupoju
Klyhaje pawoli,
Ledźwie-ledźwie ciahnie sošku
Zamuchryška siwy.
Hlanuů Janka na darożku —
Boże miłaściwy!
Što za dziwa? za pryjawa?
Ci to zdaů jakaja?
Pyšny biely koń ruchawa
Hory prabiehaje,
Mčycca ptuškej lohkakryłaj,
Buraju niasiecca;
Pyšuć piersi jaho silaj,
Doł pad im trasiecca.
Na koniku maładzieńkim
Konnik jedzie zdolna,
Ů ručkach powad załacieńki,
Jedzie śmieła, wolna.
Woš padjechaů i spyniůsia:
—«Pamaży, Boh, Janu!—»
Janka nizka pakłaniůsia,
Kaže: «Dziakuj panu!»
Staů naš Janka, razhladaje

Pyšňaje ubraňnie,
Nie strymašsia i pyťaje:
«Kudy jedzieš, panie?»
— «Jedu k Bohu, čelawiečel!»
Janka ũtaropišsia:
— «Jak to k Bohu?— tož daleče,
Kab s puci nia zbišsia...
Noč ũ darozi apanuje,
Konik padabjecca...»
Janka zlohaňka žartuje, —
Dumaš—Pan šmiajecca.
— «My, jak baćyš, ducham, buraj
Dalacim da Boha:
Ja—ty znaješ? šwiaty Juryj!
Oš ja chto, niaboha!»
— «Ci to može być?» pyťaje...
«Juryj moj šwiacieňki!»
Molič Janka i ũzdychaje,
Stašy na kaleňki:
«Zapyťaj u Boha, mily,
Zapyťaj, moj rodny:
Čamu biedny ja, pachily,
Hóly i hałodny?
I malusia, što dzieň Bohu,
I żywu, jak treba;
Nie puskaju ja ũ darohu
Žebrakoũ biaz chleba»...
— «Dobra!—kaže:—zapyťaju,»
— «Hdzie ty zapyťaješ?
Ty zabudziešsia, ja znaju;
Mnoha spraũ ty maješ,
Dyk hdzie pómnić niebaraka
Muzyka durňoha.
Kiň siadło tut dzieła znaka

Na poŭdnia jakoha:
Kali časam i zapomniš
Aba mnie sptyacca,
Na kania zirniesz i ŭspomniš—»
— «Nu, što nam sprečacca,»
Kaže Juryj: — «Na siadziolka!
Wierniesz, jak pryjedu.»
I, padobny da aniolka,
Zniknuŭ jon biaz śledu.
A nazaŭtra, ŭ hetu poru,
Skače znoŭ koŭ biely
Ciraz rečki, ciraz hory,
Wolny, duży, śmiely.
Padlacieŭ jon hroznaj buraj
I u raz spyniŭsia.
«Pamaży Boh!»—kaže Juryj.
Janka znoŭ skłaniŭsia.
«Dziakuj, dziakuj!.. Ci pytaŭsia
Pra mianie u Boha?»
—«A to jak że?»—adazwaŭsia.
—«Nu, i što?» — «Ničoha!..
Kazaŭ Boh mnie: «Kali choče
Janka być bahatym,
Chaj na praŭdu zamknie wočy,
Krucialom zaŭziatym
Niechaj budzie»—«Nu, to dziakuj!»
No! kania jon honić.
—«Pačekaj że! addaj znak moj»,
Juryj tut hamonić:
—«Jaki znak?»— pytaje Janka.
—«Jak, jaki? Siadziolka!»
—«Ot spali mianie malanka
I skruci ŭ dźwie stolki!
Kali ja tut choć što znaju!

- «Sluchaj: ty zartuješ?»
— «Nie! i zvyčaju nie maju:
Hawaru, što čuješ»
— «Sluchaj, Janka! hawaryli
My s taboj tut ŭčora?»
— «Nu, niechaj tak,—hamanili!»
— «A pra biednaść, hore
Hawaryŭ, ci nie, sa mnoju?»
— «Hawaryŭ, bo j biedny,
Choć ŭ ścianu biś haławoju,
Ja biedak pašledni.»
— «Nie prasiŭ ty, kab spytaŭsia
Pra ciabie u Boha?»
— «Nu, prasiŭ». — «Ty sumlewaŭsia?»
— «Sumlewaŭsia trocha.»
— «Nie kazaŭ ty mnie pakinuć
Tut, ŭ ciabie, siadziolka?»
— «Znać nie znaju, kab mnie zhinuć!
Šukaj, toż nia jhołka,»
Hlanuŭ Janka nawakoła
I haworyć śeicha:
«Badajŭ jaho było hoła!
Oś nia widaŭ licha!
Tut s ciarpieńnia wyjdzie ŭsiaki,
Oś šče skula siela!
Dascca heta siadło ŭ znaki,
A kab ty zhareła!»
— «Čelawieče! što wilaješ?
Kaho za nos wodziš?
Ty ź mianie nie ašukaješ!
Što wierzol harodziš?
Ty araŭ tut?» — Znoŭ pytaje
Juryj ŭsio spačatku;
Haławoj muzyk mataje,

Atkazwaje hladka,
A jak tolki ab siadziolku
Hutarka kraniecca,
Klenčyc Janka na padolku.
Božyceca, klaniecca
Žonkaj, dziaćmi, swajej skuraj,
Što nie bačyŭ ŭ wočy.
Prawaltuziŭsia z im Juryj
Čuć aź nie da nočy.
Dy stanoŭki, padła Janka, —
Ci bačycie, ludzi?
Ŭpiorsia mocna, jak slup ŭ ganku,
Choć rez jamu hrudzi,
I jak Juryj ni zlaŭčaŭsia,
Nie dajšoŭ ničoha,
Biez siadziolka jon pamčaŭsia
Dalej u darohu.

II.

Praz dziańki try, ci čatyry
Janka jdzie u kramu,
Chwalić tam siadło biaz miery
Kramniku Abramiu.
«Oś, Abramie, štučku maju:
Sto rubloŭ za wočy!»
— «Nu, nu, Janka?» Żyd pytaje,
Da tych štuk achwočy.
«Ech, siadło jość! kab-ty zhledziŭ
Kab ty znaŭ, Abramie,
Tyb dahetul nia usiedziŭ
Ŭ swajej hetaj kramie!
Čysta zołata—stramiona,
Srebra tak i hraje.
Samo ŭsio, jak jość, čyrwona.

Jak by zar toj zjaje!»
Tak Abrama padbuchtoryŭ —
Znać, handlar charošy! —
Što toj nawat i nia sporyŭ,
Ličyc Janku hrošy.
A na zaŭtra raničkoju
Pa siadło jdzie toje.
«Što, Abramie! Boh s taboju:
Hdzie siadło?! Jakoje?!» —
Staŭ naš Janka siarod chaty,
Wyracyšy wočy.
«Ci zwarzacieŭ žyd parchaty?
Čaho jon tut choče?
Ty pa praŭdzie, ci žartuješ?
Pry swaim wumie ty?
Nie, brat! ŭ łapci nie abuješ!
Oš kruciel, hladzi ty,
Što prydumaŭ. Spadziwajsia
Ty dabra na świcie!»
— «Hodzi, Janka, i nie lajsia!
Niasi siadło s kleci!»
— «Nie, Abramie: to nie żarty?
Bo waźmu za kosy...»
— «Sam ze mnie pradaŭ tawar ty,
Dyk addaj choć hrosy!»
— «O! ŭžo hrošy! ot šaludźka!
Što ka mnie jon maje?
Breše, padła, jak toj ciučka,
I nie patsiewaje!»
— «Janka, Janka! oj, nie raju
Žartawać sa mnoju!»
— «Što tabie tut? ja pytaju.
Abram! što s taboju?»
— «Daj siadło mnie, abo hrosy!

Uj, muzik! chamula!»
— «A nia chočeš ty atosy?
Abo može skulu?»
— «Ach, muzik ty! ach, zladziuha!
Licha twajej doli!
Kali hetak, chaj ze puha
U panskaj stadoli
Ū ciabie praŭdy zapytaje!
Pojdziem, Janka, k panu!»
Žyd da Janki padbiehaje.
— «Nawat i nie ūstanu», —
Kaže Janka: — «Bačyš — brydka
Tak iści da pana.
Choć by ū žonki była świtka,
Ci kusok łachmana.
Jak biez opratki pajdu ja?»
— «Na kazuch moj, złodziej!»
— «O, kazuch jak apranu ja,
Dyk sprečacca hodzi!
Jak sudzicca, dyk sudzicca!
Što ž, Abram, zbirajsia.
Hodzi nam tut ūžo swarycca,
Dy hladzi — nie kajsia.»
Kaže Janka i ūšciahaje
Kazušok Abrama.
— «Nu, pabačym, chto prajhraje,
Na kim budzie plama?»
— «Ach, kruciel ty!» Abram Janku
Laje ūsiu darohu.
Swaručysia jduć da ganku
K panskamu parohu.
«Oj, panočku! daj pan radu!»
Buch žyd panu ū nohi:
«Rozah treba Janku-hadu,

Kab jaho maľoha
Lepiej trasca zadusyla!
Uj, sto to za zlodziej!»
—«Powiedz, zydku, jak to bylo?
— «Oj, panok dobrodziej!»
I pačau wiarnuć na Janku,
Lajać jaho, kleści.
Staũ naš Janka siarod ganku,
Nia ũstajaũ na mieści.
«Što, pan, sluchaje pustoje?
Nia wier, panie, hadu:
Hdzie z mnie ũziać siadło takoje?
Z rodu ja nie kradu...
U ludziej by pan spytaũsia —
Heta z być nia moze!
Ot zydzihu nawiazaũsia!
Bože ty moj, Bože!
Tolki sluchaj pan Abrama:
Nawiadzie biaz śmiety —
Jon šće skaže hetak sama,
Jaho kazuch hety!»
—«Nu, a cyj ze?»—«A što, panie?
Nie kazaũ ja panu?»
Pan na zyda:—«Won, gaľganie!»
Honić aź za bramę.
«Ot daj, Bože panu panstwa!
Zmučyũ zyd praklaty!...»
.....
Jak pačau żyć ašukanstwam,
Janka staũ bahaty

Les.

Hłucha šepče les zialony,
Ūsio šumić jon dy šumić;
Doŭhi homan nieskančony
Cely dzień nad im staić.

Pieraputaliś haliny
Pad adzin šalaś żywy...
Les! ab čym šumiac wiaršyny?
Les! što šepčeš, wiewawy?

Tolki ž les šumić rakoče
Čornaj šapkaju wiaršyn,
Tolki ž les skazać nia choče
To, što znaje jon adzin.

U darozie.

Šoŭ darožny adzinoka,
Pole hołaje ŧyroka
Hładdźiu roŭnaju lahlò.
Ni dziareŭca, ni kustočka;
Aproč zoŭtaho piasočka
Ničahutka nie było.

Sonce waram abliwala
I biez ŧalu apalało
Hrudzi ćwiordyje ziamli.
Umiraŭ biedak ad smahi,
A pa twaru potu rahi
Za kaŭnier jamu ciakli.

Pusta, cicha i markotna;
Kidaŭ pohlad jon harotna,
Ci nia bliŧnie dzie wada.
Za dalokaj siniaj hraŭniu
Mielkanuła dziŭnaj zdaŭniu
Pyŧnych roŧlin ćereda.

Padaroŭny azywiŭsia,
Luč nadziei zaŧwiaciŭsia
Ű jaho stomlonych wačach.
I ćwiardziej ŧupajuć nohi;
Cienzar trudnaje darohi,
Spieka, war jamu nie strach,

A dziareŭcy tam, zдалoka,
Tak i ciahnuć jaho woka,
U cianiok jany zawuć.
Padarożnamu zdajecca,
Što kryničeńka tam ljecca,
Chwalki piesieńki piajuć.

Woś bliżej, bliżej raśliny.
Kupy lozak i kaliny
Apstupajuć bierazok.
Tam z zialonińkich halinak,
Skrasnych kwiećak, trawinak
Splecien zdolnińki wianok.

Skroź listočki i halinki
Lona jamy — aziarynki
Prašwiećaje hdzie-nia-hdzie,
Dy z jaje šoŭ pach nia dobry,
A na dnie tyrčali robry
Niejkaj padły u nudzie

Haławoj panik darożny.
Žar paŭdniowy, war biazbożny
Horej staŭ jaho špiekać.
Taja-ż trudnaja daroha
Miez piaskoŭ idzie uboha,
Taja-ż wymieršaja hladź

* *
*

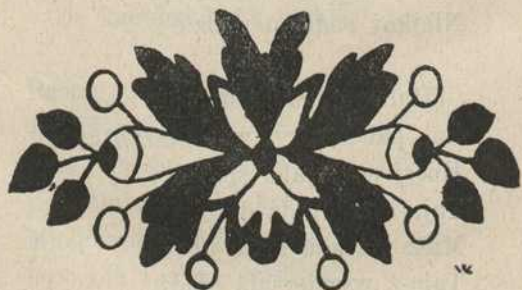
Hdzie-b nia byŭ ja, što-b ni dumaŭ
Ūsiudy ty sa mnoju:
Ty mnie šwieciš ũ zmroku żyćcia
Zdańniu darahoju;

I ů čas tuhi, i niadoli
Smutak razhaniaješ,
Hore zyćcia, serca žurbu
Ty mnie unimaješ.

Tolki-ž lehli pamiž nami
Bierahi krutyje,
Nam pucinki zahruzili
Kamiani lichije...

Zhodna ů poli, ůdoůž daroĥi
Kaleinki ůjucca,
Dy nikoli miž saboju
Jany nie sallueca.

Jakub Kołas.

Амэрыканец.

А. Новіч.

На станцыю, апошнюю перад месам, малую, ціхую, прышоў поезд.

На пляцформе людзей было мала: стаяў начальнік у чырвонай шапцы, малады, высокі жандар, старажы: было йшчэ чалавек с пяць селян; сярод іх стары, гарбаты, дыхавічны жыд с пугай у руках; колькі дзяўчынак стаялі аподаль з грыбамі і чарніцамі ў кошыкахъ.

З вагону трэцяй клясы выйшаў малады чалавек, гадоў пад трыццаць, чыста адзеты, у маленькай шапцы, доугіх лякераваныхъ ботах, убранем і ўсім сваім выглядам падобны больш да немца і адразу падышоў да жыда.

— Дзень добры, Борух! сказаў ён весёла, падаючы руку. Як маішся?

Жыд зачаў аглядацца.

— Дзень добры і пану! Вы мяне знаеце, а я васъ нешта не пазнаю.

Я Юрка Гарасімовіч! Ціж ня помніш?

— Юрка Гарасімовіч! працягнуў жыд. Дык ён жэ ў Амэрыцы. Зьвярнуўся хіба?

— Значыцца зьвярнуўся, калі тут с табой, як старая баба на рынку, гаманіць, а часу нема, машына чэкаць ня будзе!

— Будзь спакойны, Гарасімовіч! у нас, хвала Богу, не

Амерыка; гэта ў вас спешаюцца, а мы паспеім! Відзіш, кандуктар падышоў да дзяўчынкі, грыбы таргуе. Значыцца мае час. Грэба табе фурманку? спытаў Борух троху памаўчаўшы.

— Разумеіцца! атказаў Гарасімовіч. Можэш мяне з жонкай, е хлопчыкам, і крыхой рэчы адвязаці у Пятроўшчыну?

— Чаму не? і ў Пятроўшчыну і за Пятроўшчыну, куды хочэш: абы грошы.

— Ну, дык я заразъ. Цана тая самая — дзесяць злотыхъ за двухъ?

— Не! такой цаны даўно ўжо нема! ведаіш, па чом цяпер сена? а авёс — ані прыетуіцца! Не, браце, менш як за два рублі не магу, за хлопчыка ешчэ якую саракоўку даі.

— Ну, добра! сказаў Гарасімовіч, відзючы, што з Борухам ня скоро скончыць, — потымъ пагаворымъ! і скорымъ крокамъ пашоў да свайго вагону; ў вакне чэкала маладая кабетка, яго жонка.

— Мар'яна! звярнуўся ён да яе, фурманка ёсць, знаёмы нават жыд Борух. Давай барджэй рэчы!

Іны ўперад згаварыліся злазіць тутъ, калі будзе на чым ехаць.

Мар'яна зачала падаваць мужу рэчы праз вакно, на астатку вышла сама, трымаючы за руку хлопчыка гадоў шасці.

— Тыж, Мар'яна, гаварыў Гарасімовіч, пабудзь тутъ, а я пабегу па багаж, іначэй паедзе да места.

Упыніўшыся з рэчамі, каторыя няслі ён сам, Мар'яна, стораж, нават малы Міколка нёс якуюсь скрыначку, йшоў Гарасімовіч праз вакзал.

— А! янчэ адзін старадаўны знаёмы, сказаў Герасімовіч, увідзеўшы высокага чалавека з рыжай барадой, у лапцёх, пэрай самадзельнага сукна бравэрца. Дзень добры, Рыгор!

Той троху зьмешаўся, ня ведаючы, мусі быць, як вітаць такога паца, якім выглядаў Гарасімовіч, але ён ужо паставіў на падлогу чэмаданы і цалаваў свайго таварыша. Хвала Богу, першы шаг на роднай зямлі і спатыкаю добраго чала-

века. А скажы, гдзе Амільян? цяпер хтось другі тут на станьці звоіць!

— Нема Амільяна; ужо трэці год, як памёр!

— Памёр? вечны пакой яго душы! Ну! казаў далей Гарасімовіч, падаючы руку Рыгору, будзь здароў; еду да дому; будзіш у Пятроўшчыне — заходзь, многа аб чым ёсьць гаварыць.

Борух з балаголай ужо чэкаў. З будкі выглядала якаясь маладая жыдоўка.

— Борух! загаварыў Гарасімовіч, — штож гэта? я думаў, што мы адны паедзім; нас с табой чецвёрэ, столькі багажў, а конь адзі, ды, як уважаю, саўсім не асілак.

— Гэрет? *) мой конь слабы? запытаў з агромным задзіўленьем Борух. А як жа Борух ужо трыццаць гадоў возіць ніхто йшэ ніколі не казаў, што коні ў Боруха кепскіе? Кал гэта кабета з намі якую вярету праедзе, дык толькі тэй бяды. Штэ яна дужа важыць, такая маладая, дэлікатная кабета? Ёй трэба на шабас, тут блізка. Ехаць ешчэ весялей, калі людзей больш.

— Ты ешчэ можэ назбіраіш жыдоў і павернуцца нельга будзе?

— Якіх жыдоў? што ты? з абразай у голасе гаварыў Борух. Ціж жыды каменьня, што на дарозе валяюцца? Нікого больш ня будзе! Нашто шмат: гэта і зноў кепска. — бурчаў жыд, усаджываючыся на перадку.

Жыдоўка пацінулася, сьак-так селі. Спачатку ехалі гасьцінцэм, па добрай дарозе, між старых у два рады з кожнага боку бяроз, але ў скорасьці Борух зьвярнуў на старану. Пашоў пясок. Конь ледзь цягнуў балаголу. Борух ужо ішоў пеш'ю і нават ад часу да часу браўся за атаеў, каб памагчы каню.

— Здаецца, тут быў лес, калі я вылежджаў, зачаў Гарасімовіч.

*) Чуіш?

— А мусіць быў! атказаў Борух. Быў, але сілыў! Шукай цяпер яго далёка атеюль, аж у Парыжу!

— У Парыжу? спытаў з задзіўленьем Гарасімовіч.

— А гдзеж іначэй? Пан, прадаўшы лес, выехаў у Парыж, значыцца і лес там!

Дарога пашла ў гару, ехаць было ўсё цяжэй. Злез з ваза Гарасімовіч, саскачыў і хлопчык. Ешчэ с паўварсты... Паказаўся лес, стары, густы.

Хлопчык пабег уперад і счэз прамеж хваямі.

— Не заблудзіся там, Міколка, закрычала з будкі Мар'яна.

Увэйшоў у лес і Гарасімовіч. Ціха было там, ня чуваць было птушак, толькі гдзесь недалёка адзваўся дзяцел. Ледзь калыхалася галіны хвой, ступаючыся у самымь верху адна аб адную.

— Татка! глядзі, сколькі чарвіц! крычаў ад радасці Міколка! А чырвоных — суніц німа.

— Німа, сынок! Прашла пара іх; а вось і я штось цікавае табе пакажу! Гарасімовіч падвёў сына пад елку; там ледзь прыпушэны шыльнікам сядзелі два баравікі—адзін з добрую шанку, цёмны, блізка чорны, а другі каля яго маленькі, чысьценькі, з рыжай галоўкай.

— Шкода, што німа часу, казаў Гарасімовіч, а то каб добра пашुкаць, знайшліб на суседству яшчэ грыбоў.

— А вось, глядзі! ізноў закрычаў Міколка. І ён пачаў выцягваць з зямлі лісіцы.

— Не, сынку! гэта ня тое, далёка да баравіка! А жыды іх надта шануюць, бо рабак ня есьць!

Аднак, сынок, хадзем!

І яны паспяшылі з лесу.

Борух чакаў.

— Садзіся, Гарасімовіч! Дарога цяпер пойдзе лепшая. Трэба наіцекаць каня, іначэй зашабасуем у полі!

З гэтымі славамі Борух зацмокаў губамі, замахаў пугай,

заторгаў лейцамі, стары конь закруціў хвостом, з усеі сілы даў нагамі у перадок і пабег, раздуваючы бакі, як кавальскі мех.

— Як жэ гэты лес не поехаў у Парыж? спытаў Гарасімовіч.

— Забыўся? атказаў Борух. Лес казённы! О, каб ён быў паньскі—тут даўно бы і пнёў ня было.

Лес пачаў радзець... Паказалася вёска. Куча дзяцей босых, у вадных кашульках выскачыла атчыняць вороты.

Мар'яна развязала клумак, адшукала цукеркі і кінула цэлую жменю.

Дзеці рынуліся за імі, пачалі тузаць адзін аднаго, падняўся крык... Якаясь дзяўчынка адыйшла на старану, у голае плачучы.

У канцы вёскі стаяла хата з высокай гонтавай страхой, з усяго відаць, карчма. Борух пад'ехаў, раскелзаў каня і падвёў яго пад студню.

Выйшоў жыд, сярэдняго веку, моцны, чырвоны, прывітаўся з Борухам і зачаў гаварыць яму на жыдоўску і так не пераставаў апавядаць штось, як можна было уважаць по тварах абыдвух жыдоў, цікавае, аж пакуль не поехалі далей.

З вёскі дарога нашла у дол, конь пабег шырэй, а жыд той ускочыў і сеў каля Гарасімовіча.

— Яшчэ адзін пасажыр у нас, пане Борух? спытаў ён.

— Што ты усё лічыш, Гарасімовіч? які гэта пасажыр? атказаў Борух. Калі мой швагер Залман крыху над'едзе з гары, дык ён пасажыр?!

— А вы, пане Залман, далёка? звярнуўся да яго Гарасімовіч.

— Не, тут з вярсту, каля Пакусы.

— Саўсім блізка, дадаў Борух: ён троху гандлюе быдлам, збожжам, трымае ешчэ з адным панам хвальварак, дык яму трэба быць то тут, то там, усюды пасьпець.

— Так вы, Гарасімовіч, цяпер з Амэрыкі? спытаў Залман. Добра там вам наводзілася?

— Нішто сабе.

— А нашых жыдкоў там відзелі?

— У тым месце, гдзе я працаваў апошні год, іх саўсім ня было, а так ёсьць усюды і на фабрыках, і на заводах. займаюцца гандлем, ёсьць нават і такія, што каля раллі ходзяць, але ўсёж такі раўнуючы с тым, што у нас, дык у Амэрыцы жыдоў мала.

— Значыцца, гаварыў з ледзь прыметным усмехам Залман, гарэлі там людзі ня пьюць, усе багатыя, шчаслівыя? Перапыніў Борух.—

— Мусі маеш зэгарак, Гарасімовіч; скажы, калі ласка, каторая гадзіна?

— Баішся спазьніцца на шабас? Будзь слакойны, калі нікого пчэ не пасадзіш, а Залман злезе, то як раз пад змрок будзіш у сваей Гінды. А што, як яна? здарова? мусі быць, пастарэла?

— Ну, што Гінда? атказаў Борух. Якое яе здароўе! Ведама, старая кабета! Што яна выгоду калі відзела? І кашляе, і крыж баліць і пад серцэм пячэ. Працуе ішчэ больш: жыцьцё ўсё даражэй, я пастарэў... Якіе маё зарабаткі?

Вось ты ўсё мяне лаіш, што я падарожных набраў. А штож ты думаіш, шмат я зарабляю? Прыдзе шабас і часам ня ведаіш, ці будзе за што яго справіць. Мясца хоць які фунт кушці трэба? Раз на тыдзень! Га? Як ты думаіш, Гарасімовіч? Трэба і да мяса, трэба смячы халы, кугель. Усё гэта трэба.

Працую я, жонка дзень сядзіць у крамцэ, у ночы пячэ куханы. Ніколі ня увідзіш яе без работы; калі німа нічога больш — наньчохі робіць. Працуюць дзеці, хто як можа, а якое нашэ жыцьцё?

Была ўжо гадзіна пятая, калі Гарасімовіч уехаў у родную вёску.

Была гэта звычайная, як усе, беларуская вёска, але ста-

яла на высокім берэзе рэкі, каля хат дзе-нядзе былі садочкі, на вуліцы па бакох раслі бярозкі, часам ліпкі, за рэчкай пашла сенажаць, а за ёй далёка сінеў лее, і у гэту пару над яркімі косамі летняго сонца Пятроўшчына выглядала і весёла і прыгожа. Не далей, як за вярсту быў маёнтак пані Нетычаньскай; відаць быў палац, кругом яго сад, хлєвы, абора і другіе будынкi, крыху на старане—млын; з другога боку вёскі, прайшоўшы кавалак сенажаці, на ўзгорку стаяла цэрква, старасьвецкая, збудаваная інчэ базыльянамі. Балагола застанавілася каля старай з разламаным ганкам хаты; дзьверы былі зачынены; на дварэ ня было ні душы. З гароду з варывам у прыполе вышла старая кабетa; гэта была матка Гарасімовіча—Алёна.

— Ціж гэта ты, мой Юрчка? загаварыла яна, і кінулася да сына. Які дарагі госьць! а яж і ня ведала, што ты сягонья прыедзіш! Усё мне здавалася, што ў нядзелю. І ў дому нікога! Сцёпка паехаў да места, Тарэса з дзіцём пашла жаць у двор, гаварыла старая з вачыма поўнымі слез, цалуючы то сына, то Мар'яну, а найбольш Міколку. Дай жэж паглядзець на цябе, мой ты сыноч даражэнькі.

— Зачэкай крыху, мама; ня будзім трымаць Боруха: ён спяшыцца на шабае! І Гарасімовіч палез у кішэню па грошы. Падышоў Борух.

— Добры вечэр, Алёна! вось вам Бог пчасьце паслаў: вярнуўся сын, жывы, у добрым здароўі; прывёз крыху грошы!

— Штож гэта у вас, мама, зачаў Гарасімовіч, унёсны рэчы у хату, німа нікога ў дому? Ці ж у запраўду не спадзеваліся? Яж выразьне напісаў, што сягонья, у пятніцу буду.

— Эх, сынку! ціж мы пісьменныя? паняслі твой ліст да Лукаша, чытаў ён чытаў, бэкаў—бэкаў, ў астатку мы так і не даведаліся, калі ты манішся прыехаць.

А штож Сцёпка робіць у месце: такі гарачы час!

— Павёз да места каменя! З паўрубля заробіць.

— А сколько даюць у дзень касцу? У пані, мусі быць, іначэ шмат сена ня скошэна.

— Касцём цяпер добра плацяць і чатыры злотых, а то іначэ з дзісяткай і панскі харч.

— Ну, цяпер аблічыце, маці: Сыценка страціў час, збіраючы каменье, паехаў да места—страціў блізка цэлы дзень разам с канём і возьме, нават, калі пашэнніць, ня больш таго, што зарабіў бы адзін без каня ды іначэ прахарчыўся бы. Вось ужо у нас, у Амэрыцэ, ні водзін чалавек так ня зробіць.

Дзьверы ў хату атчыніліся і ўбеглі два хлопчыкі 6—7 гадоў, зараз жа сціхлі і застанавіліся ля парогу.

— Сыценкавы дзеткі? запытаў Герасімовіч, скінуўшы на іх галавой.

— Ну, дзень добры, дзеці! Не пужайцеся: я ваші дзядзька—Юрка, гэта ваша дзядзіна Мар'яна.

Міколка подышоў да дзяцей і падаў старшаму руку; той адварнуўся і зачаў разгрэбаць понел у прыпечку.

Пятрусь—гаварыла Алёна, чагож ты саромеішся? гэта ж ваш брат Міколка. Мар'яна дастала цукеркі і падала дзецям. Абыдва хлопчыкі еcosa глянулі, вырвалі цукеркі і ізноў адварнуліся.

— Гдзеж гэта вы былі, дзеці, калі я прыехаў? спытаў Герасімовіч.

— Купацца хадзілі! разам атказалі дзеці. Алёна пагледала то на Міколку то на Пятруся з Янкай.

— Родных братоў дзеці, казалі яна да сябе, а як ня падобны адзін да аднаго!

Міколка падыйшоў сьмела, як стары падае руку, глядзіць цроста у вочы, а нашы вясковыя, як тые трусікі.

— Як тут брудна у вас, маці, казаў, аглядаючы хату Герасімовіч; сколько броду на палацах, за печкай! Па кутох навуціньне! Падлогі у вас, праўда, нема, а ўсёж такі магло быць чысьцей; абалонкі (шыбы) ад влікадзя ня мыты.

— Эх, мой ты Юрчка! гдзе тут нам думаць аб чыстаце?

Я—старая, Сьцёпка—альба на рабоце, альба ў месьце. Тарэса так сама працуе.

— Ціж так багата часу патрэбна, спытаў Гарасімовіч. Глядзіце, мама! Мар'яна! звярнуўся ён да жонкі, даставай мне фартух і ідзі памагаць. З гэтымі славамі ён атшукаў мятку, пачаў змятаць пыл, павуціне, Мар'яна ўзлялася за абалонкі (шыбы). З задзіўленьнем паглядала на іх Алёна.

У скорасыці прыехаў Сьцёпка.

С таго, як ён увыйшоў у хату, як зачаў гаварыць, было відаць, што быў ён троху п'яны. Гарасімовіч не паказаў віду, што гэта заўважыў. Браты прывіталіся.

У хату увыйшла суседка Агата; кінула работу, набегла да залоўкі Тацяны, сказаць ёй, што прыехаў Юрка, але тая навіну гэту ўжо ведала і сама збіралася ісьці. За Агатай у след з'явілася Гануля, за ёй Мар'я ішчэ колькі баб; з мужчыні прышоў стары дзядзька Гарасімовіча Анупрэй, рэшта была на рабоце.

Усякі ўходзючы, казаў „пахвалёны“, альбо „добры вечэр“, падходзіў да Юркі і вітаўся з ім, але ён работы ня кідаў і госьці садзіліся на лаве, паглядаючы на „амэрыканцаў“.

— Ну, як жывеш, дзядзька? звярнуўся Гарасімовіч да Анупрэя.

— Што я, атказаў той. Аб сабе нам скажы! Тыж ня гдзе быў, не да места ездзіў, быў, як той маскаль Лукаш кажэ, за морам-акіянам!

— Казаць доўга, дзядзька, а тут ішчэ работа! Выбачай і ты, дзядзька, і вы, суседзі! Ведаю, што вам цікава паслухаць, як і што дзеіцца ў Амэрыцы і праўду кажучы, дужа ёсьць аб чым казаць, але для гэтага патрэбны вольны час; у нас, у Амэрыцы, нават прыказка ёсьць асаблівая.

Міколка, каторы да гэтаў пары штось ціха гаварыў дзеціям, сказаў у голас колькі незразумелых слоў

— Па якому гэта ён? спытаў Анупрэй, вярнуўся па амэрыканску?

— На ангэльску, аб'яненіў Гарасімовіч, гэта ён за мяне сказаў, што значыцца: час—грошы! Там усякі шануе час, рупіцца жыць так, каб кожная гадзіна была занятая; атпачываюць людзі толькі ў нядзелю і шчэ ў такое сьвята, як Вялікдзень, Каляды. За тоеж і жыцьцё другое.

— Так, так! казаў Анупрэй.

— Хата ў амэрыканца, тлумачыў далей Гарасімовіч, нават у простага парабка чыстая, адзеты ён, як нан, не пазнаіш, што просты чалавек, есьць добра, ў волю: дзеці вучацца у школе, неграматных німа...

— Ну, як жэ гарэлка? няўжо ня ўжываюць саўсім? снытаў Анупрэй.

— Пьюць, дзядзька, пьюць! Людзі ўсюды людзі, але пьюць з розумом. У будні дзень у шынок ніхто ня пойдзе.

— Вось відзіш, сястрыца, загаварыла адна з баб да другой, калі разумныя людзі—дык Бог ім і дае! А мой жэ Васіль! Так калі цьвярозы, благога нічога ня можна сказаць, а як дарваўся да гарэлки—накузь не зваліцца—не адыйдзе. Паедзе на рынак—назад конь сам вязе свайго гаспадара да дому, а ён труп-трупам.

— Штож цяпер думаіш рабіць, Юрка? спытаў, крыху намаўчаўшы, Анупрэй. Тут застанешся, ці да места паедзіш, будзіш службу шукаць? С тваім разумам прымуць усеюды!

— Нашто маю службыць? атказаў Гарасімовіч. Застануся тут. Думаю я так, што калі чалавек захочэ—лепей будзе жыць тут, чым у месце.

— Нудна у нас, Юрка; беднасьць, бруд, цесна, зямлі недахват, а якая ёсьць—кепская: у полі пясок, альбо камень, сенажаць—нетра!

— Ня бойся дзядзька, вясёла атказаў Гарасімовіч: мяне не застрашыш! Думаіш, мне ў Амэрыцэ лёгка было? Мала гора, бяды я відзіў? С пачатку здаралася ні раз і так, што ня ведаў ці будзе за што купіць фунт хлеба сабе і жонцэ: а і потым, калі кожны грош крывавымь потам

трэба было зарабіць! За тое загартаваўся і цяпер не баюець жыцця!

А гдзеж Сыдёнка? звярнуўся ён да маткі.

— Пашоў мусі быць у двор, атказала тая, троху змешаўшыся.

— Сьніць пад паветкай, рантам адазваўся малы Пятрусь.

Усякі, відаць, зразумеў, што гэта значыць, бо ў хаці адразу зрабілася ціха.

На другі дзень Гарасімовіч аглядаў гаспадарку, пашоў у поле, направиў плот, наладзіў вароты.

— Шкода, што нема лесу, гаварыў ён матцэ, саўсім развалівацца у вас хлеў; глядзіце, мамка, бяровенья ў нізу згілі і сьвіньні аттуль могуць вылезці.

— Ужо і вылазяць, сынку; анэгды гляджу, наш патьсвінак у бульбе; думала, — дзверы атчынены, аж не! спад сыняны вылез!

— Вось, мама, дастану у пані лесу, ў месьце, куплю пьвякоў, інструмэнт сталярны, бо у вас апроч тапара і шлы німа нічога і возьмуся за вашу гаспадарку.

— Ой дзякуюж табе, сынку, нехай Бог дае табе здароўе! І аткуль ты толькі ўсё гэта умееш?

— Забылася мама, як пашы дзеўчаты кажучь: абы скаць навучыцца, а работы гора навучыць!

У нядзелю над вечэр пашоў Гарасімовіч у двор.

Пані была ў дому: пакаёўка пабегла да яе і скора звярнулася:—Я аб табе сказала пані, можыш ісьці.

Пані, кабета гадоў над пяцьдзсят, высокая, калісь, відаць, прыгожая, выйшла да Гарасімовіча у прырдні пакоі з якойсь кнігай у руцэ. Сказаўшы дзень добры, Гарасімовіч падышоў і, хацяж надта не хацелася, пацаловаў пані ў руку.

— А! дзень добры, загаварыла яна па беларуску, дашываючы польскіе словы, вітай жэ, пане амэрыкане! Якіж з цябе зух! Ніколіб не сказала, што ты той самы Юрка Гарасімовіч, што жыў тут таму шэць гадоў. Што значыць ся-

род разумных цывілізованных людзей пажыў! Надта рада я! Ну, як жэж жонка? здаецца і дзіця у вас было?

— Дзякую, пані! атказаў Гарасімовіч, жонка здарова, хлопчык у нас — сёмы гадок.

— Ну, штож? добра жыць у Амэрыцэ, а ўсеж такі да дому захацелася? Рад, што вярнуўся да хаты?

Пані не прасіла Гарасімовіча садзіцца, але ён адыйшоў троху і сеў на крэсле каля сьценкі. Нічога не сказала пані, а ў душы падумала: Што значыцца быў у Амэрыцэ! ціж пярвей ён бы пасьмеў сесці пры мне?

Заўважыў яе незадавальнае і Гарасімовіч.

— А нудна было с пачатку на чужыне?

— Надта нудна, пані! А ішчэ біда, што на іхняму доўгі час не разумеў ані слова.

— Добра зрабіў, Гарасімовіч, што паехаў да Амэрыкі, а ішчэ лепей, што вярнуўся да дому, у родную вёску. Тут застанешся жыць, ці можэ куды на старану пойдзеш? пытала пані, хаяж ужо ведала, што Юрка застаецца у Пятроўшчыне.

— Хацеў бы, мая пані, у дому застацца, досьць бадзяцца на сьвеце!

— Разумне гаворыш, віншую цябе, як усякога, хто свайго роднага не забываецца, гаварыла з радасьцю у голасе пані.

А скажы мне, на чужой старане, сярод разных недаверкаў, не забыўся ты нашай святой веры?

— Не, пані!

— А у касьцёле быў?

Гарасімовіч троху змешаўся.

— Паеду на гэтым тыдні да места — пайду на міну, а тым часам памаліцца зайшоў сягонья у цэркву.

— Вось відзіш Гарасімовіч: каталік, а маліцца пайшоў да цэрквы: пажывеш ішчэ дык, можэ у жыдоўскую школу пойдзіш! Не спадзевалася я гэтага ад цябе! Жменька тут нас католікоў у Пятроўшчыне, нам трымацца трэба свайго.

— Панечка дарагая, атказаў Гарасімовіч, калі пані заста-

навілася, ціж я перэстаў быц каталіком праз тое, што зайшоў у цэркву? Касьцёл далёка, калі йшчэ я буду у месьце, а на такой дарозе, столькі гадоў ня быўшы у дому, трэбаж падзяковаць пану Богу за яго ласку! Ды у гэтай царкве, панічка, я йшчэ малым дзіцём з нябошчыкам бацькай што свята бываў.

— І кепска рабіў! са злосьцю атказала пані. Хочэш маліцца, касьцёла німа—узьяў Злоты Алтарык, укленчыў перад абразам, сказаў пацары і досьць!

— У нас, у Амэрыцэ, пані, казаў Гарасімовіч, саўсім іначэй: хто гдзе хочэ маліцца, той туды і йдзе, моліцца як хочэ, як умеэ: я шмат гдзе быў і толькі у вадным месьце нанаткаў касьцёл, хацяж і нямецкі, а так усюды кіркі нямецкіе, альбо ангэльскіе. Прыдзіш, бывала, сядзіш, узапраўду, як на нямецкім казані, хоцьбы слова зразумеў, але чуіш сэрцам, што ты ў дому Божым, сярод людзей, што прышлі маліцца, і сам молішыся на своему, як калісь маліўся у роднай старонцы у касьцёле.

Счасам падучыўся я на ангэльскаму, зачаў разумець, зрабілася лягчэй.

Так у кірху нямецкую, чы ангэльскую збіраліся і немцы, і англічане, і напы і ніхто нікому не перэшкаджаў, адзін з аднаго не сьмеяўся. А прыедзе, бывала, ксёндз—мы, каталікі, усе да яго!

— Не разумею я, браце, такой веры, с пагардой атказала пані і ўстала.

Гарасімовіч увідзіў, што размова скончана, пацаловаў пані руку і вышаў.

Неяк у свята пад вечар на берэзе рэчкі у заціншы, прымасьціўшыся на пні старой вярбы, сядзеў з вудой Гарасімовіч.

— Вось, гдзе ён! пачуўся вяселы голас. Памагай Бог!
Гарасімовіч аглянуўся.

Пад берагам сталў невялічкі стары чалавек, адзеты бедна, але по мяставому, у якойсь ня то чыноўніцкай, ня то афіцэрскай з аксамітным акалышкам шапцэ.

— А! дзень добры, пане Лагуньскі! і старасьць цябе не бярэ.

— І ты аб старасьць? Ня ўжо ж ня можна бяз гэтага? гаварыў ня то удаючы злосьц, ня то ўзапраўду гневаючыся, Лагуньскі. Які я стары? Што сівы ды троху лысы—дык гэта і з маладымі здарайца, а ў мяне, трэба табе сказаць, ішчэ з дзяцінства праве што год была на галаве рожа.

— Ну, ня буду больш, ня гневайся! казаў усмехаючыся Гарасімовіч.— Як жывеш?

— Што я! атказаў гоьць, аб сабе кажы!

— Добра, але перш сяду на свае мейсца.

— Сколькі гадоў вуды ў руках не трымаў!

— Можэ і ты хочыш? там ляжыць і ішчэ адна вуда, бяры!

— Не, дзякую! кепскі я рыбалоў, недавіджу. Лепей посьяджу тут у цяньку.

А якка тут добра, казаў ён усаджываючыся на самым беразе, на кушніне. Добрае мейсца абабраў! Ціха; вада, пане дабрадзею, як заснула; толькі каля твайго наплаўка вір круціцца... А што? ёсьць? гаварыў Лагуньскі, увідзіўшы, што Гарасімовіч рантам выпягнуў вуду, а на кручку блішчэў, вывыкручываўся ладны акунь.

— Дзякуй табе, Лагуньскі, прынес мне ішчасьце, адразу рыбка ўзялася.

— Дык вось я і кажу, цягнуў далей Лагуньскі, як тут добра ў зацішшу па мястовым пыле, брудзе; саўсім другім чалавекам сябе чуіш! Ціха, ледзь прыметна ішчэлясьціць лісьця, паветра свежае, чыстае, з за рэчкі ідзе нах ад скошанаго сена... Мусі быць мурог?

А ластаўкі як нізка лётаюць, можна думаць, што ваду хочуць крыльлямі чэрнаць. Не іначей на дождж! Драч у пракосах крычыць якбы хто яму за гэта грошы плаціць, ні на мінуту не застановіцца!

Вось ніколі у вочы не бачыў драча! Кажуць птах саўсім невялічкі!

А бацян! Ты толькі паглядзі на яго, з якой павагай ходзіць па сенажаці, як той, пане дабрадзею, маскаль міколаеўскі на вученні..

Што? ізноў акунь. Гэтак усю рыбу вылавім! Хоць на завод пакінь.

А вячэра, пане дабрадзею, будзе каралеўская, казаў Лагуньскі, нават і ня для тых, хто, як я, адмахаў дарогу на апастольску—пешкі. — Даўно ўжо збіраюся да цябе, пане Ежы! Шукаў па месьце, сумысьне хадзіў колькі разоў на Высокі рынак, распытваўся Пятроўцоў аб цябе, нарэнце — захі пад пахі і тут!

— Дзякую, атказаў Гарасімовіч, не адрываючыся ат пазлаўка, каторы то разам апушчаўся на глыбіню, то зараз жэ ізноў з'яўляўся на вярху.

— Па дарозе бачыў тваю хату, казаў далей Лагуньскі, пшыбка ідзе работа: ішчэ месяц—два і ўходзіны справім.

— Німа рады, атказаў Гарасімовіч, летам абы дзе перабудзіш, а зімовай парой якжэ мы дзьве сямь у ваднэй хаце памесьцімся?

— А лесу-ж навазіў! Ня ўжож такі праўду у месьце кажуць, што будуін фабрыку?

— А штож тут такога асаблівага? Чаму я ня магу мець фабрыку?

— Як німа асаблівага? у Пятроўшчыне, наш жэ чалавек і — на табе! фабрыка!

Кажуць: быў у Амэрычэ. Праўда! Але што з таго? Відзіў я тых, што з Амэрыкі варочаюцца. Ты ня першы! Прывязе грошы... А што ён з імі робіць? Добра, калі каторы хату направиць, альба карову купіць, а то зложыць свой капітал на почце і патронку бяре аттуль, аж пакуль усё высмакчэ. Я ўжо ня буду казаць аб тых, што пачынаюць лайдачыць і замест карысьці толькі здароўе сваё руйнуюць і другім благі прыклад даюц. А тут фабрыка! Дзіўна!

— А вось, як засьвішчэ гудок, пацягнуцца да места і з места вазюры, тагды зразумеіце!

Ты, дзядзінка, ня можыш уверыць, што можна у нас чым займацца, апроч раллі? А я табе скажу, што на нашых пясках і балотах, лежаць часам скарбы; у каго ёсьць ахвота і сіла, той тут знайдзе такую Амэрыку, якой і за морам німа!

Лагуньскі маўчаў.

— Ня верыш—прыгледзься! Сколкі ў нас немцаў, жыдоў будуюць заводы, фабрыкі і набываюць грошы. Земля наша, кажуць, бедная. Праўда: але казна нас інчэ ні разу не карміла, як корміць ад часу да часу іншыя багатыя губэрні.

Што, наш селянін ня мог бы так сама нарыхтаваць фабрыку, альбо заняцца другой якой гаспадаркай, там, гдзе земля ня родзіць, альбо з ёй надта куса? Вось, пане Лагуньскі, я і хочу быць такім селянінам і дасць Бог, буду! Нехай тады ўсякі відзіць, што і мы, беларусы, не такіе ўжо на нішто людзі, за якіх нас маюць!

— Кажыш, мы „беларусы“—значыцца і ты беларус і мяне, можэ, майш за беларуса? з вялікім задзіўленьнем спытаў Лагуньскі.

— А хтож ты? атказаў Гарасімовіч. Можэ немец? альбе жyd?

— Дзіўна, гаварыў Лагуньскі: нэсьць крыжыкоў пражыў на сьвеце, на сёмы пайшло і сягонья даведаўся, што я, каталік, шляхціц,— беларус! Аткуль гэта?

— Аткуль? Доўга казаць, пане Лагуньскі. Калі-кольвек другім разам!

— Добрэ! нехай будзе так, як Сора казала!

Дый аб чым жэ мы гаварылі? Ага! Як жэ-ж з грашыма? Няўжож так разбагацеў?

— А жыды на што!..

Як раз у гэту мінуту панлавок шыбка пашоў у глыбіню. Гарасімовіч выпягнуў вуду, але на кручку ня было нічога. Эх, подлая плотка, толькі чырвяка аб'ела! Добрая рыба

акунь: трах, пацягнуў і ёсць... Пытайся аб грошы?.. Пашоў я да нашага Шмуйлы і кажу: хочыш зарабіць?

— Чаму не, атказывае, які жыд ня хочэ зарабіць?

— Дык вось, кажу яму, знайдзі мне такога чалавека, каторы бы мне пазычыў грошы (кажу сколькі) на два ці тры гады; інтэрэс пэўны, гліна наша такая, што далёка ў ваколіцы такой не найдзіш.

— Ну і штож? снытаў Лагуньскі.

— А штож! Знайшоў Шмуйла мне жыда. Доўга той распытываўся, аткуль я, гдзе працаваў, ці вучыўся; узяў мяшчочык гліны. Прайшло колькі дзён, з'яўляецца сюды з другім жыдам, маладым; аглядалі мейсца, каналі гліну, прыхадзілі і сюды на рэчку.

Канец канцоў даў ён грошы, працэнт, разумеіцца, добры, але і не занадта вялікі.

— Выб ачай, Гарасімовіч: застанавіў яго Лагуньскі: у мяне ўсё свая думка: як жз гэта так, калі мы беларусы, чамуж нашы кілбасы, шынкі, калдуны увесь свет называе літоўскімі, ішчэ ні водзін чалавек ніколі іх не называў беларускімі?

— Яж казаў ужо, што аб гэтым у другі раз, атказаў Гарасімовіч. Скончыў перш адно, калі ўжо зачалі!

— Ну, добра, слухаю! Значыцца грошы хоць, і за грубы процэнт, дастаў...

— Дастаў, пацъвядзіў Гарасімовіч і як відзіш старацца доўга ня трэба было, а вось са Сьцёпкай ледзь падзяліліся.

Што так?

— А бачыш як: кажу я яму, так сама, як цяпер с табой адзін на адзін, раздзелім, кажу, ўсё паналавіні: ты сабе бяры палавіну, я — другую, якую схочыш; хата і ўвесь будынак твой.

Ціж можэ быць для яго лепей? Праўда, Лагуньскі? Згадзіўся, а на другі дзень ужо разам с Тарэсай кажуць: не, гэта для нас крыўда, мы бедныя, ты — багаты.

Маё багацтва, кажу, да гэтаго не належыць. Я кінуў усё,

паехаў у далёкі сьвет, багата гора відзіў, а калі што зарабіў — дык гэтак маё шчасьця. А пры тым за ўвесь гэты час вы карысталі з маеі часьці, шэляга я ў вас за яе не ўзяў, нават ішчэ з Амерыкі па тронку памагаў.

— За гэта дзякуемо, кажучь (гаварыла больш Тарэса. Сьцёпка маўчаў), а што нам крыўда — дык гэта праўда!

— Якаяж крыўда? пытаю.

— Да вас атказываюць, атходзіць большы кавалак сенажаці, ды і гароду у вас больш, чым у нас.

— Дык вы бярыце маю часьць, а я вазьму вашу!

Ня хочучь і так.

Што тут рабіць?

А мне трэба скарэй! Адрэзаў ім ішчэ сенажаці, абы толькі скончыць!

Тарэса цяпер маўчыць, але ў душы мусі быць усёж такі лічыць сябе скрыўджанай. Што тут порадаш з такімі людзьмі?

— Цёмныя, дурныя людзі, казаў Лагуньскі, і гневацца на іх не варта!

— Я і ня гневаюся, толькі смутна, як бяз меры бывае дурны наш селянін.

— А што думаеш, Ежы? І ты, каб не пацёрся сярод людзей, можаб і ты быў ня лепшы ад іх. Мужык наш баіцца ўсяго, нават там гдзе ня можа быць ні якага страху. Бывае часам сьмешна. Паслухай, якое здарэньне было аднаго разу у Мінску.

Неяк, пане дабродзею, на вакзале, якісь егомасьць падыходзіць да мужыкоў і кажэ: можа, хто з вас едзе да Вільні, ці ў тую старану, я таму аддам білет трэцяй клясы. Ніхто не бярэ; маўчаць, паглядаюць то адзін на аднаго, то на гэтага пана. Ён і зноў: я купіў білет да Вільні, але выйшла так, што мушу застацца тут, білет усё роўна гіне, дык вось я каму кольвек аго аддаю, грошы мне ня трэба. Чэшуць патыліцы, а білета не бяруць. Патскочыў жьд, вырваў з рук білет і ішчэ поў рубля даў.

— Нічога і дзіўнага, калі добра раскеміць у гэтым німа, казаў Гарасімовіч. І Съцёпка і Тарэса і трэці і дзесяты ніколі не спатыкаліся с чалавекам, хто бы зрабіў ім што добрае, так ні с таго, ні з другога. І так было спрадвекаў! Відзіў ён бізун, зьдзекаваліся над ім ўсе, хто мог; штож дзіўнага, што ён ня верыць цяпер нікому і калі ты да яго падыходзіш з раскрытай душой, са шчырым сэрцам, ён і думае: а ці німа, братка, ў цябе там за пазухай каменя?

— Праз тое здурнелі мы! Жалімся на беднасць, а часам праз свой дурны розум ня відзім багацьця пад носам. Сколкі вякоў, будзім так казаць, людзі тапталі наш пятроўскі дзірван, лаілі яго што ня родзіць; ўсе відзелі гліну, выбівалі ёй такі, ніхто не дагадаўся, што гэтай гліне цаны німа! Пашукай добра, папрацуй, падыйдзі з навукай — знайдзіш грошы там, гдзе не спадзіваішся!

А мы жывём у беднасці, брудзе, нэндзы, сварымся с кім і гдзе толькі можым. Возьмім веру.

Выйшла так, што ў Пятроўшчыне, я с сваягамі і ішчэ дзьве-тры хаты-каталікі, рэшта—праваслаўныя. Ну, і нехай сабе! Будзьце вы праваслаўнымі, а мы будзім каталікамі, але будзім добрымі суседзямі, будзім жыць прамеж сабой на людзку! Дык не!

Пашоў я анэгдай да пані прывітацца. І штож? Зараз яна пытаіцца, ці быў у касьцёле, а як даведалася, што я зайшоў у цэркву, бо касьцёл у месьце, а я ішчэ да места ня езьдзіў—як нашла—цэлая літанія! За шапку я ды на ўцекі.

Ну, нехай пані! На тое йна і пані! А свой брат? Лукашаў Янка — добры, працавіты хлапец; чаму бы яму не жаницца з Ядвісяй—тут адна ў нашай жэ Пятроўшчыне бедная дзяўчына, гаспадарная, не блазніца; дык не: як жэ мы аддамо яе за рускага? Такіе то палякі з'явіліся у Пятроўшчыне!

І штож вышла? З нуды ды з жалю пайшла дзяўчына да места служыць, а там доля вядомая! Каму карысьць? Мужыку і так і гэтак кепска: Кастую Гілю не далі мейсца—аб-

езчыкам прасіўся,—граматны, ундзер, мае крыж за вайну—ня можна, кажучь: католік! А сусед яго, такіж самы мужык, як ён, пайшоў у двор—фурман з яго добры—не баручь: рускі!—праваслаўны!

Каму гэта патрэбна? На што?

— Так, так, праўда! казаў Лагуньскі, ківаючы галавой на знак сагласу. А штож, загаварыў ён, троху намаўчаўшы здаецца мне, фабрыка ня можэ обыйсьціся без такога чэлавека, хтобы вёў кнігі, рахунак, адным словам, пане дабрадзею, пісьменную часьць?

— А ці ня хочыш ты да мяне у шчэтаводы? Інчэ рана аб гэтым думаць; трэба первей, каб было што лічыць ды у кнігі пісаць, ну але, што праўда—то праўда! А ціж добра разумеіш гэта дзела?

Якжэж не разумець, пане Гарасімовіч: хвала Богу і на маёнткаах служыў, і ў волаьці, цяпер і зноў у сіроцкім судзе...

Татка, татка! пачуўся голае Міколкі.

— Ну пане Лагуньскі, загаварыліся ж мы с табой, глядзі сонцэ як нізка! А з баб смяёмся! Добра, што Міколка патекочыў! Вось збіру толькі вуды і гайда да хаты гарбату—чай піць!

Прайшло колькі гадоў.

Неяк пад восень, на дарозе з места у Пятроўшчыну жыд-рамізінік вёз пана. Быў гэта чыноўнік, служыў далёка гдзесь на Сыбіры; гадоў с пятнаццаць ня быў у роднай старане, прыехаў павідаюцца са сваякамі, зайшоў да свайго старога школьнаго таварыша і, даведаўшыся, што той на дачы у Пятроўшчыне, паехаў туды.

— Слухай! Звярнуўся ён да рамізініка. Ты вязеш мяне ўзапраўду у Пятроўшчыну? Дарогу добра ведаіш?

— Пес..! атказаў жыд. Я ня ведаю дарогу! Каб мне столькі залатавак, сколькі я за гэта лета тут ездзіў, дык я бы даўно сабе каня другога купіў!

— Я нешто не пазнаю мейсца, ціха казаў пан, а здаецца калісь ведаў кожную сцэжку, кожны кусьцік! Помню, па правай старане быў лес; сколкі інчэ рыжыкаў тут бывала аб гэтай парэ!

— А вы, мусі быць, даўно тут ня былі? спытаў рамізнік

— Скора пятнаццать гадоў.

— О! добры кавалак часу, сказаў рамізнік. Лес ужо гадоў дзесяць таму высяклі і пні вікарчавалі

— А відаць педаўно хтось с важнага начальства праезджаў, гаварыў пан.— дарогу напавілі. Бывала, бакі абабьеш тут, пакуль пераедзіш і шчэ навінна тут скоро быць грэбля гора там ехаць, асабліва па дажджы, як цяпер!

Рамізнік усьмяхнуўся.

— Пабачыце самі, якая цяпер грэбля,—і ён пагнаў каня.

— Глядзіце—паказываў жыд пугай упярод на дарогу, густа абсаджану вербамі: вось якая грэбля! Па старонах больш як у сажэнь глыбіні равы, усё высушэна: сколкі тут лягло каменя, пяску! За тое, бачыце, пане, як добра ехаць: лёгка нам і скаціне!

Паказаўся масток.

З за вугла дарогі выехалі вазы.

— Зачэкаем тут троху! казаў рамізнік, зварачываючы на старану: нехай вазы пераедуць!

— Скуль іх столькі? зацэкавіўся падарожны.

— Вазы? гэта таго самага чалавека, што дарогу правіў, вербы садзіў... І мост яго: ня шырокі, праўда, але моцны і конь цяпер ног не калечыць!

— Хтож ён такі?

— Амэрыканец, так яго ўсе называюць: тутэйшы пятроўскі мужык, на погляд, такі, як усе, але вось што нарабіў! Німа інчэ дзесяці гадоў, як просты звычайны мужык, есьці ў дому не было чаго—нашы жыдкі падгаварылі паехаць у Амэрыку на зарабаткі: нарабіў там колькі гадоў, а цяпер гэты Юрка Гарасімовіч — а гройсэ порыць! *)

*) Вялікі пан.

— Што, яны кафлі вязуць?

— Кафлі! Цяпер зачытайцеся у месыце—дзіця малое ве дае кафлі Гарасімовіча; ведаюць і па другіх местах. Гдзе там! Летась паслаў свае кафлі на выстаўку—мэдалі дали!

О! казаў з вялікай пашанай у голасе рамізнiк: а клугер кофл!*) Бісмарк!

— Скажыж ты мне, пытаў падарожны: аткуль усё гэта?

— Аткуль? А вось як: ад вякоў, як стаіць сьвет, была ў Пятроўшчыне гліна, такая, якой у цэлай губэрні, а можа ішчэ больш, німа! Ніхто гэтай гліны ня відзіў, а ён, Гарасімовіч, згледзіў; свайго кавалка зямлі было за мала, дык ён узяў ішчэ ў арэнду у суседзяў, яны яму з радасьцю аддалі, бо зямля гэта была да нічога, а ён, трэба праўду казаць, і пану добрую даў; грошы даў яму адзін багаты купец з нашых; наняў Гарасімовіч добрага майстра немца і пайшло!

— Ты мяне зацэкавіў сваім амэрыканцам, звярнуўся ізноў пан да рамізнiка, калі прапусьціўшы вазы, яны паехалі. Едзь, будзь ласкаў, навалі, і кажы далей! Штож твой амэрыканец не распанеў? не разлайдачыўся?

— Не! фанабэрыні ў ім німа; працуе, як чорны вол сам першы да работы, апошні з работы; усё думае, якбы гэшэфт свой павялічыць

Цяпер ён стараіцца зрабіць палустанок, ці пляцформу. Чуеце, пане, свiшчэ гудок? Чыгунка тут аб якую вярсту: каб яна астанаўлялася, ня трэба былоб да места возіць на конях. Ён і стараіцца. І выстараіцца! Ён такі! А ішчэ яму памагае, што якісь важны інжэнер у яго на дачы.

— Як? у яго і дачы? спытаў пан.

— Ён на усё, атказаў жыд. Праўда, што упраўляцца з дачамі памагае яму жонка—добрая, працавітая кабета, як раз на ём!

— Якіе ж могуць быць там дачы? пытаўся пан, у вёсцэ ды ішчэ каля фабрыкі?

*) Разумная голова.

— Э! ён і тут выварнуўся. Быў у тутэйшай пані кавалак зямлі на узгорку каля рэчкі; пясок, нават лес ня рос, так, якісь крутавей; кусок да нічога! Але амэрыканец прыдумаў: купіў гэты кусок і набудаваў дач.

Для гаспадаркі земля ня здатная саўсім, а для дач лепшай ня трэба: вісака, недалёка лес, рэчка, блізка места. Сколькі тут я перавёз паноў; каб мне Бог столкі здароўя даў! А вы йшчэ пыталіся, ці ведаю я дарогу!

В дзіце наночку, высокі комін? Гэта яго фабрыка!

Но—о, буланы, крыкнуў ён, атначнуў, цяпер прыбаўляй ходу, і нам пан за тое прыбавіць!

І рамізнік пагнаў каня...

А. Нович.

CISKA HARTMY.

Aŭtobiografija *).

Ja—jedziny syn biednych muzykoŭ z m. Kapyla, byŭ-
šych mieščan, prawasłaŭny, radziŭsia ŭ 1887 h. Ranniaje
dziectwa prawioŭ doma na rukach babki pa matce i
dwuch dziadoŭ—pa bačku i matce, katoryje mianie duza
lubili. Kali mieŭ 12 h., bačka atdaŭ mianie za pastucha u
swajo miastečka, dzie ja prasluzuŭ piać hod. Letam haniaŭ
u pole, a zimoj wučyŭsia: s pačatku ŭ «darektara», a pašla
u narodnym i dwuklasnym wučyliščach. Končyŭ hetyje ško-
ly, majučy hadoŭ 17, i nie zachacieŭsy hatowicca ŭ semina-
ryju, ja schadziŭ u Kijeŭ, skul kali wiarnuŭsia, byŭ zacho-
plan aswabadzicielnym rucham, katory wyrabiŭ u mianie
taki pahlad na žyćcio: čelawiek, kali nie pracuje, nia može
być praŭdziwym čelawiekam, jak peŭny naślednik budučaho
lepšaho žyćcia. Z hetym pahladam ja i pašoŭ wučycca na
harbara (što skury na boty wyrablaje); wybraŭ heta remia-
sło zatym, što ŭ toj čas ramieśniki-harbary ličylišia u na-
šym miastečku «pieredawymi ludźmi». Potym, u 1906 h

*) Na našu prośbu Ciska H. prysłaŭ nam swaju karotkuju aŭtobi-
ografiju, katoruju achwotna tut pamieščajem, ličučy na na toje, što jana
służyć čytaćem dla lepšaho ŭrazumiennia jaho tworaŭ.

probawaŭ pastupić u wučycielskuju seminaryju u Nieświży, dzie Źžo zdaŭ byŭ dobra Źsie ekzaminy, i tolki nie prynialj mianie tam dzieła taho, Źto nie predstawiŭ «swidziecielstwa a blahanadzioŹnaści». Takim sposabam zhubiŭŹy možnaŹć wučycca dalej, ja astaŭsia harbarom i pačaŭ čytaniem dapaŭniać swaju praŹwietu. Ũ kancy 1908 h. paznaŭsia z bielaruskim rucham, i praniknuŭsia im usiej duŹoju. Pisać mieŭ nachilnaŹć z maładych hod i Źmat napiŹaŭ wierŹaŭ i apawiedanniaŭ pa rasjejsku. U «NaŹaj Niwie» pačaŭ drukawacca Ź kancy 1908 h.

Ciapier pracuju u harbarni i zarablaju ŹeŹć rubloŭ na tydzieŭ pry dziesiaci-hadzinnym rabočym dniu i hadkich warunkach pracy.

I.

Pieśni pracy.

✓ Pieśni harbara.

1.

Ja rabočy harbar,
Rycar pracy ciazkoj,
Iz žaleznaj dušoj,
S sercem žyrkim, jak žar.

Ū wačah iskry maich,
A žaleza ū rukach,
Skura hniecca ad ich
Ū adzin mih, ū adzin mach.

Ci zaducha ci čad —
Ūsio na serecy maim,
Ale ūstrašyci brat
Nie zdaleje ničym.

Kroŭju cioplaj swajej
Abliwaju tawar,
A ślazoju z wačeju,
Što splywaje praz twar

Charašu ja jaho
Dziela smaku ludziam...
Nie, żyćcia ja swajho
La druhich nie addam.

Ja zdrużyŭsia s trudom,
Ja ŭ jom ros, ja ŭ jom krep:
Zapracowany chleb
Lublu mieć za stałom.

Nie chaću, nie prywyk,
Sklaŭšy ruki chadzić:
Ja harbar pracauńnik,
Ja zywu, kab rabić!

Maju siłu i hart —
Imi hrudzi harać...
Dyj što ŭ hetym ja wart,
Što malu pracawać,
Nie hatowaje brać?

2.

Ach, jak strelka marudna idzie
Być znarok choće čas praciahnuć
I nie wiedaje bolu hrudziej,
Što tak wielmi kanca jany zduć!

Niby niechta trymaje jaje:
Ani ŭpierad, ni ŭžad nie spiaszyć!
A tak choćecca, choćecca mnie
Ŭzo rabotu swaju palazyć!

Cely dzień za pahany m stalom,
Cely dzień skuru ćwiorduju skrob, —
Stajućy ukapanym kałom,
Ja zaduchaj atrutnaju sop.

Nie hladzieŭ i nie bačyŭ nićuć,
Što tam jość na dware za aknom:
Ci tam wietry chalođnyje dźmuć,
Ci ziamielka spawita ciapłom.

Nawakoła čatyry ściany,
A na ich—zapłaśnieŭšaja stol:
U sabie zawalili jany
Usiu kryŭdu, zadannie i bol.

Woś i wiečer... chacia ja na mih
Na adzin sabie ščaście najdu:
Kinu-rynu usio i usich
Dy u pole za les ja paju.

Dy jak stanu siarod tam lahoŭ,
Dy atkryju zbalełuju hrudź...
Buduć s pacham prynadnym listkoŭ
Wietry cioplyje ŭciechaju dźmuć

I prasmahŭuju dušu maju
Ŭpojuć wołaj šyrokieh paloŭ,
Upryhožać pakutnuju ŭšiu
Cieplatoju pahučaj swajoj.

A jak sily—žywicielki toj
Nabiarusia dawoli ŭ paloch,—
Mnie lahčej stanie ŭ pracy ciazkój
U majsterni ścienuch čatyroch!..

3.

Nie zdawajšia, harbar,
Ty za pracaj swajej,
I na ščaćia prychođ
Nie zapluščwaj wačej.

Piešniŭ wolnuju piej
U dymu, ŭ duchacie.
I nadzieja twaja
Niechaj kwietkaj ćwicie-

Bo dzie siła żywie,
Dzie rabota kipić,
Tam nasiennia ziarno
Lepšaj doli lazyć.

I ty mukaj swajej
Hlebu ładziš jamu
I sam sieješ jaho
Ŭ zaaranu ziamlu...

Nie zdawajšia, harbar,
Ty za pracaj swajej:
Hlebu pilna hatuj
I ŭ joj ščaćie, brat, siej.

Ůčora jšče z astatkam
Hrošy jon rasstašsia:
Ů miešće na dziesiatku
Jon padmacawašsia.

I pašoŭ na wočy
Choładam-slutoju,
Kab dajšci da nočy
Ů miejsce dzie druhoje.

Kab chacia dzie mała
Pracy rasstaracca:
Sercu-b lahčej stala,
Jak išci, badziacca!

Ale što-z?—nia čujuć
Ludzi i nie bačuć,
Jak braty harujuć
I ů niadoli plačuć.

A na kryk: «raboty!» —
—«Ů nas nima!»—hukajuć;
Z dzikaju achwataj,
Dalej adsyłajuć,

Nie spytašy brata,
Ci jon ješci choče,
Ci jon znajdzie chatu
Atpačyć u nočy...

Woš idzie pamalu,
A kudy — nie znaje;
S špały dy na špału
Cichańka stupaje.

Padbiŭ nohi mocna
I stamišsia duže;

Na ludziej jon zlosny,
Zlosny i na ściuzu.

Z haroda u horad
Blukaje, klypaje:
Honić jaho hoład,
Choład padhaniaje.

A ũsłed z imi— hore,
Hore śledam chodzić
I usim hawore:
Harbaru praškodzić,

Kab jon nie dabiŭsia
Sabie lepšaj doli,
Ščascia nie dazyŭsia
Na wieki nikoli!

A za što?— chto znaje!
Čym jon winawaty?...
Dola, bač, takaja —
Jeju jon praklaty...

.....

Doždzyk pakraplaje,
Pa hrazi chlupoće, —
Harbara pužaje,
Z harbara rahoće.

A u tacht načyńnie
Z daždžom piešniu hraje, —
Serce ad jej stynie,
Kroŭju aciekaje.

Poŭny ũwiesć klapotaŭ,
Jdzie harbar, śpiašycca...
Dziez to na rabotu
Jon prystanawicca?!..

5. Pieśń hrabara.

Ja ũsio życie swajo, dzień u dzień, hod u hod,
Ziemi ciazkaj łapataj kapaju, jak krot;
Wiek pad suncem, dażdżom hnu pakutnuju śpinu;
Raskidajučy hlybami torfu i hlinu,
Lipki hlej, jak smału, dy cieźarniejšy źwir;
Ja prawadžu kanawy u doŭžki i ũ šyr,
Jakby stuźkami ziemi abwiazwaju ũ kruh
I darohu hraniču, hraniču ja łuh,
I spuskaju z bałotaŭ ja lišniuju wódu,
Dy raŭki režu ja la płatoŭ aharodu.

Tak ũsio życie swaje waruśusia ũ ziamli,
Choć pad suncem żywu, a kali nie kali
Tolki baču ja wokam atkrytym jaho.
Choć nia źmieryć naukoła prastora ũsiahu
Nieahladnych paloŭ, nieahladnych łuhou,—
A karmlusia krasoju ja ich dziela snoŭ,
I u miortwym swajom ũ niezwaruśanym snu
Baču śćaścia swajho ũ zawiadanni wiasnu.

Ja ũsio życie swajo dzień u dzień, hod u hod,
Ziemi ciazkaj łapataj kapaju, jak krot,
I tak mnoha ja mnoha jaje prakapaŭ!
Naprawodziŭ šyrokich i doŭhich kanaŭ,
I prarezaŭ ja celyje mili rawoŭ:
Śmat, oj, śmat tak sa świetu bałotaŭ ja źwioŭ,
I bahata wady, cieraź ich prapuściŭ,
A ũ wadu tuju śmat ja krywi swaje ũliŭ
Dyż haračym swaim jaje potam miešaŭ,—
Pad wadoju-ż na dnie swajo hore schawaŭ!

Ja ũsio zŕyćie swajo dzień u dzień, hod u hod,
Ziemlu ciazkaj lapataj kapaju, jak krot.
Natačyŕyŕy zaleza lapaty swaje,
Ja ũsio doli ŕçaŕliwaj ŕukaju sabie.
U chalodnaj, niaćulaj ziamli
Može chto zachawaŕ ŕaje—matku kali
I dabetul jana biez ruchannia lazyć,
A ziemia nie puskaje jaje k ludziam zŕyć.
Woŕ to ja jaje tut i ŕukaju ciapier,
I, jak tolki znajdu, prakapaju joj dŕzwier
Na raschlest ich prad jeju ŕluhoj raŕčyniu,
Chaj niasie jana ŕwietu ũsiu radaŕe swaju.

Ja ũsio zŕyćie swajo dzień u dzień, hod u hod
Ziemlu ciazkaj lapataj kapaju, jak krot,
I jak mnoha jaje ja uzo prakapaŕ!
ŕtož za pracu swaju ja ũ wadplatu dostaŕ?
ŕto za plon mnie ziemia za trudy prŕyniesla,
Za toj pot i za kroŕ ŕto sabie uziala,
Za burliwuju rećku haračyeh tych ŕloz,
ŕto ũsio zŕyćie maje paabmyŕ imi los?..

O, dała jana mnie, oj za pracu dała:
S kalućkowych raŕlin mnie wianoćek splela,
Z miedzi zwonkaj ciazkoj darawała ŕnurok,
A darohu zŕyćia ucharoŕyla ũ mrok,
Kab ja ŕoŕ, jak ŕlapy, kab biaz kónca iŕoŕ,
Ziemlu wiećna kapaŕ i dabrá nie znaŕoŕ!..

II.
Pieśni kachannia.

Druhu Ch. S—č.

1. Biez Ciabie—nie żywu...

Časta mnie ů smašnym šnie
Ty witannie daješ,
I skrož žar u moj twar
Pacalunkami šleš.

Jak by duch, dziůny kruh
Apierazwaje nas,
I s taboj ja adnoj
Astajusia ůwieš čas.

Twoj pahlad—serca brat—
Ja dušoju laůlu
I kryču: atplaču
Tym, što ja... ja lublu.

Praz luboů ja hatoů
Na ciabie wiew hladzieč
I s taboj maładoj
Ů kraj čaroůny lacieč.

U toj kraj, niby raj,
Dzie krasa i prastor,
Dzie pijaću—nie żywuć—
Hory, nieba i bor.

Ale ůraz ů hety čas
Ty laciš ad mianie,
Adnamu son i ému
Pakidajučy mnie.

I lazu, waražu
Za tabojn u šled:
Ci nazad svoj pahlad
Kinieš mnie u prywiet?..

•
2. Pieśnia.

Salawiejka na kalinie
Piešniu raspiewaje.
Płače serce pa razluce
S taboj, darahaja.

Choć šumić ručaj burliwy
Hutarku biazkonca
I kałysze halin sploty
Wietryk na sasonce.

Choć runiejuć prad wačami
Jarawyje niwy,
I ůsio heta mnie hawore
Ab krasie ščašliwaj.—

ŬsioŹ ja nudny, niezdarowy,
Horu paturaju,
I chwilina u chwilinu
Ciabie űspaminaju.

Ŭspaminaju jasna, Źywa
Wiesnawyje nočy,
Maładyje twaje űčoki
I čornyje wočy,

I rasšumlennyje koski
Na plečach na hrudziach...
Mily wobraz twój na moment
Serce nie zabudzie.

Jano plače, mocna plače,
Źalicca na dolu,
Što zaűsiody pahardŹaje
Sercem biez patoli,

Što nia čuje jaho bolu,
Bolu krywianoha,
Razlučyűšy tak s kahanniem
Mianie, maładoha...

Ja tak peűna nie zjašnieju
Toj krasy wialikaj
Što lijecca świetu sűncem
Ŭ jaho dziűnym bliku.

Ja nia čuju, što hawore
Piešnieju mnie ptaška...
Biez ciabie tak, darahaja,
Sumna mnie i ciazka!

3. Ja daloka...

Ja daloka ciapier ad ciabie,
Ja daloka, daloka—ŭ čuzynie;
I tak serce nieščasnaje stynie
Što daloka ciapier ad ciabie!

Ja niawiedamaj sile paddany,
La taho nierazlučny s taboj,
I żywu ju taboju dušoj
Ŭsio niawiedamaj sile paddany.

Niby wietryk paważna šumić
I na wolu s saboj zawablaje...
Wobraz twoj prada mnoj wyrastaje
I hawore, jak wietryk, šumić.

A choć serce pytaje pad čas:
Ci nia kinie toj wietryk šumieci,
Ci zachočeš mianie milym mieci,
Wiečna serce pytaje padčas,—

Ja starajusia dumać adno,
Ŭsio niawiedamaj sile paddany:
My s taboju na wieki zwienčany...
Ja starajusia dumać adno.

4. Nie żartuj...

Nie żartuj ty z mianie
Łaskaj ciopłaj swajej,
Nie čaruj ty mianie
Zirkam dziŭnych wačej.

Nie każy mnie: lublu,
Što ja twój, nie każy,—
A sa słowam «lublu»
Pačućcio ty wiaży.

Bo luboŭ, to nia zyk
Ad pustoha słaŭca,
A luboŭ—šwiaty kryk
Maładoha żyćcia.

I kachańniem duša
Može praŭdu kazać,
Usiu šwiataść duša
Jaje može spaznać...

Nie żartuj ze z mianie,
Nie każy, što ja twój,
Raz nia lubiš mianie
Swajej čutkaj dušoj!..

5. Čylikajuć lastaŭki...

Cylikajuć lastaŭki, ŭ wyraj leciać,—
Tak strašnaju ōciuža la ich..
Čamu twaje wočy tak sumna hladziać,
Čamu nienawidiš ty ūsieh?

Ty, musić, ōkaduješ čaho—i maŭčyš,
Ci što mó zhubiła kali,
I chodziš—nia chodziš, staiš—nie staiš
Na hetaj nialubaj ziamli.

Kruhom ciabie ludzie żywyje widny,—
To jduć, to biahuć, ūsio ōpiešać,
I ūsie, jak adzin, tak wiasioły jany,
Ūsie wiasioła hetak hladziać.

A ty u baku, u baku ad usieh
Skaży, darahaja, čamu?
Niaŭžo ty ciarpiš tak adna dziela ūsieh,
Strečajućy zluju zimu?..

6. Na čužoŭ staranie...

Na čužoŭ staranie nudna mnie,
Darahaja!
Nichto hora majho
Tut nie znaje.

Ja żywu sirotoj, sam saboj
Adzinokim,
Tolki z dumkaj ab tym
Niedalokim;

Kali zyŭ ja s taboj, maľadoj,
Jak na dziwa;
Byccam ptuški, ŭ dwaich
Tak ŧčasliwa!

Kali časta mianie ŭ cišynie
Haľubila,
I dychańnie zyćcia
Mnie daryła.

Ty lilejej ćwila i byla,
Jak lileja,
Soncem jasnym maim
I nadziejaj.

Kožny čas, kožny mih la dwaich
Raźjaśniaŭsia,
Ščaśćciem bujnym, ŧwiatym
Rozliwaŭsia.

A ciapier kalaskom pad siarpom
Ja chinusia
I ad ciazkaj nudy
K tabie rwusia...

Na ćużoj staranie nudna mnie,
Darahaja!..
Ciz nadyjdzie toj mih, ŧto dwaich
Nas zlućaje?..

7. Dziaŭčynie-tawaryšu...

Oj dziaŭčynka, ty, lubka maja,
Ty moj aniel ad Boha światy,
Ūžo na wieki twaim staŭsia ja,
A na wieki majeju ūžo ty!

Ja, jak druha, ciabie pakachaŭ
I tawaryša maju ū tabie,
Bo ū luboŭ da ciabie ja ūliwaŭ
Swoj haračy przyzyŭ k baračbie.

Ja u dumkach haračych hadaŭ
Ab niadoli kraińy swaje,
I ciabie ja kachaniem przyzwaŭ
Sa mnoj życie addać za jaje.

Woś, dziaŭčynka, ty, lubka maja,
Budź tawaryšam wiečna ty mnie,
I chaj prace z majeju twaja
Jdzie na Źeście majej staranie.

III.

Żalby i żadańnia.

1. Wietru.

Wiej ty, wolny wiecier.
Wiej pa čystym polu,
I šukaj usiudy
Za mianie ty doli.

Pralaci ziamloju
Skoż pa świecie bielym
Dy šukaj staranna.
Dy šukaj umiela.

Može jana bludzić
Pa lasoch, pustyniach,
Žbiüşysia z darohi
Ů pustkach dzikich hinie.

Može zlyje ludzi
Dzie jaje strymali
I ů zamki z zaleza
Jaje zakawali,

Dy jana nia može
Wyrwacca na wolu,—
Ůsio jaje pilnujúc,
Nie dajuć patoli...

Wiej-že, wolny wiecier,
Wiej pa świcie celym
I šukaj mnie dolu.
Dy šukaj umiela.

A kali dzie najdzieš,
Prywiadzi z saboju,—
Ja chacia na chwilu
PadziŮlusia joju.

Pahladžu, pabaču,
Što jana za dziwa,
Ci papraŮdzie možna
Z jeju zyc šeašliwa.

A tabie-ž za heta
Wiecier, atplačusia:
Pierad twaje mocaj
Nizka pachinusia.

2. Dzie wy, hady maľadyj...

Dzie wy, hadý maľadyje.
Dzie toje šeašcie maje?
Ždu ja was časy daŮhije,
Ždu na jawu i u šnie.

Dzie tyje rozy, wirhini
Wašych saľodkich nadziej,

Nieba vysokije sini,
Świeżaść ziałonych palej?

Dzie wašy ščasnyje mary,
Hej, maładyje hady!
Što was zakryła ũsie chmaraj
Ciazkaho hora j biady?

Bujnyje wietry razduli
Waš niedaždany pryhod...
Ziemiľu ũ śniahi apranuli,
Žyćcie skawali u lod.

Kraski ćwišci nie sumieli—
Wola baicca paloŭ!
Z boku mianie pralacielu
Kraski šćašliwych hadkoŭ.

3. Da klaniny.

Biednaja klaninka,
Što ty pachmurniela,
Apuścila raľy, *)
Lišciem pazaŭciela?

Zaprapała zieleń
Świežaści wiasioľaj,
I staiš panura
Nad chałodnym doľam!

*) haliny.

Ej, skaży, klaninka,
Skaży, darahaja,
Što eiabie za hora,
Hubić i zniščaje?

Ci blahije chmary
Ciomnaj hramadoju
Nadlamali serce
Buraju lichoju?

Ci suchije wietry
Šyrokaha pola
Zakawali dušu
Ŭ dzikuju miawolu?

Ci małanki z hromam
Ciabie razabili,
Ci blahije ruki
Koreń padrubili?

Ci sama ty s tuhi,
Biednaja klanina,
Biez winy zawiála
Ŭ zyćci siracinaj?

Ty skaży, klaninka,
Što ty pachmurniela,
Apuścila rały,
Lišciem pažaŭciela?

4. Dumki — preč.

Ech, dawoli ab śmierć,
Dumki, wam hawaryć!
Hodzie dušu maju
Wam atrutaj paić!

Ja je še małady
I biezklópatny ũwieś,—
Ja żywu hladziuěy
Na luh i na le.

Małady u żyćci
Jakby kraska z rasoj,
Cieśuš świetam usim,
Jaho dziŭnaj krasoj.

Plywu z rečkaj kudyś,
Razam s ptuškaj piaju,
Čuju, baču usio,
Wiesialusia, żywu.

Preč-ze dumki skarej
Z majej ścieżki-puci!
Mnie ab śmierć hawaryć
Ciażka tak pry żyćci!..

5. Sercy wolul..

Serce ů hrudziach bjecca,
Niby wyjei choće;
Nudna jamu ů kletce
Ciomnaj, jak ciem noczy.

Serce świetu choće,
Jamu woli treba,
Piesień, šćašcia, krasak,
Šyrokaho nieba.

Sereu ciazka stala
Skutamu trašcisia,
I ad ran s' kajdanaů
Boli razrašlisia.

Dyk choć adnu kaplu
Woli jamu dajcie
Wylacieć hulaci
Ech nie preškadzajcie.

Chutka adaprecie
Pad zamkami džwiery,
Kab jano nie ůmierla
Ů mukach tych biaz miery.

K wolnamu pawietru
Serce atpušciecie,
Chaj jano runieje
Pry zialonym ćwiecie.

6.

Jak sibierny wiecier wieje
Dy z dziareŭcaŭ lišć stresaje,—
Maje serce z bolu mleje
I ad złości az pałaje.

Škoda lišćia maładoha
I krasy jaho zialonaj,
Što ad hniewu wietranoha
Hinie śmiercieju čyrwonaj.

Ja żywu zialonym dreŭcam
I zialonaju nadziejaj
I ũmiraju cichaj śmierciu,
Jak z listkoŭ draŭco, haleju.

7. U darozie.

Ŭ niebie zory mirhajuć, harać
I zijaje jaskrawaho miesiaca kruh,
Dzie nia-dzie kučki chmarak wisiać
To u kołka sabraŭšyš, to źwiŭšyš ũ lancuh.
Pamiž les razapiaŭsia tuman,
Niby spuščany z nieba dywan.

Miž šyrokich zialonych paloŭ
Ŭjecca wiertkaja wuzkaja ściežačka-puč,
Praz lasy, kala hor i rawoŭ
Koni zważna pa joj drobnaj rysiej biahuć.
I ũ spakojnym prastory kruhom
Čucien wodhałas rezwińkich bom.

U baku dzieś traskoče dzierhač,
Dy ćwirkuńcyka rezkāja reč trapacié...
«No! małyje, starajciesia ũskoč!»—
Pahaniajućy koni churmanćyk kryćyć.
 «Pašpiešajcie starena, hej, hej!
 «Kab da miejsca dajechać skarej!»

I achwotnyje koni špiešać,
Ćym chutćej i prawórnjej lacieé i lacieé...
I ũ waću majom niwy miheciać,
Dyj wiatrysko supročny pacichańku dźmieć!
 — «Ej, zapiej što, churman, la mianie,
 «Kab tak spać nie chaciélasia mnie!»

Churmanu ja pacichu šapću
I čekaju špiewannia na heta ũ watkaz;
Prytaiŭšysia ćutka maŭću.
I woś ćuju, piaje: «Nie apošni ja raz
 «Ciabie baćyŭ, panienaćka, tam!..»
 Jamu-ż recha ũtaryć: ha-am!

I tak lohka na wozie siadzieć
Pad wiasiołyje pieśni churmána i bom,
I u dal za darohaj hladzieć
Pad ćaroŭnym niabiesnym ũ wahnióch dywanom.
 Pahledaci, jak koni biahué,
 Jak ziamlu kapytami siakué.

8. U dalokuju puć.

Na dware za waknom
Wiecier strašna šumić
I klaninku k ziamli
Z dzikaj siłaj chinić.

Raly łomić jaje
Biez spahady sašim
Dy zrywaje listy
Šwydkim dźmucham swaim.

Byccam ũ złości kryčyé
Na ũsiu silu jon joj:
«Ja znaročny haniec,
«Ŭ šwiet pasłany zimoj.

«Ad jaje ja latu
«Ŭsiamu šwietu skazać,
«Što zimie ũžo para
«Swajo žyćcia pačać!»

Woš klaninka k waknu
Niknie ciełam usim
I hawore ũ wakno
Zyčnym šumam swaim:

«Atčyni mnie wakno
«I puści zimawać,
«Mnie nia choćecca tak
«Maładoj umirać!..»

9.

Wiecier chmuryнку pa niebie zanié
Ů eichuju dal i hawore:
Pławaj, halubka pa mory—
Ů hetaj swobodnaj światoj wyšynie!

Pókul pacichu ja probuju dźmuć,
Bury nia čujučy dzikaj,—
Budź ty ščaśliwaj, wialikaj,
Rezwaj, wiasiołaj i čystaju budz

Ciešsia chwilinaju strečnaj adnoj,
Pokul ješče nad ziamloju:
Skora spadzieš ty wadoju,
I kapla za kaplaj papješsia ziamloj.

10.

Choćecca mnie kwietki świezaje, pachučaj,
Choćecca mnie łaski cioplaje, kipučaj,
Choćecca šyrokaj, niazmieranaj woli,
I ščaśliwaj, rezwaj, maładzieńkaj dołi.
Choćecca prastoru nieahladnych dalaŮ
Kraskami ubranych, nieprytomnych žalaŮ
Ad lubašci ščyraja, świetłaj i sałodkaj.
Choćecca Ůsiaho tak choć na čas karotki,
Kab ja moh zjawici zapytańnie toje:
La čaho ja Ůkinut Ů more žyciawoje?...

11. Ja — ništo.

Časta ũ nutry majom zakipaje ahoñ
Nie strymanyeh žadañniaŭ i smah,
I ja strašnym rabluš, jak rospudzany koñ,
Nie mahu ustajać na nahach.

Čujnym wietram woš-woš ja hatoŭ zašuhać
I siardzitym wichrom zakrucić,
Na pucinie swajej ũsie praškody złamać
I darohu, jak tok, pralažyc.

I što ũ šwiecie żywie niedastupna ludziam,
Zd'ecca, raptam ja ũsio zachwaću,
Adno wybieru mih—dy dam wolu krylam,—
Jak strałoj, na wajnu palaču.

Ale siły stychij u pryrodzie kruhom,
Jak zjaŭlu ja prazrysta ũ wačach,
Dy zraŭniu ichniu moc iz burlačym ahniom
Swaich drobnych žadanniaŭ i smah,—

Ja niawolna tady zašmiajusia dušoju,
Zatušyŭšy ahoñ nutrany,
Dy spytaju siabie, niby sam ja nia swoj,
La čaho i na što ja hadny?

12. Da zaŕranki.

Zaŕranka, zaŕranka, ptašačka wolnaja,
Dzietka ŕçašliwaja woli ŕwiatoj,
Dolaj prastoru i ŕwietu biazmieznaho
Duŕu pakutnuju mnie ty napoj.

Cioplými bleskami soniejka jasnaho
Z nočy ciamliwaj znimi ty pakroŕ,
Siłaj mahučaju pieŕni wiasiołaje
ŕŕaŕcia budowinu jej pryhatuj.

ŕparka na kryłejkach ŕ dal padniabiesnuju
K zoram bliŕkučym duŕu padymi,
Ŕ zieleń ćwitučuju kraskami radaŕci,
Jak haławu dzieŕču, ŕ wienčyk abwi.

Ŕ siniej paŕcieli prastoru ŕyrokaho
Ziemiłu chalođnu na wieki schawaj...
Zaŕranka, zaŕranka, ptašačka wolnaja,
Proŕbu pačuj ty, chutčej pryłetaj!..

13.

Nie pakiŕ ty, nadzieja, mianie,
Na adnu nie pakiŕ ty chwilinu,
Daj ģłubokaju wieraju mnie
U waŕskroŕŕuju wieryć krainu.

Napai maju duŕu winom
Nietrymanaj, jaskrawaj swabody,
I każy mnie bałosna ab tom
ŕto zaźjaje jana dla naroda,

Jaki siłaj panurliwych dneij
I z niadolej i z horem zwienčany...
Piej ze pieŕniu, nadzieja, mnie, piej
Ab waskroŕŕaj krainie kachanaj!

14. Swaboda.

Ja ubačyŭ jaje izdalok
Siarod nočy ciamliwaj, hluhoj,
Ubiraŭšaj jaje ŭ ciomny zmrok
I piejaŭšaj litannie nad joj.

Ja ubačyŭ jaje,—i ŭraz, jak ahoń,
Jak uschodnahe sonca lučy,
I chutčej, jak raspudženy koń,
Palacieŭ da jaje, kryčučy:

Nie ŭciekaj ty, bahinia krasy,
Zorki wotblesk zijačaho dnia!
Daj napicca twajej mnie rasy,
Daj čašcinu twajho mnie ahnia.

Ja zasmahšuju dušu rasoj
Woladačnaju ŭsiu akraplu,
A ahoń hety dziŭny ja twoj
Ŭ sercy świeżym swajom zapalu.

I, jak wyrwaŭšys s kletki toj zwier,
Ŭ boj z niepraŭdaj lichoj palatu,
Choć da ščaćcia šukajučy džwier
Swaim żyćciem za ŭsio zaplaču!..

Woš naukoła ad kryku majho
Razdawałasja recha, jak hrom;
Az da miejsca światoha taho,
Dzie stajala jana, bieh biahom.

I razstawiüşy ruki swaje,
Jak halodny, što hoče samleć,
Ja staraüşia datknuć da jaje
I ũ mirhańniu światom raspyleć.

Ale nočy chaŭturnaja ćma
Ščylna—ščylna pawisła nad joj,
I u zmroku pasmuhła jana
Piered smahaj haračaj majej.

Dy jak byccam dalasia na krok
Dalej, dalej, nazad ad mianie,
I iznoŭ pakazalaś zdalok
Razahreüşysia ũ zyrkim ahnie.

Ja-ż nie staŭ, nie zachnuüşia patom,
A ũsie siły ũ sabie pasabraŭ,
I z haračym dušennym ahniom
Śmiela k joj ja zblizacisia staŭ.

I idu ja za jeju ciapier,
Bo jana prada mnoju haryć
I eichutka zdaloku manić:
Ty dahoniš mianie, tolki wier.

Nie hladzi, što naŭkola ciabie
Nieprabačnaja nočka staić;
Bisia z joju, i ũ toj baraćbie
Ty patrapiš mianie ulawić!..

Woś ja jdu, pałażyüşy zarok,
Choć żyćciom za jaje zapłacić...
A jana ũsio mnie świecić zdalok
I zawie da siabie, i manić.

15. Nieba i Ziemia.

Choć čaroŭna ty, nieba ũsiady,
Choć ty piekna ũ swajej wyšynie,—
K twajej wysi tudy
Ŭsiož nia choćecca mnie.

Na ziamli na chałodnaj, syroj,
Dzie ni zoraŭ, ni sonca nima,
Dzie—niadola i éma,—
Ja ščašliŭšy dušoj.

U krasie u twajej usio śpić,
Jakby spalena strašnym ahniom,—
Na ziamli-ž bje, kipić
Ŭżycie burnym ruččom.

16.

Ŭ bury, ũ nawalnicy,
Ŭ hromu, ũ bliskawicy,
U sibirnym hule
Wietranoje siły,
U chwalenni mora
I ũ šumienniu bora
Šmat čaho mnie miła,
Šmat čaho mnie blizka!

Ŭsio kruhom trasiecca,
Ŭsio kudyś niasiecca,
Lomić i zniščaje
Na puci praškody.

I nima ni zwannia
Siłam tym strymannia,
Jak jany hulajuć,
Jak jany bušujuć...

Choćecca pušiccca
Z imi mnie j zabycca.
Što ja čuju, baču,
Wiedaju i znaju.
I łamaci lomam
Z wietram, z buraj, z hromam
Ūsiu biadu lichuju,
Što ū žyćciu panuje
S kraju i da kraju!..

17. Rwusia ja.

Hałubku.

Rwusia ja ū dal, dzie sonce żywie
Z žycietworačym świetam swaim,
Dzie pa niebu rekoju plywie
Iskrakidnaja projmia ahniu.

Rwusia ja ū tuju siniuju dal,
Što chawaje ū tumanie usie:
Nieprytomnuju radaść i žal,
I parywy—žadańnia ludziej.

Rwusia ja z usiej siły-mahi,
Bo zdajecca žyćcio tolki tam.
Dzie nia cisnuć jaho bierahij,
Dzie jaho nie pahańić ništo.

Rwusia ja ũ dal, dzie sonce żywie,
Dzie uschodniaje niebo haryć;
Jaho świet mianie wabić, zawie,—
Z hetym świetam ja zwiazan dušoj.

✓ 18. **Caho ja chaču.** 109

Zm. Čarn...

Nie prašu zabyćcia ja ũ cudoŭnych čarach,
Kab nia mieć nijakich dumak i kłapotaŭ,—
A siadzieć, nia dychać u salodkich marach,
Absypany makam eichaje drymoty.

Nie prašu zabyćcia na ziamli panuraj,
Nie prašu światoha, dziŭnaho spakoju,—
A prašu ja mocna, i prašu ja bury
Ciomnaje, sibiernaj, strašnaje i złoje.

Kab ad wietraŭ šumnych ũsia ziemia traslasia,
I tanulo nieba u ciemniačaj chmury,
Iz jakoj małanka z hromami-b lilasia
Da ziamli dramotnaj, da ziamli panuraj.

Nie prašu spakoju, nie prašu zabyćcia,—
Bo żyćcio zaŭsiody ũ ũcišy zamiraje,—
A prašu ja bury, bo iz bury żyćcie,
S silaju mahučaj bicca pačynaje.

19. Dżwie słowy.

Jośe u mowie ludziej šmat čaroŋniejšych sloŋ,
√ I woś dżwie spamiz ich,—to «Swaboda j Luboŋ...»
 Jak dżwie kraski ŋ pustyni hluhoj,
 Šwiatlej sonca mirhajuć saboj.

I pry zyku adnom dzieš čyjej hamany,
Kali słowy dzie hety bywajuć čutny,
At praswietnašci ich stanie serce hulać
U zbalelych hrudziach i mahuča chwalać
Zaciaplišuju imi haračuju kroŋ.

 Ech, bahinia Swaboda! bahinia Luboŋ!
 Ja hatoŋ-by niaŋmoŋčena tady zakryčać.

Ale razam iz zykami dziŋnych tych sloŋ,
Tolki miham jany iz wušej adlatuć,
Čišeć serce pačnie, zachałodzicca jžnoŋ,
A ŋ dušy u majej nyei dumki pačnuć.
I, jak byccam z nutry hołas šepče čiškam:
Ty ad sloŋ ad adnych nie zajmajsia ahniom
I na čary chwalšywyje ich nie bladzi,
A ŋ žyćciu u swajom za saboj ich wiadzi,
I ŋ krupinkach wa ŋsich čaj twajho pačućcia,
Jany zyduć sa sloŋ da zjaŋlennia žyćcia.

20. Słowy i Žyćcio.

Today.

Časta čuju ja słowy ludziej:
Čornaj dumkaj dušy nie dawi,
Prymirajsia z usim, jak idzie,
I chwilinaj, mamentam żywi!

Lubi sonca wiasienniaho blik
I wiačerniaho nieba ubor,
Lubi ptašak śpiewannie, ich kryk,
I hamonku ručča pamiž hor.

Upiwajsia prastoram palej,
Razadzietych ũ bahaty narad;
Rascwitaj siarod bielych lilej,
Što ubirajecca imi ũwieš sad.

Kožnaj kaplaj žyćcia darazy,
Kali chočeš choć z chwilku pažyć,
I chacieńniu, pazywam służy,
Kali ũ sile ty im pasłużyć!

Bo žyćcio, kolki maješ jaho,
Nam dajecca adzin tolki raz,
I dajecca jano la taho,
Kab jaho ty skaryściŭ jakraz.

I pad słowy ja hety ludziej
Rad-by poŭna i bujna pažyć,
Žyć zdawolennym ũsim, što idzie,
Ŭ Boha ščašćia biazmierna malić.

Ale tut mnie haworué pra to:
Niaprytomny ty, krochki blazniuk,
Łasnie moze šeaśliwym byé chto
Siarod hóra, niadolí i muk?

Ūlaśnie ũ silach ty šeaście paznać
I spakojnym biazkłopatnym byé,
Kali braćcia ad hóra kryčać,
Kali braćciam twaim ciazka zyc.

21. Son.

Pad niebam wysokim, nad polem šyrokim
Nočcy ja sniũ, što letaũ,
I pilnym pahladam zyrkliwaho woka
Naũkoła siabie ahledaũ.

Čaroũnaj zdawałasia mnie ũ spačywanni
Ziemia ũsia ubrana ũ éwiaty,
Ni hóra, ni muki nieznajučy zwannia,
Spakoj adzin znaũšy šwiaty.

I dumkaj abchwačeny šwiezaj, kipučaj,
Ziamli ja swabodnaj huknuũ:
Ziemia ty čaroũna, wialika, mahuča,
Duch šeaścia ciabie apranuũ!

I dziũnaju wabiš k sabie krasatoju
Ty wolnuju ptašku—mianie;
Čiapier budzie lepiej ũžo žyci s taboju,
Jak ũ wolnaj lunać wyšynie!..

22. Pjerad wobrazam Chrysta

Pjerad wobrazam, Spasie, Twaim
Z niepakrytaj staju haławoju
I malusia ja sercem, dušoju
Twaim mukam wialikim, światym.

Woś z malitwaju hetaj pabóč
Na ubiūcaŭ Twaich—warahoŭ,
Mnoha tak wyliwajecca stoŭ
Złości dzikaj i ciomnaj, jak noč.

Ja pytaju balesna siabie:
«I začym-ze moj Boh im prašcaŭ
I hlumiecca z Siabie dapušcaŭ,
Ustupiūšy Swoj mieč ũ baraćbie?»

✓ 23. Braty-dubki.

Biekišu.

Ja znaju ũ poli dwuch rodnych bratoŭ—
Zialonych, kudrawych i świeżych dubkoŭ.
Rastué jany tama abniaŭšysia ũdwuch
Na wuzkaj miazy, dzie kanějajecca łuh
I ciahnucca k lesu pałoski šnurkoŭ
Ubohaj ziamielki bratoŭ-muzykoŭ.

Chłodnaj zimoju pad śnieham adny
Snując i hadając zawidnyje sny,
Abniaŭšysia ščyra i ščylna ŭ dwaich.
A wiecier chłodny bušuje ŭkruh ich
Dy plače miacielica ŭ wichry lichom,
Žmietajučy hurby ad śniehu kruhom...

I cicha tak, cicha na mili ŭwakruh,
Jak byccam żyćcio ŭsio skawana ŭ lancuh,
Ni hołasü pieśni ni dzie nie čuwać...
Tak ciazka dubočkam zimu zimawać.

Zatoje-z, jak wiecier pawieje wiasny,
Dyk radašciu bujnaj napjucca jany,
I ŭ prómienni sonca hamoniuć ab tym,
Što żyćcie iznoŭ uśmiechnulasia im.

A wietryk ich treple halinki ciškom
I šepče—haworyć dubočkam tajkom,
Što ŭžo praminulisia čornyje dni,
Što świetła i woli mirhajuć ahni.
Dubočki-z śmiajucca umilna ŭ watkaz,
I rady tak, rady, što ciopły staŭ čas...

.....
Jak hety-dubočki s taboju my, druh,
Chłodnaj zimoju skawany ŭ lancuh,
Ŭ tumanach abwity naŭkola hustych,
I ščašćia nie bačym chwilinak światych.

Ci zjawim kali zalatyje my sny
Prydučaj da nas maładoje wiasny,
I wietryk ci skaže prynadnym dźmuchać,
Što wolna i nam ŭpicca ščasnym żyćciom,
Ci wiečna ŭ tumanach błudzić budziem my
Niedoli i hora sibiernaj zimy?

Ucioki Kapylskaho kniazia Symona *).

Historyčnaja praŭda.

I

U waknu swaich pałac
Kniaź Symon adzin siadzić
I na dwor u dal hladzić,
Dzie lichtarni ŭkruh harać,
Dy šumliwaju hurboj
Chodziuć, biehajuć, kryčać
Słuh i ŭ strachu miź saboj...
Pa twary kniazia bladym
Pierachodzić dziki spuh,
Ahledajučyś naukruh,
Byc hawore jon iz kim,
Ŭsio hubami štoś šapcić.
Jaho serce tak balić,
Tak duša jaho ščymić!..
Ŭsiu minučuju jon noč
Ni chwilinki nie paspaŭ:
Son strašenny katawaŭ

*) Ŭ historyi haworyeca, kali tatarja rujnawali Basiejskaju ziamlu, jany nie minuli i Blełarusi. Adna hramada ich napala na Kapylskaje kniaźstwa, dzie kniaźyŭ radniak św. Władzimiera, pa imiu Symon. Nia zmohšy sprawicca s tatarjami, jon pawiuien byŭ uciačy u Stuckaje kniaźstwa, a swaju ziamlu pakinuć hrabieźstwu i rujnowanniu tatarjam.

A ŭ t o r.

Jaho ciela, jaho duch;
Ťsio zdawaľosia, ťsto ťkruh
Jaho kniazeskich paľac
Uzo worahi stajać...
I at strachu kniaź skarej
Zwonam sluhať k sabie zwať,
Kab jany jaho ťcieťsali.
Sľuhi skora prybiehali,
I kruhom jaho stajali,
Rozwazali pacieťsali...
Ledźwie-ledźwie pierazyť
Hetu straťnuju kniaź noć.
A tut chutka, jakby ťskoć,
Dzieť iznoť uzo prapľyť,
Iznoť son paćať maryć,—
A tak straťna ciapier spać!
Woť ť waknu swaich paľac
Adzinokim jon siadzić
I na đwor u dal hladzić...
«Ťto za dziwa, ťto za ťum?»
Sam siabie jon zapytať,
I skarej u zwon padať,
Kab zjawilisia k jamu
Na raťennie, na đumť
Caradworniki, bajary:
Jak spaťcisia at tatarjať
I ť kaho padmohi zdać.
Pa zwanu, ť wadnu chwilineu
Da jaho pryťla družyna—
Wiernych sluhať ćereda.
— «Sľuhi wiernyje, bieda!»—
Kniaź zwiarnuťsia razam k im:
«Choće nas tut razdawić.
«Ťto paradzić, ťto zrabić?..

Wpomyťan

«Nadta ciazka wajewaci,
«Bo wahromnyje ich raci
«Pazabrali šmat kniazioŭ,
«I swobodna k nam iduć,
«I tak mnoha haradoŭ
«Astalosia ŭ ich rukach!..»
— «Štož rabić nam, miły kniaź,
«Baćka mudry, slaŭny naš?
«Treba zbawicca tabie
«I usiej twajej siamje,
«A padumać ab sabie
«My pašpiejem apašla.
«Woš hatoŭsia i ŭciekaj
«U druhi susiedni kraj,
vyprawy «Ŭ carstwo sluckaje bratoŭ,
«A ŭ pałacach zapiraj
«Ŭsie waroty na zasou!..»
I at kniazia ŭsie pašli,
Pośle hetych jany sloŭ.

II

Kniaź, astaŭšysia adzin,
Doŭha dumaŭ, što rabić,
Što pačać i jak tut być:
Ci ŭciekać k kniaziam druhim
I ŭ darozie być zlawimym
I tatarjami skažnimym,
Ci ŭ ścienach swaich pałac
Kości z slawaju zlażyć?..
Woš padniaŭsia jon na nohi
I pašpiešna zachadziŭ.
Abiarnuŭsia ŭraz da Boha,
Cicha pacier zhawaryŭ
I pačaŭ siamju budzić:

— «Ech, kachanaja caryca,
«I ũsia milaja siemja,
«Ustawajcie, hodzie spać!
«Worah luty na nas męyceca;
«Nie daloka jaho stan.
«Nimawierny basurman
»Choće z nami rasplacicca:
«Kniaźstwa naša zwajewać!»
I zamoŭkšy, sam pašpiešna
Daŭ jon hućna ũ zwonny zoŭ,
I ũwieš cicha prytaiŭsia,
Byccam sluchać što paćaŭ,
Wucham k ścience prytuliŭsia...
Kniaź s časinu tak stajaŭ,
Zwonu adhuka čekaŭ,
Ale ũkruh maŭćala ũsie:
Zyk zwanowy pierajšoŭ
Pa pałacach i zamoŭk;
Ŭsio maŭćala cicha-cicha.
— «Što za dziwa, što za licha?
«Ŭsio maŭćyć, jaki tut tolk?!»
Kniaź siardzita zakryćaŭ,
I u zwon sibierniej daŭ.
Tolki znoŭ było atkazam:
Recha żyćnaje dwa razy
Zahrućela u bakoch,
Dy niby-ta, jak zdalok,
Jak ũ ziamli, ci na strasie,
Rezki kryk Paćuŭsia čyj...
Kniaź ad spuhu aź zachnuŭsia,
Niepryтомna zdryhanuŭsia
I u džwiery pašpiašyŭ.

III

Noč biazornaja staić
I ũsim ziamlu akrywaję
Čornym-čornym calunom.
Ŭkruh Symonawych pałac
Šum, stuk, homany čuwać,
Čas ad času i ahoń
Strašnym pramjam zablíšćyć.
Što za dziwa, što tam jość?—
Heta stan tatar staić,
I hatowicca iści
Brać pałacy i dwarcy.
Woś čekajuć jany źwieści,
Moź chto im pryniasie
I rozkaže pra usie,
Na što hodzićca Symon.
Ci zachoće ich zakon
Dy za swoj zakon pryniać
I bahaćcie ũsio addać,
Im ũ pakoru pryniaści.
I ũžo doŭha jany źduć,
Pašlancy-ž z pałac nia jduć;
Što na dalej— nie čekać!..
I tatarja daj strelać,
Hrabić rezać i lamać,
Jakby bura, jakby hrom,
Zarhućela ũsio kruhom.

IV

Woś pađ hetki dziki šum,
Poŭny strašnych niejkich dum,
Pašpiešajućy ciškom,
Kniaź pa polu bieħ biohom,

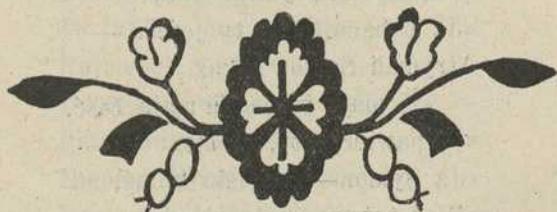
Pa darozie ů kraj čuzy.
Kinuů, rynuů jon usio:
Žonku, čėwiero dziaciej,
Swjao kniažstwa, swoj narod
I paľacy, i dwarcy.
Nieprytomny niejki sum
Nieatchodna jaho hnaů.
I kniaž bieh, kudy papaľa,
Biez ničoha u rukach,
A z-pad domu, ů śled za im.
Stuk i kryki huľam, rowam
Niestrymanym i niamym
Biehli, hnalisia za im.
To tatarja jaho ziėmlu
Rujnawali i palili
Dwary, wioski i miastečki;
Praliwali ślozy rečkaj
Niepawinnych kapylan
I ich kroůju krywianili
Nienajednuju ziamlu.
Dy zabrali ůsiu siamju—
Jaho radaśė, jaho ůćaście
U pahany čorny plen.
— «Bože, Bože mocny moj,
«Śto zrabiuů ty z staranoj
«I z narodam maim miľym?
«Ty zraůniuů moj kraj z mahiľaj,
«Kroůju wymazaů puci!
«Śto zrabiuů ů swajom žyćei
«Ja hrachoůnaje, lichoje,
«Śto ty hore mnie takoje
«Swaim hniewam nispaľauů?»
I kniaž horka praślaziůsia
Dy na moment supyniůsia,

Supyniŭsia i zamoŭk.
I woŝ bačyć: iz dalok
Pakazaŭsia ahaniok,
Jakby wokam hlanuŭ woŭk,
Ci chto kreswam zakresaŭ.
Kniaź Symon bardziej pabieh
I dahnaŭŝy praŝeptaŭ:
— «Chto wy budziecie takije?
«Ci swaje wy, ci čużyje,
«I kudy lażyć waŝ puć?»
— «A ty choćeŝ mo spuhnuc
«Siarod pola, siarod nočy?
«Pakaży nam swaje wočy:
«Ja pabaču, chto ty joŝć?» —
Atrymaŭ Symon atkaz.
— «Ŭ maju ŝlawu, ŭ maju čeŝć,
«Ci pawieryŝ ty, ci nie:
«Ja Symon—Kapyłski kniaź!
«Woŝ tatarja maju ziėmlu
«Tam pustoŝač i niŝčać:
«Hetaj nočaju s pałac
«Pawiali maju siamju
«I skaźnili peŭna ŭžo,
«Ja-ż uciok, dy, jakby cudam,
«Bieh hrazioju, bieh pa hrudach
«Prosta ŭ Slucki hety kraj
«Da wialikich da kniazioŭ»...
— «Kali hetak—može być,
«Ŭ dyk leź!—my mozem skryć
«Chiba ŭ wozie hetym siena».
I pry hetym kniaź Symon,
Woz abhledziŭŝy kruhom,
Ŭ siena ŭleź i zadremaŭ.

Ůzo u Slucku miz bratoŮ
Kniaz Kapylski znachadziŮsia,
Jak sto dzikich maľajcoŮ
Chan tatarski padastaŮ,
Kab jany jaho zlawili,
I zywym, ci nie zywym
K jaho stanu prywiali.

Wilkamir, 12/IX, 1911 h.,

Ciska Hartny.

PRYWID.

Ihnat ležaŭ na piečy i dumaŭ ab swajej pahanaj doli. U chacie było ciomna, zonka i dzieci spali. Dumaŭ Ihnat ab ludzkich dastatkach i ũsiej dušoj pažedaŭ ich sabie. Až tut raptam razstupilisia ũcieny i ũwiatło zalilo chatu. Ihnat pačauŭ uhledacca, siož z daloku, na bielaj chmarey plywie da jaho niejkaja pania. Ihnatu ũsio heta duža dziŭnym zdałsia i jon zaniemieŭ. A tymčasam zdaŭnie pryplyło da samaho čerena i stanulo. Ciapier Ihnat zblizka akuratna razhledziŭ, što heto hreckaja bahinia, jakuju nidaŭna bačyŭ narysawanuju u niejkaj knizie, tolki čysta zabyŭsia, jak zwuć jaje. Na haławie bahinia miela załaty wianočak, adnej rukoj prydzierżywała bahatuju swaju opratku, zusim niepadobnuju da našaj, a u druhoj miela hramadny roh, poŭny hrošy, darahich kamieŭniaŭ i ũsielakaho bahaćcia. Ihnatu zrabilosia strašna, ale maŭčauŭ i ždaŭ, što dalej bu-dzie.

Bahinia laskawa ũsmichnułasia da Ihnata i pawitała jaho hetkimi sławami.

— Witaj, Ihnat, na ziamli pradziadoŭ twaich! Ty dumaŭ aba mnie i ja woš prychodžu, kab nadzialić ciabie ũsielakim bahaćciem. Chaču zrabić heto praz pamiać na twaich pradziadoŭ, katorych niekališ-to ja znała. Daŭno było heta... Baču,

u was ciapier tut kraj hoły, a kali ja tut bywała z swaimi ludźmi, mnoha užo sot let tamu nazad, bary tut, lasy šumieli. Našy ludzi pryjeżdźali da was na karablach i lodkach pa darahi burštyn, babrowyje, kuničyje i sabolije skury; na zamien jany prywozili wam bronzawaje aruźže i lityje prykrasy, malewanyje urny i rezanyje figurki, katoryje wašy ludzi staralisia padrablać; nieskładna išło im ale piererablali usio na swoj sposob. Zdolny narod byŭ, pradziedy wašy. Ich rabota spiersa była hrubaja ale miała u sabie začatki aryhinalnaj krasy. Wy ciapier niedzie papiaredzili swaich wučycieloŭ; wašy majstry niedzie daŭno ŭžo wytwarzyli swaju štuku? Ciapier može užo wašy kupey woziać inšym narodam na prykrasu swaje wyraby, kab pramieniać ich na załaty piasok... Ci tak?—uśmiechajučysia spytała bahinia.

Ihnat maŭčaŭ ničoha nie rozumiejučy z hetaj hutarki, Bahinia niedażdaŭšysia adkazu dalej ciahnuła.

— Daŭnyje časy heto, ach, daŭnyje... Tady u was tut dzić była, našy ludzi prymusili pierajści z kamiennaho da bronzawaho wieku. Praŭda, rabili jany heto nie dziela was, ale kab samim razbahacieć na darahich wašych tawarach, kab na staraść żyć u bahaćwie, pić wino z załatych krużak na lożach z ślanowaj kości, za siarebrenymi stałami, sierod panadnych dzieučat, pry tonach harfy... Dzieučaty wašy sławilisia krasoj; doraha płacili za ich u Afrycy. Dyk našy ludzi krali dzieučat wašych. Jany zamanywali ich na bierahi rek, raskładajučy ŭžoŭž biereha roznyje ubory i darahije samatkany, i kali dzieučaty wašy prychodzili paŭzi-raeca na dziwy hetyje, sami adny, biez mužčyn, to našy ludzi chapali ich i, nie zwažajučy na kryki, wiazali i chawali na dno łodak, ličučy ŭ dumkach, kolki załatych kolec woźmuć za ich u Jehipcie.

Pośle wašy staršyny i muży piereniali zbytkoŭnaje życie ad Skifoŭ i našy ludzi pačali dastaŭlać wam zbytkoŭnyje

tawary: miro i ladan, darahije kamieńnia i bisier, čornaje drewo i sľanowuju kość. A ũžo i ũ narodzie pačala budzieca duša. Wašy dzieŭčaty i chłopy tancawali dziŭnyje, rytmičnyje tancy na ihryščach, katoryje ustraiwali sabie pad hoľym niebam, nad rakoj ci wozieram;—wašy śłapcy-lirniki składali bahatyrskije pieśni i rašpiewali ich na tryznach, i wajennych bankietach. Ale heta byŭ začatak. Na ciapie-rešnich ihryščach peńna dzieŭčaty wašy piauć i tancujuć, jak muzy, a wašy lirniki swaini kazkami bahoŭ abwara-życ mohuć?—Pytała bahinia.

Ihnat šyroka raskryšy wočy maŭčaŭ i... nierazumieŭ ničoħa. A bahinia dalej kazała:

— O, pomniu hety świetławaloŭ narod: muzy, jak duby usie, wysokije, strojnyje, a hordašci skolki było u świetłych wačach ichnich. Blahi tawar z ich byŭ na niawolnikoŭ: zapradanyje ũ niawolu umirali moŭča, bo nieważyłisia pa-chilić hałoŭ swaich piered čužoŭ wolaj... Wašy pradziedy wolu lubili, umirali pazbaŭlenyje woli z imieniem rodu swajho i ziamli swajej na wustach... Niešta z biazśmiertnych bahoŭ było ũ pastawie i wačach pradziedoŭ wašych...

Bahinia zādumalaŭsia, a pośle bystra zirnušy na Ihnata ũžo inšym tonam pytała.

— Ale čamu-ż heto, waše, patuplaješ swaje wočy?

Ihnat rozumieŭ, što tut wypadaje niešta atkazać, ale niamoh dadabrać słowa. S pierepałochu laskaŭ zubami i tap-taŭsia na miešci.

Bahinia zmoŭkla z niawieraj uhledajučysia na Ihnata. Toj čuchaŭsia u patylicy i ũsio ješče siliŭsia na atkaz.

— Dziŭnaje stwareńnie!... Ale paturbujsia waše s piečy zleżci!—Kryknuła bahinia, znać, zazławaŭšysia.

Ihnat paślušna ssunuŭsia s piečy i zhorbleny pamknuŭsia da bahini kab pacalawać u ruku jej. Ale bahinia, jak apar-naja atskočyła u bok. I zdziwawanaja i złoŭnaja kryčala na ũwieś hołas:

— Chto heta?! što heta?! Chto ty? O čelawieče, chto ty taki?!...

Ihnat čysta zbiŭsia s pantalýku. Maŭčaŭ.

✓ Dy chto ty taki, čelawieče, jak rod i plemia twaje zawucca?—

— Chto ty?!

— Ja, ja...—stahnaŭ Ihnat—tutejšy...

Bahinia z dziwu azno aniamiela. A pośle zmiarkawaŭšy pačala na ŭwieś holas śmiejaeca.

— Niawiedaje, biedny, jak nazwać siabie... Abywateľ nie znaje plemieni — rodu swajho; nieznaje nazowy ziamli rodnaj, katoraja ŭzraścila jaho, ŭ katoraj złożeny kości baćkoŭ i dziadoŭ... Cha... cha...

— ...A-tki heto patomak tych poŭbanoŭ, poŭherkulesoŭ.. Taki sam wus bielawy, takije samyje woŭy; tolki ŭ wačach nia hordaść, ale rabstwo, niawolnictwo praziraje, nie adwaha i śmiełaść, a strach ŭ hetaj ŭsiej chwigury, hatowaj zaŭsiody da paklonu... Boże moj, kolki rabstwa!...

— Nie, čelawieče, liśnie mnoha ŭ tabie rabskaho... Nie-hrycianski niawolnik, bolš zachawaŭ u sabie hordaści, čym u ciabie, čelawieče, astałosia... Baču, jak praz doŭhije wieki pohlad twój pluhawiŭsia pakoraj, haława paklonami, wusny lizańniem ruk niačystych... Niawola zatumanila pamiać twaju; zabyŭsia ty ludzkaj nazowy swajej i hetym scior ty z lica swajho znamia ludzkoje... Nie, čelawieče, skarby maje razsyplu piered taboj tolki tady, jak ty prypomniś imia ludzkoje swajo, kali prabudzica ŭ tabie adwaha i hordaść... A ciapier, bywaj zdaroŭ!—

I bahinia sieŭšy na chmárku addalitasia, a ŭ toj čas ŭ chacie syšlisia scieny i zrabilosia ciomna. Ihnat, pastajaŭšy krychu paskrebaŭ z adnej i z druhoj starany haławu, splunuŭ i ŭzlezšy na pieć iznoŭ zasnuŭ.

«Siabra s kaubasaj».

Takaje prozwišče nosić ciapier adzin z maich siabrou, a jak jon nazyŭ sabie hetaje prozwišče, zara raskažu wam.

U časie niecichot u našym hluchim haradku spakojnyje dahetul wulki i zawulki čysta zmianilisia na niejkaje «haračaje pole», poŭnaje usiakich zlydnioŭ, jakich za apošni čas niaŭmieru razwialosia i katoryje uzdojmam rabili ablawy na kality, hadziŭniki i polty swaich bliźnich. Zabawa sama pa sabie ništo, ale toje tolki psulo zabawu, što nie abiedzwi starany roŭna joj ciešylisia... Dziela hetaho, chto mieŭ hrošy i adwahu, kuplaŭ i nasiŭ pry sabie rewolwar, a chto nia mieŭ hrošy i byŭ mienš adważny, ličyŭ na swoj spryt u nahach, dy silu ruk. K tamu za našeŭnie pry sabie aružza ŭradowyje abwiestki hrazili wialikim štrafam i adsiedkaj; palicija-z adbirala nawat i kii, taŭsciejšyje za palec. Kaho prymus budź słuźby, budź inšyje jakije sprawy nie wyhaniali s chaty, toj wiečcerami pilnawaŭsia domu, ale nia ŭsie mahli hetak rabić: inšym što-dnia sa słuźby treba było waročacca nočcu na kraj horadu, dyk, kab śmialej było, chadzili hramadami. Adzin tolki moj siabr, Pietra Hrodź, z niejkaho času nabraŭsia chwanaberyi i pierestaŭ pilnawacca hramady. Wiedaŭ ja, što nia možna jaho zaliczyć da lišnie śmiełych ludziej, i tym bołš dziwilo mianie, skul heta jon zrabiŭsia takim ryzykantam? Uhledajučysia na jaho, ja

prykmieciů, ťto jon zaűsiody ciahaje s saboj niejki pakunak—nie nadta hruby, ale doűhi na jakije try ćwierci arűyna. Ja adrazu ũciamiu, ťto heto nia ťto drujoje, jak aruűze, ale, ciapier uűo sam ja sciarohsia chadzić z im, bo bajaűsia, kab razam z im i mnie nie pryűűlosia drenna, jak spajmajuć jaho z aruűzem. Tak i wyűűlo. Raz prachodziu jon niejak hluchim zawulkam, i tut prystupilosia da jaho dwoje «niewiadomych» i paćali jewanhielskiju hutarku: kab jon addau im wierchniuju swaju adzieűu! Siabr moj jewanhiella nikoli nie ćytaű (byű tatarynam) i nia wiedau, ťto kali chto paprosić u ciabie wierchniuju adzieűu, «addaj jamu i ispodniju!»—dziela hetaho jon adnaho, zamiesta atkazu, ahluűyű na miejscy, drubomu pieralamiű ruku. Hetak rabić nia moźna, ale siabr moj byű ćelawiekam prostym i rabiű usio nia z rozumu, a z serca. Padniaűsia homan na wulicy; nadyűűla palicija i ũsich troje haradawyje paciachnuli u wućastak. Jak i ťto tam bylo, nia wiedaju; haradawyje tolki razskazywali, ťto pa darozie jeű jon kaűbasy, traktawaű imi swaich supraciűnikoű i haradawych, a ũ pratakoli piűalosia, ťto rany byli zrobлены tupym aruűzem, i pry im nijakaho aruűza nie akazalosia. Na druhi dzieű jako wypuűcili, i hety dzieű jon addychaű, (jon zaűsiody addychaű, kali jamu nie zdarowilosia). Trejciaho dnia Hrodź byű iznoű na sűűźbie z nieadlűcnym swaim pakunkam, tolki ciapier hety pakunak zawierćeny byű u inűuju papieru.

— Skaűy mnie, bratka, ťto heta zaűćora s taboj pryűűyűlosia?—paćau ja brać jaho na spytki.

— Napali na mianie, jak sam uűo wiedajeű,—nu i abaraniuűsia.

— Ćym?...

— Wo, hetym, — skazuű jon, pakazywajućy na doűhi swoj pakunak i dziűna niejak uűmichajućysia.

Ja zmoűk, ale nijak nia moh dahadacca.

Jon uwieű ćas uhledauűsia na mianie, a poűle zaűmiejaű-

sia i naddzieršy papieru, pakazaŭ mnie...—nu, zhadajcie, što jon pakazaŭ mnie?—kaŭbasu!... Ja daŭno wiedaŭ, što siabr moj umieje rabić durnyje zarty, ale hetaho nie spadzie- waŭsia. Dziela hetaho ja ničoha nie atkazaŭ i ŭbiŭsia u swaju rabotu. Tady jon sam rastlumačyŭ.

— Wiadoma, što dobra wysušenaja salcesona, ci, jak jaje rasiejcy zawuē «italjanskaja kaŭbasa», ćwiorda, hnuč- ka i pry ŭdary maje zusim tuju siłu, što i gumilascika- waja pałka, a dziela hetaho može służyć dobrym arużzam dla abarony!

Spiersa ja nie daŭ jamu wiery i da wiečera unikaŭ jaho. Ale wiečeram, idučy damoŭ, zajšoŭsy u kramu, ja kupiŭ sabie takuju samuju kaŭbasu. I doma prakanaŭsia, što siabr moj praŭdu kazaŭ: hetaj kaŭbasaj ja adnym udaram łamaŭ calowuju došku.

Na druhi dzień pryjšoŭ ja na słuźbu s takim samym pakunkam, jak i ŭ majho siabry. Hetaho dnia ja traktawaŭ jaho papirosami i staraŭsia dahadzić jamu. Taho-ż dnia wiečeram idučy hramadaj damoŭ, ja piered usiej kampani- jej wyjawiŭ nowaje atkryccie. Jany śmiejalisia i żartawali, ale na druhi dzień adzin za adnym zjaŭlalisia z doŭhimi pakunkami na słuźbu.

Trejciaho dnia prachodziačy horadam, zaŭważyŭ ja zu- sim nieznamomych mnie ludziej z salcesonami pad pachaj, a piataho dnia, kali kot-pamaŭza sapsawaŭ majo aruźże, ja, zajšoŭsy u kramu, dawiedaŭsia, što cena na salcesony z 40 kapiejek padniałasia da 50 za funt.

Za miesiać u našym horadzie adbyŭsia hołasny pajedy- nak na salcesony miejscowaho doktora z adwokatam, jaki narabiŭ niemała homanu.

U paławinie druhoha miesiaca ab nowym adkryccie da- znałasia palicija i na ŭsich wulicach horadu byŭ rasklejeny cyrkular, jaki abwieščaŭ, što ludziam, katoryje nie majuē pazwaleńnia na aruźże zabaraniajecca nasić pry sabie sal-

cesony ũ kuskach, dańžejšych za čwieré aršyna. Aruzze heto, pajaśniaŭ cyrkular, tym bolš škodnaje, što, «wiešče-stwiennyje dakazacielstwy» lohka mohuć być zništożeny:

Hetkim paradkam kaŭbasa aficialna była pryznana za waźnaje aruzže, a moj siahr za swajo atkryćcie dastaŭ pro-zwišče «siabra s kaŭbašaj».

Wlast.

Wilnia, 25/VII 1910.

F. ČERNYŠEWIČ,

Rodnaj Krainie.

W. Haľubku.

Ja wieru, at snu wiewawoha
Prańieššia, kraina maja,
Pralożyš da ščašcia darohu,
Paŭná i ciepla, i šwiatła.

Ja wieru, rumianaje sonce
Pramieniem swaim zaľatym
Zahlanie i ũ naše wakonce,
Zašwiecić prywollem żywym.

Ja wieru, zabity, zahnany
Pratre swaje wočy narod,
I wyjdzie u kwietki prybrany
Z wiasioľaju dumkaj ũpiarod.

Ja wieru, swajo darahoje
Paznaje biedak čelawiek;
Jano jamu stanie šwiatoje,
I pieknym i milym na wiew!

Żywie Biełaruś!

Żywie Biełaruś! i iskrycca
Ŭ jej praŭda ŭwiataja ahniom!
Praŭnieciesia ŭsie, kamu ŭpiecca
Zbiareciesia ciesnym hurtom!

Chutčej za rabotu z nadziejaj,
Hej, hej pahardżany narod!
Ustań, ahłanisia!—ŭžo dnieje...
Za ŭŭaŭsie krainy ŭpiarod!

Za zwyčaj radzimy,
Za rodnuju mowu
Pasiej swajo slowo
Adważna i ŭmieła!

*

Chaj doraha budzie nam ŭława,
Ŗto skinuli chmurny my son,
Ŗto hłanuła sonce łaskawa
Ŗwiatłom wolnych radasnych dzion

U biedny, nieŭčasny, uboħi,
Siermiażny, zabity narod,
Ŗto jdzie jon ŭyrokaj darohaj
Da ŭwieta nawuki ŭpiarod!

Za zwyčaj radzimy,
Za rodnuju mowu
Wajuj ty z niadolaj
Adważna i ŭmieła!

*

My doŭha stahnali, i nyli,
I poŭžali niéma u émie,
Ciapier užo wočy atkryli,
Ahoń zapalili ŭ wumie.

I éwiorda za wolu światuju
Biaromsia at ščyraj dušy.
«Žywie Bielaruś!» darahuju
Chawajem my dumku ŭ cišy.

Za zwyčaj radzimy,
Za rodny narod
Adważna i śmiela
Ŭpiarod!

Bielarusam.

Trudnaj darohaj,
Biednaj, ubohaj
Krainaj
Śmiela idzicie,
Praŭdu niasicie
Niawinnaj
Dumkaj swabodnaj,
Sumnaj, narodnaj
Hramádzie.
Chaj zaharycca,
Chaj nie baicca
Ciemniu ślapoha.
Chaj nam darohu
Paradzie

K zoram ahnistym
Wysokim,
K sōncu nawuki,
Kab našy ũniki
Hlybokim
Dumak naplywam,
Sercam praŭdziwym
Paznali:
Jak u niawoli
Nyli my ũ boli,
Jak prapadali,
Dnia ũsio čekali....
I pryčekali...
Sonce z za chmary
Blisnuła.
Žuč wiewawaja,
Kryŭda hluchaja
Zasnula.
Radaść i świetłaść
S šumnaj nadziejaj
Ūpała na hrudzi.
Hodzie ciarpiennia,
Hodzie mučennia,
Hodzie prymusaŭ:
I Bielarusy —
Ūžo ludzi!

Nawahodniaja pieśń a.

Znoŭ ty, świetly i ščaśliwy
Nowy Hod, nastaŭ dla nas.
Na zahonach rodnaj niwy
Sieješ praŭdu ũ dobry čas.

My ruchawa uzialisia
Prahaniać chaŭturny son,
Pieśni woli palilisia,
Jak da ščyraj pracy zwon.

Ciarpieŭ ty niawoli prymusy,
Pahardżany biedny narod,
Żywiecie swaim, bielarusy,
Winšuju was ja ũ Nowy Hod

*

Z Nowym Hodam życia chwali
Chaj zaplešćuć, zašumiać —
Wyšej, wyšej, dalej, dalej
Dumki našy chaj leciać!

Chaj nam soniejka prahlanie
Jasnym promieniem swaim,
Chaj nam wiesiała ũsim stanie!
Budzie radaść chaj usim!

Ciarpieŭ ty niawoli prymusy,
Pahardżany, biedny narod,
Żywiecie swaim, białarusy,
Winšuju was ja ũ Nowy Hod.

*

My stahnali, sochli, nyli,
Niezdawalnyje saboj,
Sonca świet ad nas ukryli,
Abharnuli ciemnatoj.

Dni i hody praletali
Ŭ ciemniu żudasnym načnom.
Ŭsio prašlo; my wolny stali,
I ciapier użo żywiom!

Ciarpieŭ ty niawoli prymusy,
Pahardżany biedny narod.
Żywiecie swaim, białarusy,
Winšuju was ja ŭ Nowy Hod,

*

Z Nowym Hodam śmiela, żywa
Staniem ciasna my ŭ rady!
Ŭsio, što zlosna, niepraŭdziwa,
Ŭ čym niemała jość biady,

My razhonim, jakby chmary
Honié wiecier na uschod;
Chaj światlejuć zyćcicia mary,
Prasypajsia naš narod!

Ciarpieŭ ty niawoli prymusy,
Pahardżany biedny narod.
Żywiecie swaim, białarusy,
Winšuju was ja ŭ Nowy Hod.

*

Hej! da pracy ščyraj, pilnaj
Żywa woźmiemsia z dušoj!
Hej prahonim son mahilny,
Son niawoli wiekawoj.

Z Nowym Hodam! chaj jaśniej
Naše żyćcie, chaj piakniej
Niwa naša zielanieje —
Jana nam za ŭsio milej.

Ciarpieŭ ty niawoli prymusy,
Pahardżany biedny narod.
Żywiecie swaim, bielarusy,
Winšuju was ja ŭ Nowy Hod.

* * *

Albertu Paŭłowiču.

Sonce čyrwonaje, jasnaje, milaje
Kósy swaje raspuści,
Ŭsio naše życie daŭno apastyłaje
Świetam swaim aświaci.

Dosi niawoli! Daj wolu űrokuję,
Chutka zhani čorny son,
Daj nam nadzieju i radaś hlybokuję,
Daj nam światło našych dzion!

* * *

J. A. Woł—ič.

S taboj uzialisia my praŭdu światuju
Pasiejać u ciomnyje hurty ludziej,
Nadzieju ahniom aświacić zalatuju
I ű pieśniach različ wolnaś nowych idej.

Nad rodnaj krainaj u polazi nočy
Bliščyé sierabrystaja zorka twaja;
Raskryűsy zaspanyje, chmuryje wočy,
Dušoj nabalełaj malusia jej ja.

Malusia i wieru, što soniejka hłanie,
Padymie ruchawaść, światłom zablíščyé,
I kraj ażywać, prabudzacca űžo stanie,
I wola ű jom wiečna uzo budzie żyć!...

Wieršy.

1.

S taboj my spatkalisia ũ pieknuju poru,
 S taboj my sajšlisia u moment adzin...
 Ty pomniš, jak razam išli my na horu,
 Dziwilisia siniaho nieba prastoru,
 I homan ľawili šumliwych chwain.

Wakruh nas piejali wiasiołyje piešni
 Maleńkije ptuški; dziwilisia my
 Zialonaj trawicy, i dumki balešnie
 Lacieli da serca, jak šwiet na pradwiešnie
 Na žudasny poľah udušliwaj čmy.

2.

Prydzi da miania, razhani maje mary,
 Daj lohka i wolna ũzdychnuć,—
 Zapiej pra načnyje, wiasnowyje čary,
 Daj k sercu ciabie pryharnuć!

Ja nyju adzin... majo žyćcie panura
 Splało mnie žaleznuju sieć...
 Prydzi da mianie ty siardžitaju buraj —
 Dawoli, dawoli ciarpieć!

Chaj sonce pramieniem ũ waknie zabliskoče,
 Chaj chatku ašwiecić maju...
 Prydzi da mianie: serce radašci choče,
 Ja piešniu tabie zapiaju!..

S taboj my padzielimsia dumkaj kachańnia,
Prypomnim wiasnowyje dni...
Prydzi da mianie, nie chaču ja rastańnia,
Prydzi, na hrudziach addychni!

Zaśmiejsia, jak sonce praz ciomnyje chmary
Śmiajecca. Światło razwinuć
Prydzi da mianie, razhani maje mary,
Daj lohka i wolna Źdychnuć!

3.

Biez ciabie i u śnie mnie spakoju nima!
Biez ciabie mnie i wola — turma!

Daj ruku mnie swaju,
Pahladzi na mianie,
Palubi, palubi,
Choć u marach, u śnie!

Ty adna—moj spakoj, majo ščaście Ź życia;
Ty adna—moj prywiew Ź zabyćci!

Ja taboj i żywu,
I piau pra życia;
Biez ciabie, biez ciabie —
Nie życia, a hnićcio.

Biez ciabie i wiesna mnie—zima,
Biez ciabie—mnie spakoju nima.

4.

Jak pamru ja, prydzi na mahilu maju,
Prychilisia na traŭcy zialonaj,
I zapiej pra nieščasnuju dolu swaju,
I zaśni ũ cišynie palusonnaj,
I padumaj: «Mianie jon kachaŭ biez kanca,
Jon žyćcio mnie addaŭ maladoje,
A ciapier uzo śpić u mahili syroj —
U trywožnym i strašnym spakoju.»

U majskuju noć.

U wokny plyŭ wietryk s prysadaŭ.
I ciemień, i ciš i spakoj,
I cień ad zasnuŭšaho sada
Pakryła darožku saboj.

Niaspicca mnie ũ cioplaj paścieli,
Trywožyc štoś dušu maju...
I mary maje palacieli
Daloka u wiečnaść swaju.

Što było — prapała, nia budzie —
Miniecca wiesna za wiasnoj,
I serce zabudzie, zabudzie
Ŭsio toje, što čuje saboj.

Jak nočka, mahila zahlanie,
Ů sumna duša stanie nyć.
I dumka nikoli nie ũstanie,
Jak cieła ũ ziamli budzie hnić.

I ty, moj daloki, moj mily,
Zabudzieš, moj družo, mianie,
I nawat zirnuć na mahilu
Nia prydzieš ũ načnoj cišynie.

Ja budu adzin-adziniutki
Ad hora, ad słoz addychać
Tady, jak wiasiołaj minutkaj
Ty budzieš mnie pieśni piejać.

S e r c e u.

J. A. W.

Biednaje serce, zaśni ũ čornych marach,
Hodzie tabie iz hrudziej wyrwacca,
Dosić u strašnych krywawych pažarach
Bieca, dryžać i zławacca.

Chaj budzie cicha... Chaj stanie ciomna,
Chaj patuchajuć ahni załatyje!..
Ŭ marach trywožnych spačyn nieprytomna,
Biednaje serce, zaśni! što ty nyješ?..

* * *

Ja spaŭ, i zanyšsaja dumka ũ dušy ũsio maŭčala,
Zdawoleny rozum moj byŭ hetym snom;
Ŭ tym časi na świeci ũžo jasnaje sonce zijala,
Ziamlu ašwiečala čaroŭnym ahniom.

I anioł-zbawiciel z wysokaho čystaho nieba
Z haračym wuhłom da mianie prylacieŭ,
Prytknuŭ jaho ũ wusny: «Ustań, spać nia treba,»
Skazaŭ: «užo dneje, čuj wolny napieŭ!»

Jak chwala na mory...

W. Haľubku.

Jak chwala na mory burliwa rahoće
I bjecca ab biereh kruty,
Tak serce trywoźnaje wyrwacca choće
Z nudliwaj hrudziej pustaty.

Tak čuje jano swaju śmiełaść i siľu,
Što musić sa złości zanyć...
Čamu-ż jamu wola prastornaja miľa?
Čaho-ż jano hetak dryżyć?

Hej serce, nia rwisia, pamiorla nadzieja,
Rastańnie blisnuło ślazoj,
I życie, jak wosieńniu nočka, čarnieje,
I smutak pawis nad taboj.

Ciż warta dańniejšyje rany trywożyć
I piercisia z nudnych hrudziej!..
Spynisia! Dawoli!.. Nikoli nia može
Zrabiecca tabie wiesialej!

* * *

Zijaj zľacistym ahniom, majo sonce,
I sumnyje chmary chutčej prašwietľaj;
Pramieńniam čyrwonym tak ja biaz koneca,
Dyk choć na chwilinku zahľañ u wakonce,
Panuryje dumki maje razhaniaj.

Tak nudna i cieżka mnie hetaj hadzinaj,
Što prosta až serce ad bolu dryžyc,
I šwietlaja dumka, jak puč lebiadziny,
Ū adnu biezprašwjetnuju žyćcia chwiliņu
Z dušy nabaleušej lacić.

Lopni, maroz!

Śnieh zamiataje darohu,
Bura siardzita hudzie,
Starec-kaleka ubohi
Wulicaj wioski idzie.

Syplucca s choładu šlozy,
Žywa biahuc pa twary,
Bielyje wusy z marozu,
Ruki i nohi—choć try.

Choć nie pad silu staromu
Hetkaj paroj zabrawać,
Chodzić biedak; pa swajomu
Musić swoj chleb zdabywać.

Jon nie klanie swajo hore
Tolki u cišku pad nos
Z jasnaj nadziejaj hawore
Lopni, traskučy maroz!

*

Woś pad haroju wiaskowy
Biedny s kaniom sielanin
Jedzie da lesu pa drowy
Ū choładzie, ū bury adzin.

Sciepaje tolki plačyma,
Šapku na wuśy nadzieŭ,
Wodzić markotna wačyma,
Twar pabialeŭ i ssinieŭ.

Tupaje mocna nahami,
Byccam asina dryżyc,
I za swaimi saniami
Chutka biażyc i biażyc.

Chto jaho ŭ hetkiju poru
Ŭ cystaje pole zanos?
Jedzie i cicha hawore:
Lopni, traskučy maroz!

*

Zornaja nočka hladzicca
Ŭ miahkiju śnieżnuju biel,
Wioska zasnula... Nia śpicca
Tolki dziaŭčynce. Ŭ paściel

Lehčy jana nie zachoče,
Pokul nia wyjdzie na dwor:
Tam jaje Janka zachoče
Wywieści ŭ pola prastor,

Kab padzialicca kachańniem,
Kab choć razoček abniać:
Ŭ chacie ż jon hetak nie stanie
Ščyra jaje caławać.

Wyšla. Uhledzicca choče.
Što heta ščypie za nos?
Dzieŭčynka tolki marmoče:
Lopni, traskučy maroz!

*

Hej pahaniaj! Što marudziš?
Chwośni jašče, jak nibudž;
Doma skarej može budzieš:
Dnieje, para addychnuć.

Horača mnie ũ hetaj šubi,
Ciażka. Trachim, što ty špiš?
Što tak kałociacca zuby?
Što nie piaješ, a maŭčys?

Zlosna rassieŭšysia ũ budzie,
Lupicca jedučy pan,
No jašče horej marudzie
Duża pramiorzšy furman.

Što jamu pieśni! Dawoli
Budzie z jaho drobnych słoz.
Biedny čuč tolki hawore:
Lopni, traskučy maroz!

Wieršy.

1.

Nia dumaj, što zhasła ideja,
Što darma nadzieja prašla...
Choć dal zalataja ciemnieje,
Choć nočka na ziemlu sajšła,—

Wier, heta ciarniej pierad soncem...
Što blišnie-z jano, ty čekaj,
Što wiesieła stanie biazkonca
Jak im ašwiatlicea naš kraj!...

2.

W. Halubku.

Pytaješ ty, hdzie naša sława,
Hdzie naša dola, družo moj...
Na heta, wiedaj, nie cikawa
I atkazać tabie paroj.

Tady, jak nas zuda minaje,
Jak ciazki smutak z nas spadaje,—
Jana żywie i ty ubačyš
Žywy ahoń ũ jaje wačach!
Dawoli brat, čaho ty plačeš
Nia nyj, jana ũ twaich rukach!

3.

Raspušeilisia kwietki wiasnoj,
Ŭsiudu pieśni pijać sałaŭi...
Azywaju iznoŭ ja dušoj
Azywajuć i dumki maje.

Z imi ja unašusia u dal
Da kryštalnaho nieba laču!...
Zabywaju i hore i zal
I kachannia, i ščasćia chaču!

4.

Dajecie mnie ščasćia, dajecie mnie wolu,—
Muki chaču ja zdaleć!...
Ciazkaj niewoli—užo dawoli!
Dosi pahardu ciarpieć!

Kraj Bielaruski, kraj moj radzimy,
Wiečna dušoj i ũsim sercem lubimy,
Skinieš kali ty swoj son!?...
Kraj moj, kali adradzicca ty zmožeš,
Dola, kali ty, jamu pamožeš
Ŭbačyci zorku radasnych dzion?...

Dajcie mnie woli, dajcie mnie siły:—
Hore chaču ja zlamać!...
Ciomnaj mahiły dumki nia miły!...
Žyć ja chaču i piejać.

5. More.

Chwali adna za adnoj
Ŭ biereh wysoki chlestali;
Šumna plyli čaradoj,
Płakali, nyli, stahnali.

Miesiac swoj twar załaty
Wywieŭ na niebie z za chmary,
I na kryštale wady
Sypaŭ jon smutnyje mary.

Byccam ahoń ũ hlybinie,
Promień jaho adbiwaŭsia;
Čułasia bura na dnie,
Z jeju spakoj rasstawaŭsia.

6. Pahudka.

Hej, za ščaście! hej, za dolu!
Patapčom nahoj niadolu,
Chutka upiarod!
Sonce hlanie, dzień nastanie...
Hej, za spolność, za kachannie
Šmiela, naš narod!...

Zmožem skarhu, zmožem hore,
Tolki skora, braćcia, skora
K ščaściu hramadoj!...
Hej, zabudziem ũsie niahody,
Zawiść, swarki, ślozy, zwody,
Ażywiom dušoj.

7.

Zlydni ślapyje, naprasna, naprasna
Choćecie świet naš ukraści:
Żyŭ naš narod pahardżany, nieščasny,
Znaŭ jon nie mała napaści,—

Ŭsio pieranios, pierazyŭ, i darohu
Sam da światlejšaho żyćcia ačyście;
Siły ũ jaho niepačataj jość mnoha,
Ślawy i piesień swaich hałasistych...

8.

Pakachaj mianie, dziaŭčynka,
Ščyraju dušoj,
Daj mnie ščasćie na chwilinku,
Aniol swietly moj!...

Daj skłanicca haławoju
Da hrudziej twaich,—
Ja abwieju ich wiasnoju,
Pacałuju ich!...

Ja zahlanu ũ twaje wočy
I zanyje krou...
Ŭ ich ahoń i ciemień nočy,
I luboŭ, luboŭ!...

Piesieňki - dumki.

W. Haľubku.

1. Piešnia

Nie chaču, kab ty wiedaŭ moj žal,
Bo dušoju pračniešsia ty skora...
Ty zdaroŭ, twajo serce—jak stal,
Nie chaeŭ, kab ty znaŭ majo hore.

Ja i radaśc swaju zataju,
Kali piešniu nia ŭčuješ maju.
Ŭ piešni-ž dolu ja baču twaju...
Toj ščašliwy, chto piešni spiewaje.

2. Dumka.

Ja siahodnia pakinuŭ moj kraj...
Adjezdzaŭ—na siało azirnušsia,
Azirnušsia na redziňki haj
I padumaŭ: ja chutka wiarnusia!

Mnie nia škoda było swaich niŭ,
Bo ja znaŭ, što ubačusia z imi,
Ale, jak ja radzimu lubiŭ,
Tolki dumkami wiedaŭ maimi.

3. Ščaście.

Ja nia dumaŭ ab tym, što nie znaŭ,
Čaho mocna ŭsio zyćcie zadaŭ
I ličyŭ za nieščaście...

Ale ũraz jano stalo maim,—
Ja ųywu tolki im, tolki im,
I jano majo ųųaųcie.

4. Praleska.

Dała mnie dziaũčyna kwiatoček:
—Ważmi, uzo skora wiesna;
Ubačyš ty ciotpy dzianioček,
Hladzi—rascwitaje jana.

Ja ųziaũ, i mnie stala tak harna..
Čamu ja adzin⁹ Nima sloũ
Skazać jej, ųto zhinula marna
Nadziejaja maja i luboũ.

5. Son.

I nudna, i ciazka, i serce
Trywohaj balić i dryžyc,
I sily nima ų paniawierce
Začynienym mocna mnie žyc.

Woų noć nastaje, ja zasnuũ,
I baču kraj rodny, daloki.
I cielam, duųoj addychnuũ,
I stalo mnie lohka tak, lohka!

6. Wiesna.

Zapachla roza pad waknom,
ųaleje soniejko pramiennem.
Duųa niaskowanaja snom,
Duųa adzieta prajasniennem.

Čaho-ž tak wiesiela jana,
Čaho ciapier jana zadaje?...
O, heta ty pryšla, wiesna,
Wiesna, nadzieja maładaja.

7. Radaść.

Było majo ščaście zabytym,
Ja doŭha nudziŭsia pa hetym,
Až pókul nadzieju schawaŭ.
A dumka čahości zadala,
I ščaście majo, nie prapala,—
Tamu ja i radość paznaŭ.

8. Mary.

Jak skora prajšła ty, wiesna!
Woś ziemlu marozam skawala...
Ciabie pachawala zima,
I piekność twaju pachawala.

Jak harna!... Siadžu la wakna,
Hladžu, jak akowany snom,
I zd'ecca mnie—ŭsiudy wiesna,
I zieleń, i kwietki kruhom.

9. Mowa.

Šmat hadoŭ na čužyni ja zyŭ
I pra kraj swoj radzimy zabyŭ,
I zabyŭsia, jak jon, i dzie jon,
Bo moj dom byŭ pa świecie razsiejan.
I nia čuŭ ni jedzinaho słowa
Ab ziamielce toj rodnej, dalokaj,
I było mnie za hetym nia lohka,

Ja cikawiūsia tym, što zabyta,
Ale ūbačyŭ, pačuŭ ja swajo,—
Tak prynadna mnie znoŭ maja mowa!...

10. Žyćcie.

Jano pačynalasia. Cieni piejali,
Chalodnyje pieśni piejali,
I ūumno hareŭ jaho duch,
Minuty trywožnymi stali.

Zdawalasia, čuūsia nia zyk,
Nia jenk adzinoki zabyćcia,
A silny, ūladarny ūsim kryk,
I z im pačynalasia žyćcie.

F. Černyšewič.

Новыя кнігі.

У БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ:

- Маладая Беларусь. Сэрыя 1-я, шпытак 1-шы. Пецярбург, 1912 г. 8°. 160 стр. цэна. 1 р. — к.
- На дарозе да новаго жыцця. А. Новіны. Пецярбург, 1912 г. 8°. 28 стр. — „ 20 „
- Bielaruskije pieśni z notami t. П. Sabr. i wyd. A. Hryniewič i A. Ziaziula. Pieciarburgh, 1912 h. 8°. 32 str. — „ 25 „
- Ўзык Bielaruski (zbornik wieršaj). Haljaša Lejčyuka. Wilnia, 1912 h. 8°. 48 str. — „ 30 „
- Зборнік „Нашэй Нівы“ № 1—у двухъ выд. (рускімі і лацінск. літэрамі). Вільня, 1912 г. 16°. 80 стр. цэна. — „ 15 „
- Тое-ж. № 2. Вільня. 1912 г. 8°. 80 стр. цэна — „ 20 „
- Вязьма і др. апавяданьня. Ядвігіна Ш. Вільня, 1912 г. 8°. 32 стр. цэна — „ 5 „
- Беларускія казкі. Вільня, 1912 г. 8°. 32 стр. цэна — „ 5 „
- Халібэртава пакута. Вольны перэкл. з Амфітэатрова В. Л. Вільня, 1912 г. 8°. 32 стр. — „ 5 „
- Апавяданьня Тараса Гушчы. Вільня, 1912 г. 8°. 64 стр. цэна — „ 10 „
- Як багацеюць чэшскія селяне. Напіс. Маліновскі. Перэкл. с польск. Зязюля. Вільня, 1912 г. 8°. 48 стр. цэна — „ 10 „
- Як выбіраць дэпутатаў у Гае. Думу. Вільня, 1912 г. 8°. 16 стр. — „ 3 „

У чужых мовах.

- Е. Ө. Карскіі.** Бѣлоруссы. т. П. Языкъ бѣлорускаго племени. Вып. I. Историческій очеркъ звуковъ бѣлорускаго нарѣчія. Варшава, 1908 г. 8°. XXIV+580 стр. ц. 3 р. — „

- Вып. 2. Историческій очеркъ словообразова-
нія и словоизмѣненія въ бѣлорусскомъ на-
рѣччі. Варшава, 1911 г. 8°. IV+408 стр. ц. 2 р. 50 к.
- Вып. 3. Очерки синтаксиса бѣлорусскаго
нарѣччі. Варшава, 1912 г. 8°. XIV+348 стр. 2 „ 50 „
- Н. Я. Никифоровскій.** Бѣлорусскія пѣсни „Частуш-
ки“. Вильна 1911 г. 4°. IV+166 стр. ц. . 1 „ 50 „
- Е. Р. Романовъ.** Бѣлорусскій сборникъ. Выпуски
8 и 9-й. (Быть Бѣлорусса. Словарь услов-
ныхъ языковъ). Вильна, 1912 г. 8°. VII+
600+124 стр. ц. 3 „ 50 „
- Матеріалы по этнографіи Гродненской губер-
ніи. Подъ редакціей **Е. Р. Романова.** Вып.
I. Вильна, 1911 г. 8°. II+239 стр. Тое-ж.
Вып. II. Вильна, 1912 г. 8°. VIII+396 стр. — „ — „
- А. Н. Сергпутовскій.** Сказки и разказы бѣло-
русовъ-польшуконъ. Спб., 1911 г. 8°. VII+
188 стр. цѣна. 1 „ — „
- Яго-ж. Грамматическій очеркъ бѣлорусскаго на-
рѣччі дер. Чудина, Слуцкаго уѣзда Мин-
ской губерніи. Спб. 1911 г. 8°. 66 стр. ц. — „ 50 „
- Leon Wasilewski.** Litwa i Białoruś. (Przeszłość,
terazniejszość, tendencje rozwojowe). Kra-
ków, 1912 г. 8°. XIX+361 str. cena . . — „ — „

*Рэдакцыя звертаецца са шчырай просьбай да усіх аудо-
рау і выдаўцаў прысылаць для прагляду і рэцэнзій кніжкі і
часопісы, у каторых хоць што колечы пішэцца а белару-
сах і а Беларусі, а такжэ этнографічныя зборнікі і т. п.
Аб усім прысланым будзем намешчаць атчоты у шывтках
„Маладой Беларусі“.*

Р э д а к ц і я .

С п і с.

	Стр.
Беларускай Моладзі— <i>А. Погодіна</i>	3
К папытанню аб нацыянальных адносінах у Беларусі і Літве— <i>Антоня Новіны</i>	6
Batrak. Arawiedannie— <i>Jakuba Kotasa</i>	17
Jak Janka zabahacieu. Legiend— <i>Jakuba Kotasa</i>	37
Les— <i>Jakuba Kotasa</i>	45
U darozie— <i>Jakuba Kotasa</i>	46
** (Hdzie-h nia byu ja...)— <i>Jakuba Kotasa</i>	47
Амерыканец. Апаведанне— <i>А. Носіца</i>	49
<i>Ciška Hartny</i> .—Autobiografija	72
" " I. Pieśni pracy.	74
" " II. Pieśni kachannia.	83
" " III. Żalby i żądannia.	93
" " YL. Ucioki Kapyłskaġo kniazia Symona.	113
Prywid— <i>Własta</i>	121
„Siabra s kaubasaj“— <i>Własta</i>	129
Wieršy— <i>F. Černyšewiča</i>	129

Новыя кнігі.

Вокладка работы Н. М. На ёй два Беларускіе каўшы (каршы) с-пад Чашнік, с кольлекціі І. Володковіча і узор са случкага паяса с кольлекціі Нашае Нівы.

Застаўкі (вінѣткі) рысунку Власта з узраў случкіх паясоў с кольлекціі Власта і Нашае Нівы.

Цынкаграфская работа вокладкі і заставак Прокудін-Горскаго. Адбіта у друкарні К. Центкоўскаго. (Цецярбург. В. Под'ячская 22).

Цэна гэтаго сшытка 1 рубель.

Ад рэдакціі.

Прэсыланыя ў рэдакцыю рукапісы павінны быць напісаны чытэльна с праўдзівай фаміліяй і адрэсам аўтора, хоць-бы хто і падпісываўся выдуманым прозвішчэм. Адрэс і фамілія толькі для ведамасьці рэдакціі. Рэдакцыя пакідае за сабой право ў разе патрэбы папраўляць і ўкарачваць прынятыя рукапісы. Меншыя рукапісы аўторам не вертаюцца, а большыя—ня прыгодныя да друку—атсылаюцца назад на атрыманню рэдакцыяй коштаў за перасылку. На ўсякае лістоўнае запытанне павінны быць прыложэны маркі для атказу.

ЦЭНА АБВЕСТАК.

За цэлую старніцу пасле тэксту . . .	25 р. — к.
„ $\frac{1}{2}$ старніцы	12 р. 50 к.
„ $\frac{1}{4}$ старніцы	7 р. — к.

Прынімаецца далей перэдплата на „Маладую Беларусь“

Зборнікі з адзелаі:

1) Грамадзянскім, дзе разбіраюцца неадложныя для беларускага грамадзянства справы.

2) Навучным з асаблівай увагай на навучнае пазнаньне Беларусі.

3) Прыгожага пісьменьства і штукі.

Выданьне друкуецца на добрай паперы, прыбранае окладкай і застаўкамі—віньетаі у беларўскім стылю, а такжэ навэдлуг патрэбы і магчымасьці—з малюнкамі.

Кожна кніжка друкуецца і такімі і сякімі літэрамі (рускімі і націнскімі), па 160 старіц, 8°. вялікага фармату.

Быць супрацоўнікамі „Маладое Беларусі“ абецаліся нашы беларуекіе песьняры і публіцысты, а такжэ вядомыя вучоны і прафесары.

Перэдплата прыймаецца на сэрыю (4 кніжкі)—с перасылкай 3 рублі.—Без перэдплаты кожна кніжка па 1 рублю. Вышла ўжо з друку дзьве кніжкі.

Адрэс выдавецтва «МАЛАДАЯ БЕЛАРУСЬ»:

С.-Пітербургъ, Издательство «Загляне сонцэ і ў нашэ ваконцэ»
В. О., 4-я лінія, д. 45, кв. 16.

Гэтам жа прыймаюцца абвесткі для памяшчэння ў „Маладую Беларусь“.

Змест I-го сшытка I-й сэрыі часопісі „Маладая Беларусь“.

- 1) Заместа прадмовы. 2) На дарозе да новаго жыцця—А. Новіны. 3) Мой родны край.—А. Паўловіча. 4) Сон на кургане.—Я. Купалы. 5) Asiennije listy. Lišniaja.—Сіоткі. 6) Chutara-ra!...—Л. Чмурaho. і др.

Цэна сшытка 1 рубель.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА на 1913 годъ
на ежедневную политическую, литературную и экономическую газету

8-ой годъ изднія. „РѢЧЬ“ 8-ой годъ изданія
издаваемую въ С. Петербургѣ

В. Д. Набоковымъ и И. И. Петрункевичемъ при ближайшемъ участіи **П. Н. Милюкова и I. В. Гессена** и при прежнемъ составѣ сотрудниковъ. Годовымъ и полугодовымъ подписчикамъ газеты „РѢчь“ на 1913 г., подписавшимся до 1 февраля, будетъ въ январѣ мѣсяцѣ 1913 г. безплатно разосланъ

Ежегодникъ газеты „РѢчь“ на 1913 г.,

заключающій въ себѣ обзоръ важнѣйшихъ событій и теченій въ области политической, законодательной, общественной, промышленной, научно-литературной и художественной жизни Россіи за 1912 годъ, а также статистическія свѣдѣнія о различныхъ, имѣющихъ наиболѣе важное значеніе, явленіяхъ русской жизни въ связи съ данными статистики международной.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА:

Въ Россіи на 12 м.—12 р., 9 м.—9 р., 6 м.—6 р., 5 м.—5 р. 10 к., 4 м.—4 р. 15 к., 3 м.—3 р. 15 к., 2 м.—2 р. 15 к., 1 м.—1 р. 10 к., **За-границу** на 12 м.—20 р., 9 м.—15 р. 75 к., 6 м.—11 р., 5 м.—9 р., 50 к., 4 м.—7 р. 75 к., 3 м.—6 р., 2 м.—4 р., 1 м.—2 р.,

Для сельскихъ священниковъ и учителей, для учащихся въ высшихъ учебныхъ заведеніяхъ, фельдшеровъ, крестьянъ, рабочихъ и приказчиковъ при непосредственномъ обращеніи въ главную контору: на 12 м.—9 р., 9 м.—6 р. 75 к., 6 м.—4 р. 50 к., 3 м.—2 р. 40 к., 1 м.—80 к. Адресъ главной конторы газеты „РѢчь“: Спб., улица Жуковскаго 21/56. Пробныя №№ газеты „РѢчь“ для ознакомленія высылаются безплатно.

АГРОНОМІЧНАЕ БЮРО К. Карповіча.

двор Мухоука пачт. і тэлегр. станц
Навагрудак, Мінск. губ.

Усім, хто толькі зьвернецца у Бюро да Карповіча даюцца безплатна рады, як ужываць штучныя навозы (попелы): **каініт, потасовую соль, салетру, томасшляк і супэрфосфат** на полі, на сенажецах, у садах і гародах.

Тым, хто будзе мець ахвоту запробаваць карысець штучных навозау на сваей зямлі, Бюро высылае іх на пробу **дарма**

Приймається передплата на 1913 рік
на українську газету

„РАДА“

РІК ВИДАННЯ ВОСЬМИИ.

Газета політична, економічна і літературна.
Виходить у Києві щодня.

„РАДА“ має програму, як звичайні великі політичні газети.

„РАДА“ зостаючись і надалі непартійною газетою, обстоюватиме змагання до поширення прав суспільства й органів громадського самоврядування.

„РАДА“ звертатиме як найбільшу увагу на справу народньої просвіти, на потреби нашого вчителства та на питання культурно-просвітнього характеру.

„РАДА“ вважає, що поліпшення матеріального добробуту людности—економічний розцвіт країни—є основним ґрунтомъ для зросту національної культури. Визнаючи це, «РАДА» буде обстоювати кооперативну справу на Україні в усяких її формахъ.

„РАДА“ буде подавати звістки і статті про життя культурне, економічне і політичне, про здобутки і втраги, яких зазнає український люд за кордономъ Росії. До СПІВРОБІТНИЦТВА в „РАДІ“ запрошено визначніші сили.

„РАДА“ має ВЛАСНИХ кореспондентів в Державній Думі в Державній Раді, також в політичнихъ центрах Європи і в усіх визначніших містах України.

В 1913 році „РАДА“ друкуватиметься стислим шрифтом і матеріялу буде входити в кожний № зничко більше.

Ціна „РАДИ“ з приставкою і пересилкою в Росії:

на рік	на 11 м.	на 10 м.	на 9 м.	на 8 м.	на 7 м.	на 6 м.	на 5 м.	на 4 м.	на 3 м.	на 2 м.	на 1 м.
6.	5.50	5.25	4.75	4.25	3.75	3.25	2.75	2.25	1.75	1.25	65.

Кожний передплатник може одержати з к-ри «Рада» за 6 карбованців

„СЛОВНИК української мови“

Зібраний редакцією журн. «Кіевская Старина», премірований Рос. Акад. Наук. і виданий под редакцією і з доповненнями Б. ГРИНЧЕНКА, в 4-х великих томах. В книгарнях словник цей продається по 8 карб., без пересылки.

ЗМІНА АДРЕСИ 30 коп., артис. і учням всіх шкіл БЕЗПЛАТНО

Адреса редакції і головної контори: у Києві, Велика-Підвальна-вул., д. 6, біля Золотих Воріт. Телефон. 1458.

Редактор В. Яновський.

Видавець Э. Чикаленко

54 lata istnienia 54

najstarsza i najpoczytniejsza ilustracja polska

Tygodnik Ilustrowany

Przeszło tysiąc str. tekstu i przeszło 2000 ilustracji rocznie „TYGODNIK ILLUSTRÓWANY“ w r. 1913 zamieści powieść **HENRYKA SIENKIEWICZA** p. t. „**POD DĄBROWSKIM**“ z szeregiem wielkich ilustracji **Wojciecha Kossaka**.

Również wydrukuje drugą powieść z cyklu „Rok 1794“ **Władysława Reymonta** p. t. „**INSUREKCJA**“.

Zamieścimy też **Wacława Sieroszewskiego**, najnowsza powieść p. t. „**BENIOWSKI**“.

Bolesława Prusa dwie ostatnie nowele „**DZIWNI LUDZIE**“ i „**NIC NIE GINIE**“.

Wszyscy prenumeratorzy „Tygodnika Ilustrowanego“ otrzymają zupełnie bezpłatnie.

CIEKAWY POWIEŚCI MIESIĘCZNIK ILLUSTRÓWANY

poświęcony najwybitniejszym powieściom i romansom polskim i obcym: 12 dużych tomów rocznie.

W roku 1913 drukujemy powieści następujące:

E. Orzeszkowa: - - - - - „**AUSTRALCZYK**“.

J. Korzeniowski: - - - - - „**KOLLOKACJA**“.

Al. DUMAS: - - - - - „**WILCZYCA**“.

Włodęgo Skiby: - - - - - „**SIĘDMIOLETNIA WOJNA**“.

Judyta Gautier: - - - - - „**CIEŃ CHIŃSKIEGO SMOKA**“.

A. Krechowiecki: - - - - - „**DAWID COPPERFIELD**“.

K. Dickens: - - - - - „**SZARY WILK**“.

„**CIEKAWY POWIEŚCI**“ — kosztują rocznie rubli pięć.

„**CIEKAWY POWIEŚCI**“ każdy prenumerator „Tygodnika Ilustrowanego“ dostaje zupełnie darmo.

Komplet z roku 1910, 1911 i 1912 dla prenumeratorów „Tygodnika **tylko rubli 3.60**

Ilustrowanego w oprawie rb. 5.

W roku 1913 wszyscy prenumeratorzy otrzymają bezpłatnie **Cykl ilustracji wielobarwnych**.

Prenumerata Tygodnika Ilustrowanego, wraz z bezpłatnym dodatkiem „Ciekawe Powieści“, zeszytami albumowymi i premiami artystycznymi: w Warszawie rocznie rb. 8, półrocznie rb. 4, kwart. rb. 2. Z przesyłką poczt.: kwart. rb., 3 półrocznie rb. 6, rocznie rb. 12.

Warszawa. Zgoda Nr. 12 Telefon 414.

Приймається передплата на 1913 рік
(РІК ВИДАННЯ П'ЯТИЙ).

„УКРАЇНСЬКА ХАТА“

літературно-критичний, громадський український місячник

Завданням журналу „Українська Хата“ є повне освітлювання ідейного, духового життя України, беручи його під розвагу національності. Література, як головний виразник його, займе перше місце на сторінках журналу. „Українська Хата“ обслуговуючи інтереси української інтелігенції, буде відкликатися на всі громадські події українського і світового життя, а також на розвій мистецтва в різних його проявах.

Журнал „Українська Хата“ буде мати відділи: а) художньо-літературний, б) критичний, в) науковий г) публіцистичний, д) мистецький і е) широко поставлена бібліографія.

Крім того з 1913 року при журналі „Українська Хата“ вводяться нові відділи: а) Журнал журналів. З маси друкованого в українській пресі буде вибиратись все, що найбільше цікавого для читача, таким чином наш журнал поставить його в курей біжучих справ; б) Літературна хроніка буде занотовувати всі новини українських видань.

Виходить журнал в кінці кожного місяця чепурними, розміром не менше 64 сторінок набору, міцно зброшюваними книжками в стильові обгортці.

Передплатарічна на „УКРАЇНСЬКУ ХАТУ“ 4 руб. (за кордон 12 коп.), півроку 2 руб. 50 коп., окрема книжка 35 коп. (з перес. 40 коп.).

Хто пришле цілорічну передплату до 15-го січня 1913 р. той одержить БЕЗПЛАТНИЙ додаток— том 1-й віршів Ол. Небрицького-Грановського—«ПЕЛЮСТКИ НАДІЙ» і далі: Юліуш Словацькій—«БАТЬКО ЗАЧУМЛЕНИХ», поема в перекладі Сидора Твердохліба та великий портрет ІВАНА ФРАНКА.

Хто пришле цілорічну передплату до 15-го лютого 1913 р. той одержить два останні додатки, а всі інші рокові передплатники портрет Івана Франка.

Адреса контори і редакції журналу: Київ, Дилова, 4.

Редактор-видавець Павло Богацький.

Усе каму дорага і блізка справа жыцця і адраджэньня Беларусі
і Беларусоў выпісывайце, чытайце і шырце белар. газэту

„НАША НІВА“

гэта душа думак і патрэб Беларусі.

Прыймаецца падпіска на 1913 год.

Цэна с перасылкай да хаты: 1 год—2 руб. 50 к., на 6 м.—1 р. 25 к.,
на 3 м. — 65 к., на 1 м. — 25 к.

Заграніцай: на 1 г. — 4 р., на 6 м. — 2 р., на 3 м. — 1 р.

Праз кантору рэдакцыі можна выпісываць усе белару-
скіе кніжкі, якіе дагэтуль друнаваліся.

Адрэс: Вільня, Завальная вул. № 7.

„САХА“

Першы беларускі сельска-гаспадарскі месячнік. Дае практыч-
ныя рады па сельскай гаспадарцы, агародніцтву, пчэлаводзтву,
вэтэрынарыі і друг.

ЦЭНА з дастаўкай і перасылкай на год усяго толькі 1 р. 20 к

Рэдактар-выдавец А. Уласоў.

АДРЭС: Вільня, Завальная вуліца № 7.

1964 г.

Бел. архив
1994 г.

B0000002479704